

Namık Kemal Dinç

KANATLARIN GÖLGESİNDE

Şengal Dile Gelirse

KANATLARIN GÖLGESİNDE

Şengal Dile Gelirse

Namık Kemal Dinç

© Zan Sosyal Siyasal İktisadi Araştırmalar Vakfı

Eylül 2017

Zan Vakfı Yayınları-2

Editör: Şenel Karataş

Mizanpaj ve Sayfa Tasarımı: Minife Yıldızhan-Deniz Gündüz

Kapak Tasarım: Özgür Çataltepe

Fotoğraflar: Fatma Çelik

Harita: Agit Özdemir

Baskı ve Cilt: Berdan Matbaacılık

Davutpaşa Caddesi, Güven San. Sitesi C Blok No:215/216

Topkapı/Zeytinburnu/İstanbul

Tel: 0212 613 11 12

Matbaa Sertifika No: 12491

Zan Vakfı Yayınları İktisadi İşletmesi

Yenişehir Mahallesi, Lise Caddesi,

Boğaziçi Apartmanı, No:01, D: 07

Yenişehir, Diyarbakır

Tel: 0412 223 30 23

e-mail: zanenstitu@gmail.com

Yayınevi Sertifika No: 34915

ISBN: 978-605-82811-1-0

Alıntı ve tanıtlar dışında, tamamı veya bir kısmı yazarı ve Zan Vakfı Yayınlarından izinsiz çoğaltılamaz.

“Bu kitap DVV International, BMZ Federal Ministry for Economic Cooperation and Development desteği ile hazırlanmıştır. Bu yayında dile getirilen görüş ve düşünceler kitabın yazarlarına aittir ve hiçbir şekilde destekçi kurumların görüşlerini yansıtmamaktadır.”

“Bu kitap Sivil Düşün AB Programı kapsamında Avrupa Birliği desteği ile hazırlanmıştır.”

“Bu kitabın içeriğinin sorumluluğu tamamıyla Zan Sosyal Siyasal İktisadi Araştırmalar Vakfı'na aittir ve AB'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.”

Federal Ministry
for Economic Cooperation
and Development

Namık Kemal Dinç

KANATLARIN GÖLGESİNDE

Şengal Dile Gelirse

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	7
ACININ, ÖLÜMÜN ÖTESİNDE ŞENGAL.....	9
BİRİNCİ KAPI.....	13
COĞRAFYA KADER MİDİR?	15
BİR SÜĞÜNDEN BİTMİYEN SÜRGÜNLERE.....	21
İKİNCİ KAPI.....	43
DAİRENİN İÇİNDEKİ BU HALK, BENİM HALKIMDIR.....	45
EZAN; FERMANA ÇAĞRI.....	51
ÜÇÜNCÜ KAPI.....	73
KİMLİKSİZ MEKANLAR.....	75
“DÜNYA YIKILSA BİZ BU TEKNEYE BİNİYORUZ”	83
DÖRDÜNCÜ KAPI.....	103
EZİDİ PİRAMİDİ	105
“BURASI SİZİN DEĞİL, SİZ KİME EV YAPIYORSUNUZ?”	111
BEŞİNCİ KAPI.....	131
TEVHİDİN VE SADAKATİN SEMBOLÜ: MELEKE TAVUS ...	133
GİDENLER, KALANLAR.....	139
ALTINCI KAPI.....	161
NASIL BİR GELECEK?.....	163
NEFES ALAN ÖLÜLER.....	169

TEŞEKKÜR

Altı gerçek öyküden oluşan bu kitapta yer alan kişilerle görüşmeleri yapan Berivan Alagöz, İrfan Çelik ve Serdar Öztürk'e; fotoğrafları çeken Fatma Çelik'e; Şengal coğrafyasını haritalandıran Agit Özdemir'e çok teşekkür ederim. *Şengal'in İnsanları* projesine verdiği destekle bu kitabın ortaya çıkmasına vesile olan DVV International'den sevgili Ayşe Öktem'e ve her daim yardımlarını esirgemeyen sevgili Sibel Ayten'e müteşekkirim. Her zaman olduğu gibi yazdıklarımı okuyarak geri dönüşler yapan, değerlendirmeleriyle metinlerin olgunlaşmasına katkı sunan değerli dostum Adnan Çelik'e; sundukları katkıdan dolayı Sivil Düşün AB Programı çalışanlarına ve elbette bu kitabın emektarlığını yapan, içeriğinden formatına kadar düşünceleriyle her konuda katkı sunan editörüm sevgili Şenel Karataş'a ne kadar teşekkür etsem azdır.

ACININ, ÖLÜMÜN ÖTESİNDE ŞENGAL

Çağlar boyunca gerçek nedenleri farklı olsa da genelde tüm dünyada özelde Ortadoğu coğrafyasında din kaynaklı çok savaş yaşanmıştır. Biz ve ötekiler, tüm dinlerde başat kavramlar olarak kullanılmıştır. Mevcut siyasallaşmış dinler nezdinde doğa dinleri; sapkın olarak nitelendirilerek her dönem katliamlarla, fermanlarla yok edilmeye çalışılmıştır. Cengiz Aytmatov'un Dağlar Devrildiğinde adlı eserinde, "Bu günlerde öldürmek bir izmariti fırlatmak kadar kolay" cümlesi geçmektedir. Bugün de dün de öldürmek çok kolaydı... Aynı dine, aynı mezhebe, aynı etnik kökene sahip olmamak yetti her zaman öldürmek ve ölmek için...

Ve Ezidiler, çağlar boyunca katliamların, sürgünlerin, göçlerin odağında yaşamıştır. Son olarak 73. Fermanla tarih, bir kez daha tekerrür etmiş; ölüm, göç ve ötekileşme bir kez daha Ezidilerin payına düşmüştür. Son fermanla birlikte göçler, Ezidiler için kanıksanan ama asla alışılamayan bir yara haline gelmiştir.

Göç sorunu, insanlık tarihi kadar eski bir sorun olmakla birlikte, tarihin her döneminde toplumların ekonomik,

sosyal, siyasal ve kültürel yapısını derinden etkilemiş; köksüzleşme, mülksüzleşme, yabancılaşıma ve ötekileşme gibi önemli sonuçlar doğurmuştur. Göç kadar yaşadıkları mekânları ve toplum ile ilişkileri irdelemek önemli bir nokta. İnsanlar yaşadıkları mekânları, fiziksel bir gerçekliği algılamamanın ötesinde, hissetmekte, onlara bağlanmakta ve kendilik duygularını birtakım mekânsal değişkenler üzerinden tanımlamaktadır. Mekândan bağımsız bir kimlik düşünülemez. İnsanlar yaşadıkları mekânlarla ilişki kurmakta, onlara yeni anlamlar atfetmekte ve içinde bulundukları çevre aracılığıyla yeni bir kimlik oluşturmaktadır. Göç edilen yerde bir öteki olarak yaşamak, ırkçı-ayırıcı davranış ve politikalara maruz kalmak insan için büyük acı, insanlık için bir utanç olmuştur.

Aslında bu coğrafya her dönemde savaşın, acının, sürgünün ve sonu gelmez zamansız ölümün mekânı olmuştur. 1915’lerde yüzbinlerce Ermeni göç yollarında ölürken, Der Zor ölümün adı oldu. 1923’te “böyle emreylemiş devlet” diyerek bahtının rüzgârına kapılan Rumlar, mübadele mağdurları toprakları avuçlarında kaldı. Köyleri yakılan On binlerce Kürt başka şehirlerin derinliklerinde yıllarca topraklarına duydukları özlemle yalnızlıklarını, dışlanmışlıklarını harmanladı. Böyle bir tarihi mirasın sahibi bu topraklarda yine bir ferman yaşanmakta... Yine yokluk, yine yoksunluk, yine ölüm... Ve yine ayırıcı ve ırkçı bir iklim...

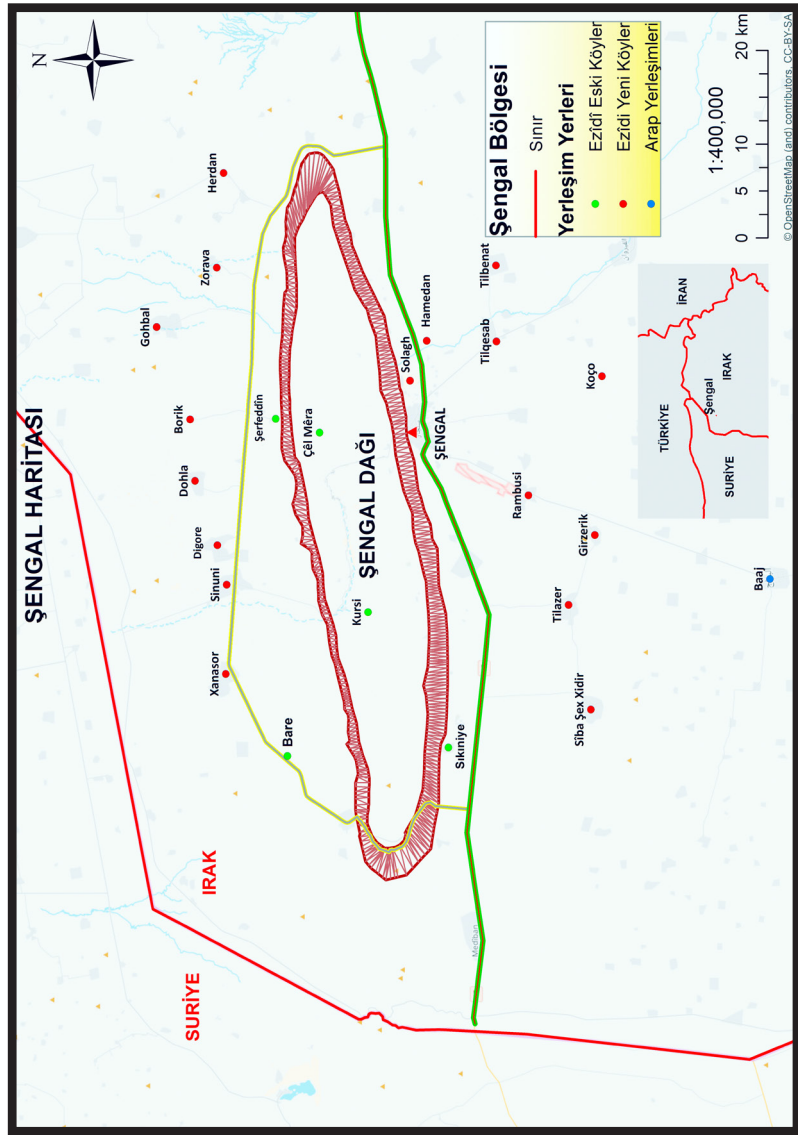
Bir efsaneye göre lotus çiçeğini koklayanlar ülkelerinden sürgün edilirmiş. Ama bizim hikâyemizde lotus çiçeği yerine savaşın, silahın, barutun kokusu var. Bizim hikâyemizde yaşamak için denizleri aşamayan bir yaşama umudu var, bizim hikâyemizde göç; sayıların soğukluğunda kâğıt üzerinde istatistiki bir rakam, ekranlarda devrilmiş teknelerdir; bizim

hikâyemizde kamplara sıkıştırılmış tükenmiş bir hayat, sokaklarda çıplak ayaklardır.

Bu kitapta Ezidiler; bütünlüklü bir bakış içinde, 6 tanıklık üzerinden 6 kapı aralanarak ele alınmıştır. Ezidilerin yaşadığı coğrafya, inanç sistemleri, göç yolları, kaldıkları mekânlar ve yarın düşleri kendi anlatımlarından yola çıkılarak verilmeye çalışılmıştır.

Şenel Karataş

COĞRAFYA KADER MİDİR?

Coğrafyanın insan, toplum ve kültür üzerindeki etkisi, her daim ilgi çeken bir tartışma konusu olmuştur. Örneğin, medeniyetlerin neden su (ırmak) kenarlarında neşet ettiği sadece modern zamanların sorusu değildir. Tarihin babası Herodot günümüzden yaklaşık 2500 yıl önce “Mısır, Nil’in armağanıdır” diyerek bu tartışmaya katılmıştır. Belki de onun izinden giden modern zaman tarihçileri Dicle ve Fırat’ı, Kızılırmak ve Yeşilirmak’ı takip ederek Mezopotamya ve Anadolu medeniyetlerini keşfetmişlerdir.

Yerkürenin neresinde, hangi iklim kuşağında yaşadığı ya da deniz seviyesine göre konumlandığı mesafe o coğrafyada yaşayan insanların sahip olduğu olanakları, maddi ve manevi kültürü belirlemiştir. Coğrafyanın insan, toplum ve bütün canlılar üzerindeki etkisini en kapsamlı ele alan isimlerden biri büyük düşünür İbn-i Haldun’dur. Mukaddime adlı eserinde dünyayı yedi iklim kuşağına bölen ve bu iklimlerin orada yaşayan toplumlar ve kültürleri nasıl etkilediğini ayrıntılı bir şekilde anlatan İbn-i Haldun, “Coğrafya kaderdir!” derken bu tesirin büyüklüğüne gönderme yapmaktadır.

Coğrafyanın kadere tesirinin belki de en önemli örneklerinden biri Şengal dolayısıyla Ezidiler'dir. Medeniyetin beşiği Mezopotamya'nın kadim inançlarından süzülerek bugüne gelen Ezidilik yüzyıllardır devam eden baskılardan dolayı bu coğrafyanın en zor alanlarından birini kendisine yurt edinmiştir. Hem inancın merkezi Şeyhan bölgesine yani Laleş'e yakınlığı hem de zapturapt altına alınmasının kolay olmaması Şengal'i önemli Ezidi yerleşimlerinden biri yapmıştır. Fiziki koşulları nedeniyle yalıtılmış bir coğrafya olan Şengal, dış baskılardan bağımsız inancın sürdürülmesi, orijinallliğini koruması açısından önemli bir konumdur.

Coğrafi olarak Şengal, Irak'ın Suriye sınırına yakın bölgesinde çölün ortasında yükselen büyük bir dağ kütlesi ve onun çevresinden oluşmaktadır. Çölün ortasında doğal bir kale görünümündeki bu dağ, batıdan doğuya yaklaşık 80 kilometre uzunluğunda güneyden kuzeye yaklaşık 10 kilometre derinliğinde sıradağlardan oluşmaktadır. Rakımı 1460 metre olan dağın zirvesinde Çêl Mêra'lar yani "Kırkların Makamı" bulunmaktadır. Yayıldığı coğrafyada bütün alanı kontrol edebilecek hâkim bir konumdur. Şengal'de geniş tarım yapılacak araziler bulunmadığından, çoğunlukla bahçe, bostan ekimi ve hayvancılıkla geçimlerini sağlamaya çalışmışlardır. İnançlarından dolayı maruz kaldıkları dışlanma nedeniyle, çoğunluğu oluşturan Müslümanların yaşadığı şehirlerde ekonomik hayata katılmaları mümkün olmamıştır.

Ezidilerin Şengal Dağına yerleştiği tarih hakkında kesin şeyler söylemek mümkün değildir. Ancak inancın yeniden şekillendiricisi Şeyh Adi bin Musafir'den sonra 13. yüzyılda gerçekleşen Moğol saldırılarının ardından kitlesel bir şekilde Şengal'e sığındıkları söylenmektedir. Geçmişte Nasturi, Keldani, Süryani, Ermeni gibi Hristiyan topluluklarına da ev sahipliği yapan Şengal Dağı zamanla Ezidi ağırlıklı bir coğrafyaya dönüşmüştür.

Yüzyıllar içerisinde Ezidileri hedefleyen her ferman Şengal'deki nüfuslarını artıran bir etki yapmıştır. Akabinde Şengal'e yönelik fermanların çıkarıldığına tanık oluruz. Artık Şengal, Ezidilere yönelik saldırıların merkezi haline gelmiştir. Defalarca fetva ve ferman çıkarılıp sefer düzenlenen Şengal'de sayısız katliam gerçekleşmiş olmasına rağmen, coğrafyanın sunduğu fırsatlarla her saldırı sonrasında küllerinden yeniden doğmasını bilmişlerdir.

Şengal Dağında inancıyla bütünleşmiş kendi özerk yaşamını sürdüren Ezidilere en büyük darbeyi 1975 yılında zamanın diktatörü Saddam Hüseyin vurmuştur. Ezidilerin yüzyıllar boyunca sığınak ve ibadetgâh olarak kullandıkları, her daim var olmak için yaslandıkları bu coğrafya onlara kapatılmış, Şengal Dağında yaşamaları yasaklanmıştır. Bin yılların yerleşimi tüm anlamlarda insansızlaştırılmıştır.

Öncesinde Şengal Dağında birkaç yüz nüfuslu küçük köylerde yaşayan Ezidiler, 1975 yılında alınan bir kararla dağın bitip çölün başladığı düzlüklerde kurulacak yeni toplu-köylerde mecburi iskâna tabi tutulmuştur. Ezidilerin Arapça "micema" diye isimlendirdikleri toplu-köyler, Türkiye'de 1930'larda merkezi köy projesi ismiyle gündeme gelmiş, 1970'li yıllarda dönemin başbakanı Bülent Ecevit tarafından köy-kent projesi adıyla hayata geçirilmiştir. Irak'ta Saddam Hüseyin tarafından uygulamaya geçirilen proje de bunun bir benzeridir. Amaç; etnik ve dinsel asimilasyon ile birlikte modern devletin kayıt altına almakta, biyo-iktidarını kurmakta zorlandığı yerlerde, küçük birimlerde yaşayan insanları orarlardan söküp kolaylıkla sayıp, modern teknikleri üzerinde uygulayabildiği yerlere yerleştirmektir. Zorunlu askerlikten iş gücü olarak kullanmaya kadar onları "vatandaş" kılıp "faydalı" unsurlara dönüştürmektir. Silahtan arındırıp devletin silah tekeli tesis etmek; kendi hukukunu, eğitim sistemini, yaşam ve ilişki biçimini, düşünce sistematığını hâkim kılmaktır.

Bütün Kürt bölgesinde uygulamaya sokulan Araplaştırma siyasetinin farklı biçimleri Şengal’de de uygulanmıştır. Bu siyasetin en belirgin uygulamalarından biri nüfusun yer değiştirmesine dayalı olarak Arap nüfusunu artırmaktır. Şengal Dağından sökülüp toplu-köylere yerleştirilen Ezidilerin etrafı Arap yerleşimleriyle çevrilmiştir. Bir kısım Arap nüfus Ezidi toplu-köylere yerleştirilmiş ve Ezidiler adeta kuşatma altına alınmıştır. Yıllarca uzak durdukları, inançlarından dolayı onları dışlayan, aşağılayan gruplarla yan yana yaşamak zorunda olmak ve silahtan arındırılmak, onları savunmasız bir pozisyona düşürmüştür.

1975 toplu-köyler politikası Şengal Soykırımına giden yolun en önemli kilometre taşıdır, bir anlamda soykırıma giden yolun açılmasıdır. İnsanlar yaşadıkları coğrafyadan zorla sökülüp atılmışlar ve hiçbir alt yapı imkânı sunulmadan getirilip bırakıldıkları düzlüklerde 6–7 yıl elektrik ve su olmadan büyük bir sefalet içerisinde yaşamışlardır. El yordamıyla yaptıkları naylon çadırlar onların yaşam alanı olmuştur. Bu uygulamalara karşı çıkan birçok Ezidi şiddete maruz kalmış, ağır hapis cezalarına çarptırılmıştır.

Bugüne gelindiğinde yine göçler, sarmaşık olmayı düşleyen ama yerinden sürekli sökülüp atılan Ezidiler gerçeği var. Her Ezidinin yüreğinde coğrafya bir sızıya dönüşürken; mekân tüm anlamlarından bağımsız yitirilmiş bir kavram sadece...

- John S. Guest, Yezidilerin Tarihi, (İstanbul: Avesta Yayınları, 2012).

- Nelida Fuccaro, Öteki Kürtler, Sömürge Irak’ında Ezidiler, (İstanbul: bgst Yayınları, 2010).

- Roger Lescot, Yezidiler, Din Tarih ve Toplumsal Hayat, Cebel Sincar ve Suriye Yezidileri, (Avesta Yayınları: İstanbul, 2014).

BİR SÜRGÜNDEN BİTMİYEN SÜRGÜNLERE

“**B**ir devletin politikası, coğrafyasında saklıdır” der Napolyon. Ezidilerin yaşadığı coğrafyada devletlerin tek bir politikası vardı katliam ve sürgün. Oysa Ezidiler, ezoterik/anlaşılması güç inançları gereği girift bir şekilde kendi topraklarına yani anavatanlarına bağlı. İşte bu yüzden yerlerinden edilmeleri ve toplu göçleri, onlar için evlerini kaybetmekten daha derin bir yara anlamı taşır. Sürgün, kadim bir yaşam biçimini ve Ezidi inancını ayakta tutan gelenekleri zayıflatır ve her Ezidi için bir yitış anlamı taşır. Gulê sürgünde doğan ve hala sürgünde olan binlerce Ezidi’den biri. Toprakla kurduğu bağ her Ezidi kadar köklü her Ezidi kadar kadim... Ve acısı, sızısı oğluyla başlar dile gelmeye...

Dükkânın önünde, tentenin altına koyduğu tabureye oturmuş, çarşıda dolaşan müşterileri izler Ali. Çarşı, Tilizêr nahiyesindeki en işlek yerdi ve yüzlerce dükkân içerisinde ne ararsan vardı. Genelde öğlen saatleri kalabalık olur, insanlar yürümekte zorlanırdı. Radyo haberlerinde 14 Ağustos 2007’nin yılın en sıcak günü olacağı söylenmişti ama çarşının kalabalığında hiçbir eksilme olmamıştı. Çarşının

kalabalık olmasının bir sebebi civar köylerden idari işleri olan ya da alışveriş yapmak için gelen insanlardı. Özellikle Girzerik ve Sîba Şêx Xidir köylerinden birçok Ezidi alışveriş yapmak için buraya gelirdi. Tilizêr, bu iki köyün tam ortasıydı ve idari işlerini de burada hallederlerdi. Çoğunluğu Ezidiler'den oluşup, Şengal Bölgesinin bir parçasıydı. Fakat Saddam Hüseyin döneminde Şengal'den koparılan Tilizêr, bir Arap kenti olan güneydeki Baac kazasına bağlanmıştı. Araplaştırma siyasetinin bir parçası olarak yapılan bu idari düzenleme sırasında Kürtçe ismi Girîzer olan yerleşim artık Tilizêr olmuştu.

Ali, üç yazdır Tilizêr'de zaman geçirirken ailesi Şengal merkezde otururdu. Yaz tatillerinde Tilizêr'e gelip amcasının fotoğraf dükkânında çalışıyordu. Hem fotoğrafçılığı öğreniyor, para kazanıyor hem de amcası, kuzenleri ve çok sevdiği dedesiyle zaman geçiriyordu. 12. sınıfa geçen Ali, gelecek yıl bitecek lisenin ardından üniversite hayalleri kurar, babası gibi mühendis olmak umudu taşırdı. Ailede üniversite okumak bir gelenek olmuştu. Babası da annesi de bu konuda çocuklarını teşvik ediyordu. Çocuklarının okuyup başarılı olmaları Ezidilerin Şengal'deki makûs talihini aşmanın tek yoluydu. Başarılı bir öğrenci olan Ali çoktan hedefini belirlemişti. Fotoğrafçılıkta da başarılıydı, gelen müşterilerin fotoğrafını çeker, bilgisayarda düzeltmelerini yapıp baskıya verirdi.

Ali, amcası fark etmeden kapı önünde sigarasını içtiğinde saat 12'ye geliyordu. Gecikmeden öğlen yemeğini yiyelim diye düşünürken bir hareketlilik ve kaçışmaya denk gelir. Çarşayı ikiye bölen caddeye giren bir tır sanki freni patlamışçasına ilerliyordu. Genelde tırlar bu caddeye girmezdi, en fazla kamyonetler gelir, malları bırakır giderdi, Ali anlam verememiş olmalı bu duruma. Tırın önünden kaçan insanlar

dükkânlara sığınıyor, kaçacak bir yer arıyordu. Ayakaltında kalacağım korkusuyla kapıya yönelirken amcası da dışarıda neler olduğunu merak etmiş çıkıyordu. Hızla ilerleyen tırın ön tekerlekleri dükkânın hizasına geldiğinde aniden durur. Önce Allah-u ekber diye bir ses duyulur, sonrasında bir tır dolusu bomba büyük bir gürültüyle patlar. İnsan öldürmeyi marifet sayan canilerin kaç ton bomba kullandıkları biliniyordu ama 7 şiddetinde bir deprem kadar etkili olduğu söylenebilirdi. Bombanın patladığı yerde devasa bir çukur açılmıştı. Dükkânlar yerle bir olmuş, yolun kenarındaki araçlar, evlerin tavanlarına çıkmıştı. Paramparça olmuş, birbirine karışmış bedenleri ayırştırmak mümkün değildi. Kimse tam sayıyı bilmiyordu ama yüzlerce insan hayatını kaybetmişti.

Aynı saatte Tilizêr'in batısında bulunan Sîba Şêx Xidir Köyüne de üç tırla saldırı düzenlenmişti. Köyün farklı yerlerinde patlatılan bombalarda çok sayıda kişi hayatını kaybetti. Ama Tilizêr'de kalabalığın bulunduğu bir çarşıda bombanın patlaması ölü sayısını artırmıştı. Saldırıda Ali, amcası ve kuzeni de hayatını kaybeder. Tırın yakınlarında patlamasından dolayı dükkânın önünde olan Ali ve amcasından geriye bir şey kalmamıştı. Bir tek dükkânın içinde olan kuzeninin ölü bedenine ulaşabildiler. Bombanın şiddetiyle yerle bir olan dükkân duvarlarının altında kalmıştı. Saldırı Saddam rejimi yıkıldıktan sonra Ezidileri hedefleyen en büyük saldırıydı. 2003'ten beri bireysel düzeyde saldırılara maruz kalıyorlardı. Özellikle Arapların hâkim olduğu yerleşimlerde Ezidileri kaçırma, fidye isteme, öldürme olayları yaşanıyor ama kitlesel bir saldırıya uğramamışlardı. El Kaide ile bağlantılı olduğu söylenen İslamcı unsurların Bağdat gibi şehirlerde patlattıkları bombaları duymuşlardı. Fakat Ezidiler ve Şengal ilk kez böylesi bir saldırıya tanık oluyordu. Bu Ezidilerin başına getirilmiş yeni bir fermanı.

Gulê, oğlunun öldüğünü duyduğunda bütün dünyası karardı. Hele dünyalar güzeli oğluna bir mezar dahi yaptıramaması yüreğinde hep bir ağrı olarak kaldı; bitmeyen bir yas'a dönüştü. 3 ay boyunca hayrını dağıttı, karalar giyindi ama acısı dinmedi. Sevgisini geride kalan 6 çocuğuna vererek teskin etti kendini. Doğacak ilk erkek torununa Ali ismini vererek onda yeşertti yaşam umudunu ama Ali'sini hiçbir zaman unutamadı. Bir daha çocuklarının başına bir şey gelmemesi için çok dua etti, Ezidi ulularına yakardı, onları her ziyaretinde mumlar yaktı. Saldırımı Tilizêr'de yaşayan Hatunilerin yaptığı söyleniyordu. Arap olan Hatuniler zor duruma düştüklerinde Ezidiler onlara kucak açmış, köylerinde yer vermiş, komşu olmuşlardı. Saldırımı planladığı söylenen gençler, Tilizêr'de doğmuş büyümüş kişilerdi. Ne zaman bu kadar büyük kin ve öfke biriktirmişlerdi ki bunca masum insanı katletmeyi göze alabiliyorlardı? Yine de bütün Müslümanları suçlamak doğru olmazdı. Taziyelerini paylaşan çok sayıda Müslüman komşusu vardı.

Bir insan yumruk kadar yüreğine bunca acıyı nasıl sığdırır diye düşünüyordu. Neler görmemişti ki şu 41 yıllık ömründe. Sürgünde doğan bir çocuktı; sonra sürgün üstüne sürgün yaşamış, bir yerden bir yere sürekli göç etmek, kaçmak, sürekli yeni bir hayat kurmak zorunda kalmıştı. Ezidilerin kaderiydi bu, sanki koca dünyada bir tek onlara yer yoktu. Babası 1966 yılında Ezidilerin kadim yerleşimlerinden biri olan Batman'dan Şengal Dağına kaçmak zorunda kalmıştı. Başımıza ferman getirildiği için oradan kaçtık diyordu. Ne çok ferman yaşamışlardı, anlatılan fermanları akılda tutmak mümkün değildi. Babasının anlattığına göre zorla askere götürülmüş, 4 yıl askerlikte tutulmuştu. Güناه olduğu halde zorla bıyıklarını kazıtıp, aşağılamışlardı. Baskılar o kadar artmış ki Batman'daki verimli topraklarını bırakıp Şengal Dağının kıracına mahkûm olmuşlardı.

Dedesı Batman'daki Benarin Köyünün muhtarıydı, Duşa Köyü onlara aitti. G   etmeden kısa bir süre önce ablası doğmuştu. Kaçakçıların rehberliğinde dağları açarak varmışlardı şengal Dağına. Annesinin koynundaki süt çocuğuna o yüzden Nefi ismini vermişlerdi. Yani Sürgün demişlerdi, yaşadıkları sürgünü unutmamak ister gibi...

Sadece onlar g   etmemiş, bağlı oldukları Xalti aşiretine mensup binlerce insan, artan baskılardan dolayı parça parça terk etmişler vatanlarını. Aşiretleri o kadar büyükmüş ki yaşadıkları coğrafyaya ismini vermiş. Batman, Diyarbakır, Mardin, Siirt ve civarına Welata Xalti yani Xalti vatanı diyorlarmış. Senede bir kez kutsal topraklar Laleş'ten yola çıkan qewwaller Xalti vatanının sancağını getirir, dolaştırırmış. Ama bugün bir cemaat oluşturacak kadar nüfusları kalmadığından sancak dolaştıramaz olmuşlar. Xalti vatanından şengal Dağına uzun bir yolculuğun ardından dağın içindeki kadim köylerden biri olan Werdiya'ya yerleşmişler. Zor zamanlarında Ezidi akrabalarının gösterdikleri dayanışma ruhuyla sıkıntıların üstesinden gelmişler. Bir yıl sonra dünyaya gelmiş Gul , ailenin şengal'de doğan ilk ferdi olmuş. Dünyaya gözlerini a tığı şengal Dağındaki  zg r yaşamları çok uzun sürmemiş. Bu kez Irak'ın diktatörü Saddam Hüseyin'in hişmına uğramışlar. 1975 yılında şengal Dağındaki kadim köylerinden çıkarılıp, dağın bittiği düzlüklerde, yolun kenarında kurulan toplu-köylere (micemalara) yerleştirilmişler. Micemalarda yeni bir yaşam kurmak hiç de kolay olmamış. Bir fermanndan kaçarken başka bir fermana tutulmuşlar.

Oğlunun  l m  üzerinden 7 yıl geçmişti. Gul , böyle büyük bir acıya rağmen yaşama tutunmasını bildi. Gücünü, enerjisini, ilgisini çocuklarının ve ailesinin üzerinden hiç eksik etmedi. Kocasıyla, çocuklarıyla gurur duyuyordu, onların başarılarını görmek yüreğindeki acıları hafifletiyordu.

Bir oğlu babasının yolundan gitmiş, Şengal Teknik Üniversitesi'nde mühendislik okumuştur. Ziraat mühendisi olarak yakında işi başlayacaktı. Diğer oğlu okumuş öğretmen olmuştu, oğullarından biri hala üniversiteye devam ediyor, bir kızı da üniversite mezunuydu. Ailenin yeni fertleri de bu tabloyu güçlendiriyordu. Gelinlerinden biri üniversite mezunuydu, diğeri de üçüncü sınıfta okuyordu. 2003'te yerleştikleri Şengal kent merkezinde hayli bir yol almışlardı. Ekonomik durumları iyiydi, iki katlı yeni bir ev yapmışlardı, arabaları vardı. Geleceğe umutla bakmak için çok sebepleri vardı; sadece kişisel yaşamlarındaki başarılar değil, Şengal'in kültürel, siyasal dönüşümünden de memnundular. Özellikle Kürtçe okulların açılması, Kürtçenin kazandığı serbestlik Gulê'yi mutlu ediyordu. Yeni nesillerin artık Arapça öğrenmek zorunda kalmaması, kendi dilinde eğitim yapması onu heyecanlandırıyordu.

Kürtler, Saddam sonrası süreci kendi lehine çevirmesini bilmişlerdi. Kürdistan Bölgesel Yönetimi Ezidilerin olduğu yerleşimlerde her gün daha fazla nüfuz etmek için çeşitli adımlar atıyordu. 2007 saldırısının ardından çok sayıda peşmerge Şengal Bölgesine yerleşmişti. Dengelerin Kürtler lehine değişmesi özellikle Araplarda rahatsızlık yaratıyordu. Yaşadıkları Şengal kent merkezinde nüfusun çoğunluğunu Müslüman Araplar oluşturuyordu. Müslüman Kürtler de vardı ama onların sayısı azdı. Kentte ayrıca Telafer kökenli Şii Türkmenler, Hristiyanlar ve Ezidiler yaşıyordu. Ezidilerin kent nüfusunun % 25'ini oluşturduğu söyleniyordu. Saddam zamanında kente Araplar yerleştirildiği için çoğunluk onlardaydı. Kadim zamanlardan beri burada yaşayan Hristiyanların sayısı azalmıştı. Toplam on hane civarında oldukları söyleniyordu. Bütün Şengal Bölgesinde tek bir kiliseleri vardı Besna isminde. Geçmişten beri icra ettikleri zanaatlarını sürdürüyorlardı. Ezidilerle çok yakın bir dostluk ve muhabbetleri vardı.

Eskiden Şengal kentinde Ezidi ailelerin sayısı azmış. Saddam Hüseyin rejimi yıkıldıktan sonra iki-üç bin civarında Ezidi aile kente yerleşince sayıları artmış. Yer yer Ezidilerin yağurduunu yemeyiz, ürettiklerini almayız diyen Müslümanlar oluyordu ama günlük yaşam ve ilişkilerde ayrımcılık çok da görünür değildi. Ezidiler çarşıda pazarda rahatça dolaşabiliyor, alışveriş yapıyorlardı. Gulê'nin çocuklarının hepsi Müslümanların okuduğu okullarda okumuş ama bir sorunla karşılaşmamışlardı. Ezidi öğrenciler Müslümanların katıldığı din derslerinden muaftı. Köylerde olduğu gibi Müslümanların ve Ezidilerin ayrıştığı mahalleler, ayrı fiziki mekânlar yoktu. Hangi inanca sahip olursa olsun bütün aileler aynı caddede aynı sokakta birlikte oturuyordu. Gulê'nin oturduğu sokakta Sünni Müslüman, Şii, Hıristiyan, Ezidi aileler yan yanaydı. Düğünde eğlencede birlikte oldukları gibi ölümü ve yası da paylaşırlardı.

Ancak son zamanlarda bu güzel ilişki bozulmaya yüz tutmuş, ciddi bir gerginlik ve korku oluşmaya başlamıştı. Önce Musul ardından Telafer'in IŞİD'in eline geçmesinden sonra sırada Şengal'in olmasından korkuyorlardı. Tehlike gözle görülür düzeye gelmişti. 47. Yol üzerinde kentin girişinde kontrol noktası kuran peşmerge güçleri ile IŞİD üyeleri göz mesafesinde birbirlerini takip ediyordu. Aralarında ciddi bir çatışma yaşanmamıştı ama gerilimin nereye varacağı belli değildi. Gerilim nedeniyle bazı Ezidi aileler kenti terk etmek istemiş, Kürdistan Bölgesine gidişlerine peşmerge izin vermemişti. Müslümanlarda da bir kıpırdanma görülüyordu. Ama birçok Ezidi gibi Gulê'de bu kıpırdanmayı IŞİD'den rahatsız olmalarına yoruyordu. Yıllardır komşuluk yapıyorlardı ve iyi ilişkilerine dayanarak onların kendilerine yardım edeceğinden kuşku duymuyordu. Zor durumda kalırlarsa onları koruyacaklarına, saklayacaklarına şüphe etmiyordu. Özellikle hemen kapı komşusu Müslüman Kürtlere güveni

tamdı. Her gün birbirinin evine gidip geliyor, aynı dili konuşmanın verdiği rahatlığı yaşıyorlardı.

Gulê, her akşam yaptığı gibi yemekten sonra torunlarıyla zaman geçiriyordu. Kocasının işleri uzadığı için akşam yemeğine gelmemişti. Bu gergin ortamda akşam karanlığına kalmak uygun değildi ama yapacak bir şey yoktu. Biraz sonra kocası geldi, gelinler onun da önüne yemek indirdiler. Yemekten sonra o da torunlarla zaman geçirmek için Gulê'nin yanına gitti. Bu sırada kapının sert tokmak sesi duyuldu. Hayrolsun deyip kapıyı açtıklarında karşılarında amcalarının çocuğunu gördüler. Amcalarının evi hemen onların önündeydi. Onlarıñki sokağa bakıyor kendi evleri ise içeri tarafta kalıyordu. Biraz sonra hızlı hızlı kapıya vurmasının nedeni anlaşıldı. Evlerinin dış duvarının üstüne birileri Arapça, "Ezidi" diye yazmıştı. Kimin yazdığını görmemişlerdi ama başka evlerin üzerinde de yazılar vardı. Gulê'nin evinin üzerinde yazı yoktu ama zaten amcasıyla evleri yan yanaydı. Bunun ne olabileceğini düşündüler fakat akıllarına pek bir şey gelmedi. En iyisi sabah gün ağardığında bakalım, ondan sonra ne yapacağımıza karar veririz dediler.

Oysa o gece Şengal kent merkezindeki bütün evler, yüzleri kapalı kişiler tarafından işaretlenmişti. İşaretlemeyi yapanlar IŞİD'i destekleyen Şengalli Müslümanlardı. Evlerin üzerine o evde yaşayan ailenin inancı yazılmıştı. Ezidi, Sünni, Şii, Hıristiyan yazarak, yakında başlayacak saldırıda hedefin doğru seçilmesine yardım ediyorlardı. IŞİD üyelerinin başka coğrafyalardan geliyor olması nedeniyle kentin kozmopolit yapısını bilmeden saldırmaları yanlışlıkla Sünni Müslümanların zarar görmesine de yol açabilirdi. Bir de kural gereği kent ele geçirildikten sonra yağmalanacaktı, burada da yanlış düşmemek lazımdı. Ezidiler pek farkında değillerdi ama IŞİD Şengal'de Sünni Müslümanlar arasında ciddi bir taban bulmuştu. Geçmişte Ezidilerle yakın ilişki

içinde olan birçok insanda artık İŞİD'le birlikte hareket ediyordu. Ezidilere bakış açılarında büyük değişiklikler olmuştu. İŞİD'in ideolojik etkisi altına girenler Ezidiler'i artık bir insan olarak görmüyorlardı. Onlar şeytana tapmışlar, Allah'ı inkâr ettikleri için sapkındı, müşrikti. Bu konuda geçmişten beri İslam âlimlerinin verdiği birçok fetva vardı: Ezidi erkeklerini öldürmek, mallarını yağmalamak, kadın ve çocuklarına el koymak dinen caizdi.

Müslüman komşularının Ezidiler hakkındaki kötü düşüncelerinden habersiz derin bir uykuya dalmış olan Gulê, kocasının telefon müziğine uyandı. Saat gecenin üçüydü ve arayan kocasının Tilizêr'de yaşayan amcasının oğluydu ve haberler kötüydü; İŞİD, Girzerik ve Sîba Şêx Xidir köylerine saldırmıştı. Bu köylerin ortasında bulunan Tilizêr'de tehlike altındaydı. Her üçü de Şengal'in güneyindeki bu Ezidi yerleşimler Şengal Dağına en uzak mesafede bulunup etrafı tümüyle Sünni Arap köyleriyle çevriliydi. Girzerik ve Sîba Şêx Xidir köylerinin düşmesi Tilizêr'in de düşmesi demekti. Önce şehirdeki akrabalarını aradılar, sonra da diğer Ezidi köylerini. Saldırı sadece en güneydeki iki köyde vardı, İŞİD diğer köylere yönelmemişti. Kendilerine güvence veren peşmergenin varlığı, kurduğu kontrol noktaları bir rahatlık sağlıyordu. Gulê'nin de ilk aklına gelen, yerlerinde kalıp peşmerge ile birlikte savaşmaktı. Kent merkezinde bazı Ezidiler haberi alırmaz Şengal Dağına kaçmaya başlamıştı ama peşmergeyi yalnız bırakmak olmazdı. Bu zor anda onlara destek olmalı, birlikte topraklarını savunmalıydılar. Lakin bir iki saat sonra peşmergenin Şengal'den çekilmeye başladığını duyduklarında şok oldular. Kendi başlarına İŞİD'le baş edemeyeceklerini düşünerek Şengal Dağına sığınmaya karar verdiler.

Tilizêr'deki akrabaları dâhil, güney köylerinde yaşayan binlerce insan akın akın Şengal Dağına doğru kaçıyor.

Kent merkezinde de ciddi bir hareketlilik vardı; Ezidilerin dışında Şiiler ve Hristiyanlar da tedirginlik içindeydi. Gün aydınlandıktan sonra sokağa çıkan Gulê, Şii komşularının şehri terk etmeye başladığına tanık oldu. Hızla önünden geçen Şiiler, “siz Ezidileri Müslümanlaştırıyorlar, bizi de öldürüyorlar, kaçıktan başka çaremiz yok” diyorlardı. Gulê, kaçma telaşı içindeki insanları gördükçe peşmergeye ve Kürdistan Yönetimine daha çok kızmaya başladı. “Ne olurdu arkamızda dursalardı, birlikte savaşırdık” diye düşündü. Sürgün ve göçle dolu hayatında yeni bir göç istemiyordu. Son 11 yılda yepyeni bir yaşam kurmuşlardı, bütün bunları terk etmek ve tekrar her şeye sıfırdan başlamak haksızlıktı. Oysa nice zorluklarla kurmuşlardı düzenlerini, çocuklarını okutabilmek için dişiyile tırnağıyla didinmişti. Kendisine kalsaydı gitmekten, kaçıktan yana değildi ama çocuklarını, torunlarını düşünüyordu. Onları riske atmaya gönlü razı değildi. Madem peşmerge gitmişti, madem komşuları Şengal Dağının yoluna inci taneleri gibi dizilmişti, madem bu canilerin önünde ferdi silahlarla durmak, direnmek mümkün değildi; o vakit kenti terk etmenin zamanı gelmişti. Gelinlerine ellerini çabuk tutmalarını söyledi. Hem çocukları hazırlayacaklardı hem de ona yardım edip erzak hazırlayacaklardı. Geçmiş tecrübelelerinden biliyordu ki ucu açık bir yolculuğa çıkıyorsan tedbirli olman gerekirdi. Evde var olan malzemelerden yola dayanaabilecek olanları paketleyip arabalara yüklediler. Kalabalık bir aileydiler, herkes hazır olana kadar saat 8’i buldu.

Can pazarının kurulduğu o kritik anlarda kaçmak, hele ki ailecek çoluk-çocuk kaçmak ve kurtulmak o kadar kolay değildi. Yaklaşan tehlikenin büyüklüğü düşünülürken hızlı hareket etmek, zamanın aleyhte işleyen çemberini kırmak gerekiyordu. Zamanla sınanan insanların içerisinde arabası olanlar daha avantajlıydı. Yaşlı, çocuk, hasta ve sakatların yürüyüş yolunda yaşayacakları zorlukları arabaları

vasıtasıyla çözebilirlerdi. Ama arabası olmayanlar ya da böyle bir yardım imkânına kavuşamayanlar için o kritik yolculuk, çok daha zorlu ve risklerle doluydu. Bu nedenle o yolculuğa dâhil edilmeyen, evlerde kaderine terk edilen yaşlı ve hasta insanlar oldu. Kimileri ise her türlü riski göze alıp yaşlı anne veya babasını sırtında taşıyarak yolculuğa çıktı. Gulê, şanslı olanlardandı; hazırlıklarını hızla yaptıktan sonra arabalarına binip dağın yolunu tutmuşlardı. Şengal Dağı çok uzak değildi; kent hemen dağın eteğinde kurulmuştu, aradaki mesafe 4 kilometre kadardı. Mesafe kısaydı ama zorlu ve virajlarla dolu bir yol onları bekliyordu. IŞİD yolu tutarsa kurtulmalarının imkânı yoktu. Ailecek bindikleri araba beşinci virajı geçince bozuldu ve tüm uğraşlara rağmen çalıştırmayı başaramadılar, kalan iki virajı yürüyerek aşacaklardı. Yaşananların farkında olmayan çocuklar bunu bir oyun sanmıştı, güle oynaya dağa tırmanıyorlardı. Aileleri ise her an IŞİD'in ölüm kusan canileri onlara yetişecek diye korku içindeydi.

Onlar kentten çıkmışlardı ama tehlikenin yeterince farkında olmayıp bekleyelim diyenler de vardı. Kentte yaşayan Müslümanların bir kısmı, korkmamaları yönünde telkinde bulunmaya başlamıştı. IŞİD'in anlatıldığı gibi bir örgüt olmadığını, onların amacının yönetimi ele geçirmek ve peşmerge ile merkezi Irak hükümetini koymak olduğunu söylüyorlardı. Ezidiler hedefte değildi, her zamanki gibi yaşamaya devam edebilirlerdi. Bu telkinler Ezidilerin bir kısmı üzerinde etkili oldu. Aslında aynı söylemi IŞİD taraftarları başka Ezidi yerleşimlerinde de yapmışlardı. Ancak buna kulak kabartıp, zamanında o yerleşimlerden çıkmayanların akıbeti, istisnasız felaket oldu. Şengal kent merkezinde yakalanan Ezidi erkekler daha ilk anda öldürüldü. Kadınlar ve çocuklara ise ganimet diye el konuldu. Öldürme, yağma, talan ve el koymada Müslümanlar IŞİD'le birlikte hareket

etti. Gulê'nin yakın komşusu Başoklu Müslüman Kürtler İŞİD mensuplarına yol gösterdi, yardımcı oldu. Evlerinde saklanan insanları arayıp bulmada kılavuzluk etmekle yetinmeyip herkesten önce yağmaya başladılar, kadınlara el koydular.

Yedinci virajı aştıktan sonra Gulê ve aile fertleri Şengal Dağına doğru tırmandılar. Dağa tırmanmak yolda yürümek gibi değildi. Çocuklar kısa sürede yorulduğu için sırtlarında taşımaya başladılar. Yoldan epey uzaklaşıp içeride bir vadiye girdiklerinde rahatladılar. Kadınlar yorulan çocuklara ekmek peynir hazırlayıp verdiler. Hiçbiri kahvaltı yapmamıştı ama yiyecek halleri de yoktu. Zira Tilizêr'de yaşayan akrabalarından haber alamıyorlardı, başlarına bir şey gelme olasılığı yüksekti. Sabaha kadar kendileriyle görüştüğü insanlara ulaşamıyorlardı. En son Tilizêr'den çıktıklarında telefonla görüşmüşlerdi. Gulê'ye kentten çıkmalarını önerenlerde onlardı, “şanlıysak dağa buluşuruz” demişlerdi. Defalarca aramalarının sonunda Gulê'nin kocasının amcaoğlu telefonu açtı. Ağlama seslerinden kötü şeylerin olduğu anlaşılıyordu. Bütün aile iki arabayla Tilizêr'den yola çıkmayı kararlaştırmışlardı. Kendileri öndeki arabada Tilizêr'den çıkmış dağa doğru ilerlemiş ve ulaşmışlardı. Ama arkadaki araba Tilizêr'den çıkmaya fırsat bulamadan İŞİD'liler tarafından yakalanmıştı. Duyduklarına göre İŞİD arabada bulunan herkesi öldürmüştü. Gulê'nin kayınpederi, kayınvalidesi, kocasının kız kardeşi, amcası, babaannesi ve iki tane amcasının oğlu hayatını kaybetmişti. Acıları büyüktü, daha önce 2007'de üç ferdini kaybeden aile şimdi altı üyesini daha yitirmişti. İçlerinde oluşan intikam ateşi tarif edilemez boyuttaydı ama şimdi kendi canını ve çocuklarını kurtarmaktan başka yapacak şey yoktu. Yola devam etmek, Şengal Dağında güvenli bir yer bulmak ve kendilerini sakınmak zorundaydılar.

Toplam sekiz gün dağda kaldılar. Yanlarına aldıkları yiyecekler daha ikinci gün tükendiği için sonrası çok sıkıntılı geçti. Susuzluk ve yiyecek sıkıntısı dağda onları en çok zorlayan şeyler oldu. Gulê'nin 4 aylık bir torunu vardı, verecek süt bulamamaları, bebeği besleyememeleri onu kahrediyordu. Hamile kadınların çocuklarını düşürdüğüne tanık oldular. Denk geldikleri kadim köylerden birinde bahçeden topladıkları salatalıklarla bir günlerini geçirdiler. Gündüz sıcaktan kavruluyor, gece ise dondurucu soğukta üşüyorlardı. Gündüzün kavurucu sıcaklığında yürümek mümkün olmadığından gece yürüyor, gündüzleri bir vadide veya bir kayanın dibinde dinleniyorlardı. Susuzluk en önemli sorunlardan biriydi; sahip oldukları suyu idareli kullanmak için pet şişelerin kapaklarını kullanıyorlardı. Belki çocuklar için biraz daha toleranslı oluyorlardı ama büyükler bununla yetinmek zorundaydı. İnsanın en temel ihtiyaçlarını karşılamaktan aciz kalmasının nasıl bir çaresizlik olduğunu onlardan daha iyi anlayacak kimse yoktu. Yokluk ve mahrumiyet insanı insanlığından ediyordu. Tanık oldukları manzara insan yüreğinin kolay dayanabileceği türden değildi. Yolda bir ağacın dibinde can çekişen bir yaşlı insana ya da sahipsiz bırakılmış bir bebeğe rastlamak mümkündü. Ölenler için ne mezar kazacak zaman ne de araç gereç vardı; fırsat bulmuşlarsa birileri üzerlerini taşlarla kapatmıştı o kadar.

Bütün dünyanın Ezidilerin Şengal Dağındaki çaresizliğini televizyonlardan anı anına izlemesi ise başka bir dramdı. Sosyal medya aracılığıyla yaşadıklarını dünyaya duyurmuşlardı ama yardıma gelen kimse yoktu. 5. gün bulundukları noktaya yakın bir yere Amerikan uçakları havadan yardım paketleri atmışlardı. Yere düşen paketteki sular patlamıştı ama yiyecek malzemeleri onları bir iki gün idare etti. Bir daha Amerikan uçaklarının yardımına denk gelmediler. Zaten Şengal Dağı yüzlerce vadiden oluşuyordu, o derin vadilerde

yüzerli, iki yüzerli gruplar halinde dağılmış on binlerce insanın tamamına ulaşmaları mümkün değildi. Dünyanın olup bitine tanık olmasına rağmen gösterdiği kayıtsızlık Ezidileri derinden etkilemişti. Özellikle Şengal'de hâkimiyet iddiasında bulunan Irak merkezi hükümetinin ve Kürdistan Bölgesel Yönetiminin bir seyirci pozisyonunda bulunması; ne lojistik ne de askeri anlamda bir müdahalede bulunmaması çaresizliklerini derinleştiriyordu. Ne Ezidi yerleşimlerinde devam eden katliamlara müdahale ediyorlardı ne de dağda mahsur kalmış insanlara yardım eli uzatıyorlardı. Çaresizlik psikolojisi ve dağda sevdiklerini göz göre göre kaybetmek intiharlara sebep olmaya başlamıştı.

Dünyanın sadece izlemekle yetindiği bu manzara karşısında yardımlarına Suriye'de bulunan Kürt gerillalar yetmişti. Umutların tükenme aşamasına geldiği bir zamanda bu insanların Şengal Dağına gelişi önce korkuya sonra yaşama tutunma azmine yol açtı. Zira daha önce bu gerillaları tanımayan Ezidilerin büyük kısmı, onların IŞİD'den farklı olmadığını düşünüyordu. Gençleri zorla askere alıp, kendileri için savaştırdıkları, kızları götürüp asker elbisesi giydirdikleri, bir daha asla aileleriyle görüştürmediklerini duymuşlardı. Bu olumsuz söylentilerden dolayı birçok Ezidi, gelenlere güvenmemek gerektiği kanaatindeydi. Gulê, uzak durulması gerektiği yönünde dolaşan tüm olumsuz söylentilere rağmen onların bulunduğu noktaya gitmekte kararlıydı. Eğer Suriye tarafına koridor oluşturup buradan insanları tahliye ediyorlarsa biran önce onlara ulaşmak en doğrusu diye düşünüyordu. Bütün aile dağın kuzeyinde tahliye edilmek için insanların beklediği noktaya doğru gitmeyi kararlaştırdı. Gelen kişilerin onlara sadece yardım etmeye çalıştığını, bir talepte bulunmadığını görmek içini rahatlattı. Dağın birçok yerinde güvenlik önlemleri aldıkları, IŞİD'in içerilere girmesini engellediklerini gördükçe güveni daha da arttı.

Birçok Ezidi erkeğin onlara katıldığına ve birlikte IŞİD'e karşı savaştıklarına tanık oldular. Yüreği yitirdiklerinin ateşiyle yanan birçok Ezidi, intikam almak için onlara katılıyordu. Yola çıkma zamanı geldiğinde Gulê'nin ailesinden birkaç genç de aile fertlerini arabalara bindirip uğurlarken IŞİD'le savaşmak için dağda kaldı. Gençleri ikna etmek mümkün olmamıştı; dedelerinin, amcalarının, kuzenlerinin intikamını almak istiyorlardı. Gençler savaşmak için Şengal Dağında kalırken, arabalar güvenlik koridorundan Suriye'ye doğru ilerlemeye başlamıştı. Araba toprak yolda ilerlerken sağlı sollu güvenlik önlemi almış gerillaların varlığı tehlikenin büyüklüğüne işaret ediyordu. Sağ salım Suriye sınırını geçtikten sonra kendilerine yiyecek, içecek dağıtıldı. Yüzlerce insan onlara yardım için gelmişti. Sınırdaki araba değiştirdiler, bindikleri yeni arabalar onları Derik kentine götürdü. Burada kendileri gibi Şengal Dağından tahliye edilen binlerce insan vardı. Gelen insanlar için çadırlar kurulmaya, bir kamp inşa edilmeye çalışılıyordu. Koşulların yetersizliği ve yerli halkın yoksulluğu her hallerinden belli oluyordu. Ama kampta bulunan herkes onlara büyük ilgi gösteriyor, ihtiyaçlarını karşılamak için sürekli koşturuyordu. Yardım için gelen kadınların bazılarının onlara sarılıp ağlaması unutulur gibi değildi. O kıt imkânlarla rağmen ilaçtan, yiyeceğe, içeceğe, çocuk bezine, süte, elbiseye kadar bütün ihtiyaçları karşılandı. Günler sonra temiz elbiseler giydiler, çocuklar süt içti, toprak zemin yerine serilen yün yataklarda yattılar.

Ertesi sabah, Kürdistan Bölgesine gitmeye karar verdi. Suriyeli Kürt gerillaların yardımıyla, yine onların ayarladığı arabalarla yola çıktılar. İstikamet Zaxo şehriydi, orada 3 gün kaldıktan sonra Duhok'a geçtiler. Bir haftada Duhok'ta kaldılar ama koşullar çok zordu, burada kalmak istemeyen insanlar Türkiye'ye geçiyorlardı. Söylentiler orada koşulların daha iyi olduğu yönündeydi ve birçok Ezidi gibi onlar da

Türkiye'ye geçmek istediler fakat sınırdan geçişlerine izin verilmiyordu. Pasaport olsun ya da olmasın Türkiye Devleti Ezidilerin sınır kapısından geçişine izin vermediği için birçok kişi dağ yolunda kaçak bir şekilde gitmeye başlamıştı. Gulê böyle bir yolculuğu tamamlayabilecekleri konusunda tereddütlüydü; zira çocuklar ve yaşlılar vardı aralarında. Kandil Dağından başlayan yolculuk kilometrelerce sürdü, Gulê'nin yorgun bedeni bu yola zor dayandı. Ayakları öyle şişmişti ki artık adım atacak hali kalmamıştı. Daha fazla bu yola dayanamayacağını öleceğini düşündü. Saatler sonra Roboski Köyüne vardığında kadınlar imdadına yetiştiler. Kollarından tutup yürümesine yardımcı oldular ve bir evde sedirin üzerine dinlenmek üzere yatırdılar.

Onlarla birlikte sınırı geçen herkes Roboski Köyündeki aileler tarafından ağırlandı. Roboski Köyü gelen bütün Ezidilere kucak açıyordu. Gösterdikleri misafirperverlik, yardım ve hürmet buna tanık olan Ezidilerin dilinden de gönlünden de bir daha düşmedi. Zorlu dağ yolculuğunu ve Roboski Köyünü anlatırken hep onları yâd ettiler. Gulê altı kadınla birlikte Xalila Encü'nün evinde, ailenin erkekleri ise Xalila'nın kayın-pederinin evinde kaldı. Günler sonra ilk kez bu evde sıcak bir banyo yaptı; temiz, yeni elbiseler giyindi. Xalila, üç gün boyunca yedi kadını yedirdi, içirdi, acılarına ortak oldu, onlarla birlikte ağladı. Gulê, evin duvarlarının tamamını kaplayan fotoğraflardan Xalila'nın kendileri gibi acılı bir hikâyesi olduğunu anladı. Xalila ailesinde 20'den fazla ferdi 2011 yılının son günlerinde Türk Silahlı Kuvvetlerine bağlı savaş uçaklarının bombardımanı sonucunda kaybetmişti. Tarihe Roboski Katliamı olarak geçen bu bombardımanda kaçakçılık yapmak için sınırın öbür tarafına geçen 34 Roboskili köylü hayatını kaybetmişti. Bu kişilerin 30'a yakını Xalila'nın da dâhil olduğu Encü ailesindendi. Evin bütün duvarlarını süsleyen fotoğraflar bu saldırıda hayatını kaybeden insanlardı. Gulê, Xalila'nın

hikâyesini öğrendiğinde onun vakur duruşuna, insan sevgisine, yardımseverliğine hayran kaldı. Üçüncü günün sonunda ayrılık zamanı geldiğinde hatır istemekte ve ayrılmakta zorlandılar, birbirlerine sarılıp uzun uzun ağladılar.

Roboski'den sonraki durakları Şırnak oldu. Şırnak kent merkezinde bir okula yerleştirildiler. Şırnak halkının Ezidilere sergilediği yardımseverlik tıpkı Roboskililer gibi onları şaşırttı. Aralarındaki inanç farkına rağmen onları böyle sahipleniyor olmaları, hizmet etmeleri alışık oldukları bir durum değildi. Kaldıkları okulda onların yiyecek, içecek ve temizlik ihtiyaçlarını karşılamak için dört kadın görevlendirilmişti. Üç öğün yemekleri yapıyor ve temizlik ihtiyaçları gideriliyordu. Gulê, burada çok yakın dostluklar kurdu. Ezidi mültecilere yardım kampanyasını yürüten Gülbahar ve Naciye adındaki iki kadınla Şırnak'tan ayrıldıktan sonra da sürekli ilişki içinde oldu; aradı, hal hatır sordu ve onları hiç unutmadı. Nasıl unutulabilirdi ki her ihtiyaçlarına koşuyorlardı, gecelerini gündüzlerini onlara yardım için harcıyorlardı. O kadar ilgililerdi ki onlarında Meleke Tavus'a inanıp inanmadıklarını düşünmeden edemedi. Ama bir kez olsun sormaya cesaret edemedi, zaten arı gibi çalışıyorlardı, durdurup da sormak mümkün değildi. Bir yıl sonra Şırnak kentinde siyasal karışıklıklar olup da abluka başladığında aklı hep onlarda kaldı. Başlarına bir şey gelme olasılığını düşündükçe ağladı, Tanrıdan onlara yardımcı olmasını, korumasını istedi. Dualarına bütün Şırnak halkını eklemeyi de unutmadı.

Şırnak'ta çok uzun kalamadılar, zira öğrenciler ders başı yapınca okuldan çıkmak zorunda kaldılar. Sonrasında hayli bir dolaştılar; önce Kızıltepe'ye gittiler oradan Ezidilerin kadim yerleşimlerinden biri olan Urfa'nın Viranşehir ilçesine. Ancak hiçbirinde kalıcı olmadılar. Viranşehir'de hala Ezidiler vardı, aynı dili konuşuyor aynı Tanrıya inanıyorlardı

ama arzu ettikleri gibi uyum sağlayamadılar. Gulê, şansını bir de babasının, dedesinin yaşadığı topraklarda, Batman'da denemek istedi. Duymuştu ki Batman'daki bazı kadim Ezidi köylerine belediyeler ve sivil toplum örgütlerinin yardımıyla mülteciler yerleştiriliyor. Aldığı bu bilgi Gulê'yi çok heyecanlandırdı ve ailecek Batman'a gitmek istediklerini koordinasyonda görevli kişilere söylediler. Belediyeler ve sivil toplum örgütlerinin ortaklığıyla kurulan koordinasyon Ezidi mültecilerin ihtiyaçlarını gidermek ve sorunlarını çözmek üzere kurulmuştu. Gulê ve ailesi Batman'ın Beşiri ilçesine bağlı Şimze Köyüne yerleştirildi. Eski bir taş ev tamir edildi, elektriği ve suyu bağlandı, oturmaya hazır hale getirildi. Çadırlara kıyasla evde kalmak elbette daha iyiydi.

Türkçe Oğuz ismi konulan Şimze Köyünde mülteci akını öncesinde ancak 2–3 aile yaşıyordu. Nüfusunun büyük kısmı Avrupa'ya göç etmiş; sadece Almanya'da 300–350 ailenin yaşadığı söyleniyordu. Kalan aileler topraklarına sahip çıkmak, başkaları tarafından el konulmasını engellemek için gitmemişlerdi. Ancak kısa vadede Almanya'dan geri dönüşler olmazsa toprakları dâhil her şeylerini yitireceklerinden korkuyorlardı. Korkularının kaynağında hem resmi makamların kendilerine dönük ayrımcı tutumları hem de komşuları Sünni Kürtlerin inançlarını ve kendilerini aşağılayan baskı ve kötü muameleleri vardı. Gerçi son dönemde siyasallaşan Kürtlerin yaklaşımlarında değişiklik vardı ama Ezidileri küçük görmek, hakaret etmek birçok kişi için olağan şeyler olmuştu. Bu algı kolay kolay aşılmıyordu, çünkü kendilerine üstünlük sağlıyordu. Ezidilerle eşit olmayı kabul etmeyen birçok Müslüman Kürt; kestiği eti, yaptığı yemeği yemiyor, sularını içmiyor, Ezidileri haram ya da necis diyerek aşağılamaya devam ediyordu. Resmi makamlar Ezidiliği bir inanç olarak tanımadığı gibi en ufak bir hak talebi karşısında çok sert ve tahammülsüz davranıyorlardı. Köylülerden biri bir keresinde

kimlik kartına Ezidi yazdırmak istediğinde nüfus müdürlüğünde herkesin gözleri önünde aşağılanmıştı. Kimlik kartlarına Ezidi yazılmasına izin verilmediğinden din hanesi ya boş bırakılıyor ya da bir çarpı işareti konuluyordu. Birçok Ezidi başlarına bir kötülük gelmesin diye kimlik kartlarındaki din hanesine İslam diye yazdırıyordu. Çocuklarına okullarda zorunlu din dersi adına İslamiyet öğretilmesine ne kadar karşı çıktılsa da değiştirememişlerdi. Genç erkeklerin zorunlu askerlik süreci ise tam bir kâbustu.

Bu baskıların hiçbirisi yeni değildi. Zaten insanların Şimze'yi terk etmelerinin altında yatan nedenler de bunlardı. Şimze Köyünden sadece Avrupa'ya gitmemişlerdi, Şengal Dağına gidenler de vardı. Bugün ise soykırımdan kaçan Şengalli Ezidiler sığınmak için gelmişlerdi. Kısa sürede Şimze'nin eski metruk evlerinin hepsi onarılmıştı, yıllardır sessizliğe bürünmüş köyde alışık olunmayan bir canlılık, hareket vardı. Köyün içinde oynayan çocuklar, açılıp kapanan kapılar, tamir edilen evler yaşlıları birden geçmişe götürmüştü. Ancak bütün bu canlılığa rağmen insanların içi buruktu, doyasıya gülen bir insana rastlamak mümkün değildi. Kısa sürede gelenlerin sayısı beş yüzü bulmuştu. Bütün ihtiyaçları belediyeler, sivil toplum örgütleri ve halk tarafından karşılanıyordu. Yardım eli uzatılmış, onlar için yaşam alanları oluşturulmuştu ama gelenler burada kalıcı olmak istemedikleri için sayıları sürekli değişiyordu. Gulê ilk geldiğinde 500 olan sayı bir yıl sonra 120'ye düşmüştü. Aslında yaşanan bir trajediden başka bir şey değildi. Atalarının topraklarına gelen Ezidiler kendi topraklarında yabancı olarak, mülteci olarak görülüyorlardı. Oysa birçok aile daha önce buralardan göç etmişti ve anılar hala çok canlıydı. Fiziki olarak atalarına ait topraklara gelmek, hafızanın canlanmasına yol açarken geçmiş hatıraların ağırlığı anlatanı özlem ve hüznün arasında bir gelgite sürüklüyordu.

Hafıza ile mekân arasında doğrudan bir ilişki vardı; hafıza mekâna tutunarak var oluyordu. Gulê atalarının yaşadığı mekânda yeniden hatırlamaya başlarken, özellikle babasının geçmişe dair anlattığı anılar, hafızasında hayal meyal canlanmaya başlıyordu. Ama hatırladıklarından anlamlı bir bütün oluşturmakta zorlanıyordu. Kendisini sanki bir rüyayın içine girmiş gibi hissediyordu. Defalarca şahit olmuştu; dedesinin, nenesinin, babasının, annesinin Duşa ya da Benarin Köyü hakkında konuşmalarına. Konuşmaları kulaklarında çınlıyordu ama anlamlı bir bütüne dönüşmüyordu. Belki de bir daha buralara döneceğini, burada yaşamak zorunda kalacağını düşünmediği için çoktan unutmaya terk etmişti hafızası geçmiş. Bir Haco ailesinden bahsediyorlardı konuşmalarında ama kimdi bu Hacolar bilmiyordu. Dedesi Benarin Köyü muhtarıydı ama ne köyü ne de yerini hatırlamıyordu. Buralar atalarının toprağıydı ama kendisi için vatan, Şengal'di. Orada büyümüştü, hayatının tamamını orada geçirmişti, kimliği de kişiliği de Şengal'de şekillenmişti. Şengal'i seviyordu, arasında bağlar kurmuştu eğer bir yere ait hissedecekse kendini önce Şengal'e yakın hissediyordu. Ama Şimze'de içine girdiği duygusal karmaşaya anlam vermeye zorlandığının da farkındaydı.

Zorlu ve tarihi bir yolculuğun içinde geçmişin acılarla yüklü hafızasına yeni acılar yeni deneyimler ekleyerek buralara kadar gelmişti. Her yolculuğun insanın kendi içine bir yolculuk olduğu hakikati Gulê'nin yaşamında da görölüyordu. Yolculuğun Gulê'nin dünyaya ve hayata bakışına, siyaseti algılayışına çok şeyler kattığı, onu değiştirdiği muhakkaktı. Gulê, bir yandan Şengal'de bıraktığı yakınlarını düşünürken diğer yandan Şırnak'ta sevdiği insanların başına bir şey gelmesinden korkuyordu. Yaşadıkları coğrafyanın acılarla yüklü olması, şiddetten, ölüm ve katliamlardan kaçarken yeni şiddet ve katliamlara tanık olmak 3 Ağustos

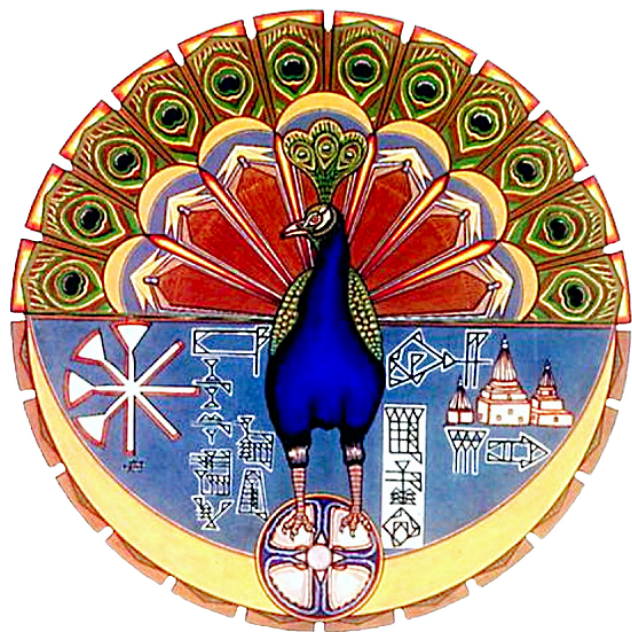
2014'te yüreklerine saplanan korkuyu daha derinleştiriyordu. Biz de bütün insanlar gibi yaşamak istiyoruz, neden bunlar başımıza geliyor diye düşünmeden edemiyordu. Konuştuğu kişilere “dilimizden dolayı başımıza geliyor”, “Kürtçemiz ne yapmış bunlara bilmiyorum ama bunlar dilimizden dolayı başımıza geliyor” diyordu. Türkiye'ye gelişlerinin üzerinden bir yıldan çok zaman geçmişti. Başlangıçta her şey daha iyi görünüyordu ama birden kötü olmaya başlamıştı. Her taraftan çatışma haberleri geliyordu, şehirler abluka altına alınıyor, bombalar patlıyordu. Türkiye'de Kürt meselesinin yeniden çıkmaza girdiği günlerde Ezidilerin korku ve kaygıları arttı. Gulê, 10 Ekim 2015'te Ankara Garı'nda patlayan ve yüzden fazla insanın hayatını kaybettiği bombalı saldırının ardından günlerce uyuyamadı. Kendini artık güvende hissetmiyordu; çocuklarıyla torunlarıyla güven içinde yaşayacağı bir yere gitmeliydi.

Oysa koşulları uygun olsa Şengal'den başka bir yerde yaşamak istemiyordu. Dünyada kendini en iyi hissedeceği yerin Şengal olduğundan şüphesi yoktu. Başlangıçta geri dönmek konusunda daha istekliyken zaman içerisinde bu eğilimin zayıfladığının da farkındaydı. Aile olarak gelececeklerini artık Şengal'de görmüyorlardı. Kurtarılsa dahi Şengal'e dönmek istemediklerini söylerken temel gerekçe olarak Arap komşularını gösteriyordu. Araplar istedikleri zaman Ezidilerin aleyhine kanunlar çıkarabiliyor, kural tanımıyor, kötülük yapabiliyorlardı. İkiyüzlü davrandıklarını; yüzlerine gülüp onları kandırdıklarını ama arkalarından hainlik yaptıklarını düşünüyordu. Kirvelik kurup akraba oldukları insanlara evlerini açmaları, bilgilerini paylaşmaları, yakınlaşmalarının kötüye kullanılması, bu bilgilerin katliamlar sırasında aleyhlerine dönmesi derin bir uçuruma yol açmıştı. Bir de komşularından bazılarının bizzat akrabalarını öldürmesi, katliamlara katılması, tekrar yan yana yaşama tahayyülüne

ciddi bir darbe indirmişti. O kişiler cezalandırılmadıkça birlikte yaşamalarının, komşu olmalarının mümkün olmadığını düşünüyordu.

Bir ömre kaç sürgün, kaç göç sığar bilmek zor. Göçün, sürgünün adeta yaşam tarzının bir parçası haline geldiği Ezidilerde iki yüz yıldır bu deneyimi tatmamış bir tek kuşak yok gibidir. Göç, insanların bir toprağa kopmaz bağlarla bağlanmasını, kök salmasını engeller, onları güçten düşürür. Bir sürgün sonrası dünyaya gelen Gulê, yarım asra yaklaşan hayatının dönemecinde yitirdiklerine mi yansın kendini bekleyen geleceğin belirsizliğine mi? Kendilerine dar edilen dünyada bir yurt bulma arzusuyla çıktığı yolculukta, fermanlara sebep göç, sürgün ve mülteciliğin kısılcığında umuda yolculuğa devam ediyor. Şengal ise yurt olmaktan öylesine uzakta, durmadan kanayan bir kor yüreğinde...

“DAİRENİN İÇİNDEKİ BU HALK, BENİM HALKIMDIR”

“*E* vresine bir daire çizilen adam etrafını kuşatan bir kalabalık tarafından sürekli taşlanıyor, adamsa o dairenin dışına çıkamıyordu. Adamın Yezidi olduğu söylendi. Bir azınlık toplumu olduklarını, şeytana taptıklarını, inançlarına göre tavus kuşunun ve dairenin kutsal olduğunu, bu yüzden çizilen daire silinmeden içindekinin dışına çıkamadığını öğrendim.”

Murathan Mungan’ın 1970’li yılların sonlarına doğru şahit olduğu bu olay, o yıllarda hala önemli bir Ezidi nüfusun yaşadığı Diyarbakır, Mardin, Batman, Urfa gibi illerde sık rastlanan bir örnektir. İnançlarından dolayı damgalanan Ezidiler, saldırıya, aşağılanmaya, dışlanmaya maruz kalmışlardır. Birlikte yaşadıkları Müslümanlar tarafından necis* olarak görülen Ezidilerin kestikleri yenmemiş, dokundukları şeylerden uzak durulmuş, ürettikleri ürünler satın alınmamıştır. İnançlarının bir parçası olan kutsal daire alay konusu edilerek, aşağılandıkları bir oyuna dönüştürülmüştür. Birçok zaman çocukların kullanıldığı bu oyunlar sonunda Ezidiler köylerinden çıkamamış, sonrasında artan siyasal

* Necis, kelime olarak kirli, pis anlamına gelmektedir.

baskılarla birlikte bu toprakları terk etmiştir. Bugün Ezidiler arasında daireye kutsallık atfeden hassasiyetin aşınması ve unutulmasında, Müslüman komşularının bu kutsallığı kötüye kullanan pratiklerinin önemli bir yeri vardır.

Oysa daire ya da çember sembolünün Sümerlere kadar uzanan bir geçmişi var. Dünyanın farklı coğrafyalarındaki birçok inanç daireyi kutsal kabul eder. Amerika yerlilerinin mitolojilerinden uzak doğu felsefesinde önemli bir yere sahip olan yin-yang'a kadar daire önemli bir semboldür." Kozmik bütünlüğü, zamanın sonsuzluğunu, mükemmelliği, yaşam-ölüm döngüsünü, hayatın kaynağı ve varoluş süreci gibi soyut kavramları sembolize eder ". Daire tılsımlıdır ve içindekini koruyan bir nitelik taşır. Ezidi mitolojisinde Meleke Tavus "Dairenin içindeki bu halk, benim halkımdır." derken kendi halkını tarif ettiği kadar onu koruması altına aldığı da söylemektedir.

Ezidi ikonografisinde de dairenin kullanıldığını görülmektedir. Meleke Tavus'u simgeleyen tavus kuşu kanatlarını açmış bir şekilde daire içerisinde durmaktadır. Dairenin merkezinde ihtişamlı bir şekilde konumlanmış olan tavus kuşunun on iki dilimden oluşan kanatları yarım ay şeklinde dairenin yarısını kaplamaktadır. Daire kuzey güney ekseninde ikiye ayrılmış olup kuzeyde yani üst kısımda bulunan kanatların uç tarafında birer göz bulunmaktadır. Ezidi inancında yer alan yedi kutsal melek kanatların içerisinde yedi ayrı dilimle yerleştirilmiş olup, baş melek Meleke Tavus'u temsilen tavus kuşunun kafası tam ortadaki dilimi kapsamıştır ve kafasında tacı andıran işarette ise üç göz bulunmaktadır. Kanatların uç kısmında çok küçük ışıklarla kendini gösteren aydınlığın güneş olduğu anlaşıyor, dairenin güneş tarafından kuşatıldığı, her şeye enerji veren kaynak olduğu anlaşılır.

Dairenin güney yarısında tavus kuşunun ayaklarını bastığı bir daire daha vardır. Dört dilimden oluşan bu daire Ezidi yaratılış mitolojisinde bütün evrenin içinden çıktığı inciyi temsil eder. Tanrının da içine yerleştiği inci bir haykırışla dört parçaya ayrılacak ve içinden su fışkırıp deniz oluşacaktır. Sonra gökyüzü, yeryüzü ve dağlar belirecektir. Kuzey yarısında olduğu gibi dairenin güney yarısında da on iki çentik bulunmaktadır ki çentiklerin toplamının yirmi dördü bulması bir günlük zaman döngüsünü çağrıştırmaktadır. Ayrıca değişik geometrik şekillerin bulunduğu işaretler ve Şeyh Adi türbesinin temsili resmi çizilmiş olup en alt kısmında hilali andıran sarıya boyanmış bir bölge var ki yine Ezidilerce kutsal kabul edilen sin'i yani Ay'ı sembolize etmektedir. Dairenin yarısında güneş yarısında ayın varlığı gündüz ve gecenin birbirini takip eden sonsuz devinimini işaret eder.

“Yirmi dört saat, yedi gün, on iki ay, gündüz ve gece, dört mevsim ve dört yön Melek Tavus'un suretinde birleşmiştir.” Bütün bunlar dairenin yaşam döngüsünü temsil ettiğini, sonsuz yaşam anlamına geldiğini ifade eder. Ezidilerin algısında zaman düz bir şekilde ilerlemez. Modern öncesi birçok inanç sisteminde olduğu gibi döngüsel bir zaman algısı; her gün doğan yeni günde hayata yeniden başlama düşüncesi ya da her ölümün yeni bir yaşamın başlangıcı olması fikri Ezidi felsefesinde önemli bir yer kaplar. Ezidiler ölüm için; kiras guherandin yani beden değiştirmek diyorlar. Buna göre bedenden ayrılmış olan ruh bir zaman sonra başka bir bedende yaşamaya devam edecektir. Sonsuz nurun bir parçası olan ruh sayısız kez dünyaya gelip gidebilir. Bu sonsuz devir içerisinde ölüm ve cehenneme yer yoktur.

Ezidi mitolojisine göre; Tanrının dünya yaratılmadan önce, en sadık kulu Meleke Tavus'la buluşmasına vesile

olan Dara Herherê (Her Daim Var Ol Ağacı) ruhun ölüm-süzlüğünün, sonsuz yaşamın sembolüdür. “Rivayet odur ki yeryüzünde var olacak tüm canlıların ruhları bu ağaçta toplanmıştır. Ne zaman ki yeryüzünde bir canlı ömrünün sonuna gelir, o vakit ağaçtaki yaprak köklerine doğru düşer. Yine rivayet odur ki kulaklarımızda ansızın oluşan garip uğultu, ömrünü tamamlamış bir ruhun, Dara Herherê’nin köklerine doğru düşerken bize çarparak bıraktığı titreşimin sonucudur.”

- Amed Gökçen, Ezidiler Kara Kitap Kara Talih, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2014.

- Kürşad Demirci, Az Bilinen Bir Yezidi Ritüeli ‘Sihirli Çember’ Üzerine Küçük Bir Not.

- Murathan Mungan, Paranın Cinleri, Metis Yayınları, İstanbul, 1997.

- Philip G. Kreyenbroek, Ezidilik, Arka Plan, Dini Adetleri ve Metinsel Geleneği, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2014.

EZAN; FERMANA ÇAĞRI

Tek tanrı inancının yanında Meleke Tavus'u kutsayan, günde üç defa güneşe dönerek secde eden, bayramlarından önce oruç tutan, vaftiz olan, şeyhleriyle, pirleriyle, haccıyla ve kurban törenleriyle aslında ne kadar çok düşmanlarına benzeyen bir halk EZİDİLER... Etik ve ahlak, doğru ve yanlış, hak, doğruluk, bağlılık, merhamet ve sevgi gibi evrensel prensiplere dayanan bir inanç sistemine sahip olan bu "lanetli" halkın üzerine yağan 73 fermanın işareti ezan sesleri... Ağaçtaki son yaprağın düştüğü yerde kulaklarda zamansız uğuldayan ezan sesleri...

Allah-u ekber, Allah-u ekber...

Allah-u ekber, Allah-u ekber...

4–5 kez okunan ezanın ardından Azad uyandı. Karısı hala uyuyordu, onu uyandırmamak için yataktan sessizce kalktı ve mutfığa yöneldi. Koridordan geçerken göz ucuyla çocukları da yokladı. İki de mışıl mışıl uyuyorlardı. Mutfığa vardığında ışığı açtı, duvardaki saat 02.15'i gösteriyordu. Şaşırdı! Bu saatte neden ezan okunsun ki? Bir Ezidi olarak Müslümanların inanç ve ibadetinden haberdardı. Yatsı namazı için

okunan ezanın üzerinden iki saatten fazla zaman geçmişti. Sabah namazı ise 5.30 gibi okunacaktı. Evi Girzerik köyünün aşağı kısmında olduğundan Serhokî Aşiretine mensup Müslüman Kurmançların kaldığı kısma yakındı. Bu nedenle günde beş vakit okunan ezanı bilirdi ama bu vakitsiz okunan ezan da nereden çıktı diye içinden geçirdi. Bir de üst üste 4–5 kez okunması da ne oluyordu acaba? Ezan dediğin Müslümanları namaza çağırırdı ve her vakit bir kez okunurdu. Bir bardak su içmek için masadaki sürahiye yöneldiğinde bunları düşünüyordu. Tam bardağı dudaklarına götürürken uzaktan gelen patlama seslerini duydu. Ses uzaktan gelse de evlerinin sallandığını hissetti. Sonra patlama sesleri art arda geldi. Karısı ve çocukları çığlık atarak uyandılar. Hemen çocukları sakinleştirmek için onların odasına yöneldi ki aynı anda karısı da odaya girdi ve birbirlerine sarıldılar. Azad, korkulu gözlerle eşine bakarak “beklediğimiz bela geldi” dedi.

Yaklaşık iki aydır yaşadıkları Şengal bölgesine saldırı olmasını bekliyorlardı. 7 Haziran 2014’te Şengal’in idari olarak bağlı olduğu Musul vilayetini IŞİD ele geçirmişti. Irak’ın Bağdat’tan sonra ikinci büyük vilayeti ciddi bir direniş sergilenmeksizin bu zalimlerin eline geçmişti. Musul’da yapılan zulümleri orada yaşayan akrabalarından öğrenmişlerdi. Özellikle Ezidiler, Kakailer ve Şebeklere yapılanlar akıl almaz boyutlardaydı. Zalimlerin yayınladığı fetvaya göre bu inançlara mensup olanlar İslam’a göre sapkındı, müşrik’ti. O sebeple bunların erkeklerinin kanlarını dökmek helal; kadınlarına, kızlarına, çocuklarına el koymak, köleleştirmek, cariyeleştirmek, satmak caizdi. Yakalanan ve Ezidi olduğu tespit edilen bütün erkekler oracıkta öldürülmüştü. Kadınları ise hemen ertesi gün kurdukları köle pazarında satışa çıkarmışlardı. Çünkü onlar insan değil, para demek olan ganimetti. Sanki yıllardır bekledikleri bir fırsata sahip olmanın getirdiği hazla zaman kaybetmeden köle pazarlarını kurmuşlardı.

Oysa bu topraklarda kölelik ve köle pazarları yasaklanalı neredeyse 150 yıl olmuştu. Ne fayda! IŞİD zaten bugünü değil geçmişini yaşamak istiyordu. Musul'da kaçabilen kaçmıştı ama yakalananların yaşadıklarını dinlemeye ne yürek ne de vicdan dayanıyordu.

Musul'un ardından tam bir hafta sonra yine Musul'a bağlı komşu Türkmen kenti Telafer düşmüştü. Çoğunluğu Şiiler'den oluşan bu kentten kaçanlar geçici olarak Şengal'e sığınmıştı. Girzerik Köyünde birçok Ezidi aile onların barınmasına ve iâşesine yardımcı olmuştu. Onların anlattıkları da Musul'daki akrabalarının anlattığından farklı değildi. Bu gelişmeler üzerine Şengal'in bütün Ezidi köylerinde hendekler kazılmış, köylerin girişinde sınır oluşturup nöbet tutmaya başlamışlardı. Neredeyse iki aydır 24 saat nöbet tutuyorlardı. Azad'da zaman zaman sınırdaki nöbete dâhil oluyordu ama çocukları küçük olduğu için geceleri eve geliyordu. Sınırdaki nöbet tutarken birkaç kez Serhokî Aşiretine mensup komşularını görmüştü. Kendileri gibi Kürt ama Müslüman olan Serhokîlerin aynı safta bulunmasına sevinmişti. Yaklaşan düşmana karşı birlikte olmak önemliydi ancak bu şekilde başlarına gelen beladan kurtulabilirlerdi. Hem aynı dili konuşuyorlardı, aynı kökendendiler, yıllar önce köylerine gelip sığınmış bu insanlarla kirvelik kurmuşlardı.

Azad, eşini ve çocuklarını sakinleştirdikten sonra ilk iş olarak sınırdaki diğer erkeklerle nöbet tutan babasını aradı. Yaşı 60'ı bulmuştu ama gücü ve cesareti hala diri, yıllarca Irak ordusuna zorunlu askerlik yapmıştı. İran-Irak savaşında birkaç kez yaralanmış, defalarca çatışmaya girmişti. Vücudundaki yara izleri hala duruyordu. Tanıdığı binlerce Ezidi bu savaş sırasında ölmüştü. Şimdi köylerindeki sınırın önünde nöbet tuttıkları akrabalarından bazılarıyla başka cephelerde birlikte savaşmıştı. Hem savaş tecrübelerine

güveniyor hem de kendi topraklarını, ailelerini savunmanın verdiği yüksek moralle sınırın önünden ayrılmıyorlardı. Azad'ın telefonu ilk arayışında cevapsız kaldı, ikinci bir kez aradığında meşgul olduğunu fark etti. Annem aratmıştır dedi kendi kendine. Üçüncü arayışında telefon düştü, konuştular. Babası çatışmanın devam ettiğini, dinsizlerin (onlara öyle diyordu) çok sayıda arabayla geldiklerini söyledi. Arabalara yükledikleri doçka silahlarıyla saldırıyorlardı. Ama ilk saldırıyı püskürtmüş, ağızlarının payını vermişlerdi. Konuşmayı uzatamayacağını söyleyip telefonu kapattı.

Azad, babasını dinlerken, çocukluğundan beri sevgi ve hayranlık duyduğu bu adamın ailesini ve halkını savunmak için en ön safta savaşmaktan hiç çekinmediğini düşündü. Yıllarca zorunlu askerlikten kaçmak için uğraşmıştı ama şimdi gönüllü olarak mevzide savaşıyordu. Aslında çocukluğundan beri babasına ve askerliğe kızardı Azad. Çünkü kendisi okul çağına geldiğinde Saddam Hüseyin babasını yine askere çağırmıştı, babası önce kaçak yaşadığı sonra da yakalanıp askere götürüldüğü için okula gidememişti. Babasından kalan bostan işlerini onun idare etmesi gerekmişti. Çok fakirdiler, ailenin geçimi için başka bir alternatifi yoktu. O yüzden akranları köydeki okula giderken o bostanlarda çalışmakla meşguldü. Bu saldırı anında birden bunların aklına gelmiş olmasına şaşırdı. Şimdi bunlardan daha önemli bir sorunla karşılaşıyordu. Ailesini bu tufandan sağ salım çıkarmak, geleceğe taşımak zorundaydı. Çocukları ve karısını evde en güvenli olarak gördüğü iç odaya götürdü; bu küçük oda evin en güvenli yeriydi. Karısına buradan dışarı çıkmayın dedikten sonra kendisi yan taraftaki amcasının evine gitti.

Kendisinin mütevazı evinin aksine amcasının geniş bir bahçe içerisindeki iki katlı villa tarzı evi oldukça dikkat çekiciydi. Şengal kent merkezinde dükkânları vardı, son yıllarda oldukça

zenginleşmişti. Hem kuru gıda alanında toptancılık yapıyordu hem de geçen yıl bir kuyumcu dükkânı açmıştı. Kürt geleneksel kültürünün çok önemli bir kısmını oluşturan düğünler sayesinde satışları oldukça iyiydi. Sadece Şengal’de değil, Musul’da Erbil’de Duhok’ta birçok bağlantısı, tanıdığı vardı. Babasından genç olmasına rağmen ticari zekâsı ve girişimciliği sayesinde ekonomik olarak hayli yol almıştı. Eve girdiğinde ortalığı çocukların çığlıkları kaplamıştı. Giderek çoğalan bomba sesleri ve ardından gelen kurşun yağmuru hane halkındaki telaşı artırıyordu. Vızlayarak geçen, duvara isabet eden ya da camı bir anda delip geçen kurşunlar herkesin yüreğini ağzına getirmişti. Azad, amcasına “Ne yapacağız” diye akıl sordu? Amcası öncelikle herkesin bir arada olmasını salık verdi. En uygun yer evinin altındaki sığınaktı, en iyisi orada toplanmaktı. Erkekler silahlarını da yanına alıp gelmeliydi zaten dedesi ve nenesi amcasıyla birlikte kalıyordu. Önce gidip kendi ailesini getirecek sonra da annesi ve dayısına haber verecekti.

Bir kör kurşuna denk gelmeyeyim diye dikkatli bir şekilde duvar diplerinden evine doğru gitmeye başladı. Bu kısa yolculuk sırasında fark etti ki sadece hendeklerin olduğu taraftan değil ters istikametten de kurşunlar geliyordu. Kurşunların geldiği yön Serhokîlerin oturduğu aşağı mahalleydi. O anda Serhokîlerin de IŞİD’le birlik olduğunu anladı. Demek üst üste vakitsiz okunan ezan bu yüzdenmiş; saldırganlara mesaj veriliyormuş. Bir anda büyük bir yalnızlık duygusuna kapıldı ve içinden hüznü sorular geçti; “Ezidîlerin kaderi hiç mi değişmeyecekti”? “Müslümanlar bize hep böyle düşman mı olacaklardı?” “Ne zaman son bulacaktı şu nefret?” Yıllardır komşuluk yapmamıza, aynı dili, kültürü paylaşıyor olmamıza rağmen nasıl olurda bu saldırganlarla birlikte olurlardı? Azad, 24 yıllık hayatı boyunca bir kez olsun Müslüman Kürtlerle sorun yaşadıklarını hatırlamıyordu. Hep barışık yaşamışlardı hep araları iyiydi, birbirlerine

sevgi ve dostluk besliyorlardı, birçok Ezidi çocuklarına kirve olarak onları seçmişti. Demek ki yüzlerine gülüp arkalarından başka konuşuyorlardı. Sonra iki gün önce sınırda birlikte nöbet tuttuğu komşusu Mehmet aklına geldi. Çocukken birlikte futbol oynadıkları, bostanda çalışırken yardıma gelen Mehmet de mi onlarla birlikte olmuştu acaba. Hayır, bu mümkün değildi, Mehmet böyle bir şey yapamazdı.

Bunları düşündükçe korkusu daha da artıyordu Azad'ın. Düşman bir değil iki olmuştu hem de cephelerden biri kendi içimizde açılmıştı. Bu badireyi atlatmak o kadar kolay olmayacaktı. Eve girdi, karısı Zine'ye seslendi. "Korkmayın benim" dedi. Çocukları bir bir kucaklarına alarak amcasının evine gitmek için dışarı çıktılar. İkisi de öyle bir sarmışlardı ki çocukları, kurşun gelecekse bana değsin der gibi yumak yapmışlardı. Miniklerin gövdeleri ebeveynlerinin gövdeleri içinde kaybolmuştu. Böyle yüksek bir koruma altında çocukları sığınağa getirdiler. Azad bu gece kendisine çok iş düşeceğini anlamıştı, sırada annesi ve dayıları vardı. Onları da güvenli bir şekilde amcasının evinin altındaki sığınağa ulaştırmayı başardı. Saat artık dördtü, erkekler bir çember oluşturup durum değerlendirmesi yaptılar. Telefonları sürekli açıktı, hem sınırda bulunan aile fertlerinden bilgi alıyor hem de civardaki köylerde durum nedir onları öğrenmeye çalışıyorlardı. Yakınlarda bulunan Sîba Şêx Xidir Köyüne de saldırı olmuştu. Ama başka bir köye saldırı olduğuna dair haber yoktu. Bazı köylerde şimdiden insanlar kaçmaya başlamıştı. Ya Şengal Dağına sığınıyorlardı ya da Kürdistan Bölgesel Yönetiminin hâkimiyetindeki en yakın şehirler olan Zaxo ve Duhok'a. Özellikle arabası olan ve oralarda yakınları bulunanlar köylerinden çıkmaya başlamıştı.

Sınırdan gelen haberler durumun ilk andaki gibi olmadığını söylüyordu. IŞİD, sanki efsanelerde anlatılan canavarlara

benziyordu: Bir kolunu kesiyordun ama yeni bir kol eskisinden daha büyük olarak çıkıyordu. Yüzlerce IŞİD mensubu öldürülmüş olmasına rağmen sayıları her dakika artıyordu. Sürekli yeni silah ve savaşçı takviyesi yapılıyordu. Güney’de kalan Baac şehrinde gelen arabaları saymak bile mümkün değildi. Destek için geleceği söylenen peşmerge güçlerinden ise haber yoktu. Geçen her dakika güvensizlik ve umutsuzluğu körüklüyordu. Merkezi Irak hükümetinden yardım geleceğini düşünmek zaten beyhude bir düştü. Musul düştükten sonra buradaki bütün güçlerini çekmiş, Şengal’i terk etmişti. O sebeple buradaki tek hâkim güç peşmergeydi. Sınırdan nöbet tutanlar çatıştıyordu ama takviye desteği gelmezse nereye kadar dayanabilirdi ki? Ailenin büyükleri değerlendirme yapıyorlardı, Ezidi ileri gelenlerine öfkelenmişlerdi. Tehlikenin burunlarının dibine kadar geldiğini bilmeyen yoktu. Neden zamanında tedbir almamışlardı? Mir Tahsin Bey Almanya’ya gitmiş orada yaşıyordu ama onun verdiği kararlara uymak zorunda olan Ezidiler Şengal’de ölümle karşı karşıyaydılar. O bütün Ezidilerin lideriydi, diğer Ezidi yöneticileriyle bir araya gelip bu sorunu çözmeleri gerekirdi. Hiç değilse Kürdistan Bölgesel Yönetimini, peşmergeyi ikna edip silah temin etselerdi, onlara karşı savaşacak güçleri olurdu. Ancak bunun yerine yöneticiler kişisel menfaat ilişkisi kurmuşlardı. Her birisi bir partinin veya güç odağının yörüngesine girmiş, birlik olamamışlardı. Sonuçta kurdun önüne atılan kuzu gibi ortada kalmışlardı. Hiç değilse kadın ve çocukların tahliyesi için bir çözüm bulunmalıydı ama bütün kapılar kapanmıştı. Günler öncesinden köylerini terk etmek isteyen kişiler de peşmerge-ler tarafından geri çevrilmişti.

Saat altı civarında gelen haber Girzerik’te ve bütün Ezidi köylerinde şok etkisi yarattı. Peşmerge Şengal’de tuttuğu bütün mevzilerden geri çekiliyordu. 2007 yılından beri aralıksız yedi yıldır Şengal’de hâkimiyet kuran, iki yıldır Kürtçe okullar

açan, Musul düştükten sonra bölgeyi tek başına yöneten, IŞİD tehlikesi karşısında “teminatınız biziz, sizi sonuna kadar koruyacağız” diye peşmerge Şengal’i terk ediyordu. Gelen haberlere inanamıyorlardı, inanmak istemiyorlardı ama bilgiyi bizzat sınırda savaşılan babasından duymuşlardı. Artık köyü terk etmekten başka yapacak bir şey yoktu. Sınırdaki hendeklerde bulunan erkekler IŞİD ile savaşıırken onlar da hazırlıklarını yapacak ve köyden çıkacaklardı. Zira sınırdakilerin dayanacak halleri kalmamıştı. Tek tek kullandıkları kurşunları bitmek üzereydi, en fazla bir, bir buçuk saat daha direnebilirlerdi. Acil olarak hazırlanmalı ve çıkmalıydılar. Geçmiş fermanlarda atalarının yaptığı gibi Şengal Dağına sığınmaktan başka çarelerinin olmadığını düşündüler. İçlerinde iyi niyetli değerlendirmeler yapanlar da oldu. “Belki 2–3 gün dağda kalır, onlar gittikten sonra tekrar döneriz” dediler. Fakat dağa kadar nasıl gidilecekti, hem bu kızılca kıyamette çoluk çocuğu sağ çıkarmak zordu hem de dağ ile aralarında ciddi bir mesafe vardı. Bu kadar kalabalık nüfusu alacak araca da sahip değillerdi. Plan şöyle yapıldı: Önce kadınlar ve çocuklar var olan arabalarla gönderilecek, ardından erkekler yürüyerek onlara yetişecekti, en sonda da sınırda nöbet tutanlarla buluşacaklardı.

Dışarı çıktıklarında karşılaştıkları manzara korkunçtu, hawar sesleri yeri göğü inletiyordu. Herkes bir an önce kaçmak derindeydi; kör bir kurşuna denk gelme olasılığı çok yüksekti. Uyku sersemliği üzerinde olan çocukları ellerinden sıkı sıkı tutarak ya da kucağında taşıyarak sakınmaya, gruptan ayrılmasını engellemeye çalışıyorlardı. Havanın tozunun düştüğü binalarda ölümlerini arkalarında bırakanlar ya da başlarından ayrılmak istemeyip ağıt yakanlar vardı. Evlerin kapıları sonuna kadar açık kalmıştı. Götürmek isteyip götürilemeyen eşyalar etrafa dağılmıştı, tandır başında ekmek hazırlayan kadınların ellerindeki hamurlar duruyordu. Taşıyamadığı eşyaları yollara dökülenler geri dönüp almadıkları

için arkasından gelenlerin ayağına takılıyordu. Hiç kimse hayatında böyle bir karmaşayı daha önce yaşamamıştı. Azad, kadınları ve çocukları amcasına ait iki araçla yolcu ederken erkeklerde onların arkasından yürümeye başlamıştı. Öyle bir karmaşa ve telaş vardı ki kim bindi kim binemedi kontrol bile edemediler. Araçlar hızla uzaklaşırken onlarda köyün çıkışına doğru hızla artan kalabalığa dâhil oldular. Azad'ın gözleri bir an önlerinde yürüyen Mehmet'e takıldı. Demek ki Mehmet onlara saldıran diğer Serhokilerin aksine kaderini Ezidilerle birlikte görmüştü. Müslümanlara dair içindeki öfke bir an olsun diner gibi oldu. İyi insanların varlığı umuda dair bir işaretti ama Serhokilerin büyük bir kısmı hala Ezidiler için tehlike arz ediyordu. Gelebilecek tehlikeye karşı omuzlarındaki kalaşnikof silahlarla her an tetikteydiler.

Köyün çıkışına kadar ulaştıklarında kendilerine yardıma gelen araçları gördüler. Rambosi Köyünden Ezidiler onları kurtarmaya gelmişlerdi. Ailenin erkeklerinin her biri denk gelen bir arabaya atladılar. Arabalar hiç durmaksızın yola devam etti ve yarım saat sonra Rambosi Köyüne vardılar. Azad'ın ilk işi kadınlar ve çocukları taşıyan arabayı süren amcasını aramak oldu. Ne durumda olduklarını sordu. Zor bir yolculuk yapmışlardı, dağa yetişene kadar peşlerinden gelen IŞİD arabaları olmuştu ama kurtulmuşlardı. Arabaları dağın girişinde bırakmışlardı ve yükseklere doğru tırmanıyorlardı. Babası sınırdan saat yedi gibi ayrılmış ve yüzden fazla kişinin bindiği bir kamyonu atlayarak dağa doğru gidiyordu. Erkeklerden bir tek dedesinin nerede olduğunu bilmiyorlardı, köyden çıkmakta isteksiz olan bu yaşı adamla ne olmuşsa olmuş kalabalık içerisinde bağlantı kopmuştu. Köyden çıkamamış ve yakalanmış olma ihtimali yüksekti ama geri dönüp onu arama olasılığı yoktu. Babasının dediğine göre köy tamamen IŞİD'in eline geçmişti. Köyde kalan Müslüman Kürtler evleri talan etmeye başlamıştı. Artık köye dönmek çok tehlikeliydi.

Rambosi Köyünde kısa bir ist farede bulunan ailenin erkekleri kadın ve çocukların peşinden doğrudan da a gitme kararı aldı. Ancak Azad amcao lu Maruf'un önerisine uyarak onunla birlikte  engal kent merkezine gideceğini söyledi. Onların  engal kent merkezinde bir ev ve arabaları vardı. Ticarettten kazandıkları para ve altınların büyük kısmı da bu evdeydi. Erken davranıp kente gidersek bunları alıp da a ulaşabiliriz diye plan yapmışlardı. Rambosi köyünden  engal'e giden bir arabaya binerek kente vardılar. Ancak kente daha adımlarını atarken Ezidilerin burayı terk ettiğini anladılar. Etrafta kimse kalmamıştı, kalanlara da ne kadar g venilebilirdi?  ehrin  zerine öyle bir korku havası sinmişti ki sokaklarda tela la bir yerlere yeti meye çalışan tek tük insanlar dışında kimse yoktu. Evin bulunduğu sokağa girdiklerinde  aşkınlıktan ne yapacaklarını bilemediler. Bütün evlerin üzeri i aretlenmişti; adeta fi lemişler, o evin kimlere ait olduğunu ve nasıl yakla maları gerektiğini yazmışlardı. Komşu evlerden birinin üzerinde "milis evi; dokunma" yazıyordu. Bir diğerinde " ii; ya mala" diyordu. Yazılar Arapça yazılmıştı. Kendi evlerinin önüne geldiklerinde onunda işaretlenmiş olduğunu fark ettiler. İlk kez böyle bir şeyle kar ıla ıyorlardı, bunları yazanlar Arap kom ularından başkası olamazdı. Dışarıdan gelen IŞİD mensuplarına akıl veriyor, yol gösteriyorlardı.

Evin üzerinde yazılanları gördüklerinde tereddüt ettiler ama girmekten başka seçenekleri yoktu. İçeri girip sıkı sıkıya kapıyı kilitlediler. Maruf hemen facebook'u açtı. En son gelişmeler ve haberler sosyal medyada vardı. Facebook'da arkadaş olarak eklediği Arapların sayfalarında  engal kentindeki peşmerge noktasının IŞİD'in eline geçtiğini gördü. Arap arkadaşları kontrol noktasını ele geçiren IŞİD'lilerin fotoğrafını gururla facebook sayfasında yayınlamıştı. Kara kıyafetleri ve çirkin suratlarıyla IŞİD'liler sırtarak poz vermişlerdi. Bir an

önce kentten çıkmak ve dağa ulaşmaktan başka çareleri yoktu. Maruf kasadaki yüklü miktarda parayı ve altınları yanına aldı. Arabaları dükkânların bulunduğu çarşı merkezdeydi. Oraya kadar gidebilir ve arabayı alırlarsa kurtulma olasılığı yüksekti ama riskliydi. İki kuzen cesaretlerini toplayarak dışarı çıkmaya karar verdiler. Arka sokaklardan giderek çarşıya varacaklardı. Ancak İŞİD ile birlikte evleri yağmalamaya çıkanlardan haberleri yoktu. Birkaç sokak ilerledikten sonra yağmacılara denk geldiler. Gerisin geri dönüp koşmaya başladılar. Tam başka bir sokağa dönecekken arkada kalan Maruf ayağına isabet eden kurşun nedeniyle yaralandı. Ama sokağı dönebildikleri için izlerini kaybettirdiler. Zaten ateş açanların derdi onları kovalamak da değildi. Yağma yapıp ganimet elde etmek için çıkmışlardı sokaklara. Saklanan birilerini bulurlarsa o da ekstradan kardı. Maruf'un ayağına isabet eden kurşun değip geçtiğinden yara çok ağır değildi ama işleri iyice zora girmişti.

Maruf'un aklına çarşıda komşuları olan başka bir esnaf geldi. Paragöz birisiydi ama Sünni bir Arap olmasından dolayı bu ortamda sokaklarda rahat dolaşabilirdi. Birkaç sokak geride evi vardı, evine doğru yürüdüler. Birkaç kez kapıyı çaldıktan sonra ancak açıldı kapı. Adam gelenleri ev halkına göstermeden başka bir odaya aldı. Maruf durumlarını dile getirerek çarşıdaki arabalarını getirmesi için ondan yardım istedi. Adam sıkı bir pazarlık yaptı madem böyle bir riski göze alacaktı, mükâfatının da ona göre olması gerekiyordu. Uzun süren pazarlığın ardından arabayla onları kentten çıkarması karşılığında adama 20 bin dolar vermek taahhüdü ile anlaştılar. Parasını peşin alan adam arabanın anahtarını alıp çıkarken iyice tembih etti, “ben gelene kadar bu odadan çıkmak yok” dedi. İşini sağlama alıp çıkarken odayı üzerlerine kilitledi. Azad ile Maruf telaşlanmadılar değil ama yapabilecekleri bir şey de yoktu. Beklerken Azad,

Maruf'un yarasını odada buldukları bir bez parçası ile sardı. Çok zaman geçmeden kapının önünde duran araba sesini duydular. Kapı açıldı ve etrafı şüphelendirmemeye dikkat ederek dışarı çıkıp arabaya bindiler. Adamın rahatlığı ve çevrede tanınırlığı sayesinde kentin Şengal Dağına açılan istikametinde yol alırken kimse önlerini çevirmedi. Ancak kenti geride bırakıp bir kilometre kadar yol aldıktan sonra adam arabayı durdurdu ve inmelerini istedi. İlerisinin tehlikeli olduğunu bahane ederek onları orada bıraktı ve kente döndü. Aldığı paranın haricinde Maruf'un arabasına da el koymuş oldu. İtiraz edemediler çünkü adam onları IŞİD'li-leri çağırarak tehdit etmişti.

Bir süre yolun kenarında geçen bir arabanın onları almasını beklediler. Tek tük arabalar geçti ama durmadılar. Aslında dağa ulaşmaya çok uzun bir yol kalmamıştı. Birkaç kilometrelik düz yolun ardından dağa tırmanmak gerekcekti. Fakat Maruf'un yaralı ayakla yürümesi hem zordu hem de dikkat çekebilirdi, bir de beklemenin kendisi de tehlike arz ediyordu. IŞİD'e denk gelirlerse hiçbir kurtuluşları yoktu. Neyse ki şansları yaver gitti. Yakınlardaki bir köye giden traktör durmuş römorkuna binmeleri için el etmişti. Maruf, Arapçayı bir Arap kadar iyi konuşuyordu, bu sayede kendilerinden şüphelenmediler. Yol ayrımında teşekkür ederek traktörden indiler, traktör köye doğru yol alırken onlarda dağa tırmanmaya başladılar. Ancak daha 500 metre yol almışlardı ki, Maruf daha fazla gidemeyeceğini söyledi, Azad'dan kendisini bırakmasını istedi. Dağa tırmanmak düz yolda yürümeye benzemiyordu. Ayağından akan kan miktarı bir anda artmıştı, imkânı yoktu, bu ayakla dağa çıkamazdı. Hem dağda bunun tedavi edilmesi için olanaklar da yoktu. Bir süre bir yerlerde saklanmak ve tedavi olmak en iyi yoldu. Ama Ezidi avına çıkıldığı bu günlerde güvenli bir yer bulmak mümkün müydü? Aklına Musul'da

yaşayan kirvesi geldi. Çocuklarına Musul'da yaşayan, yine kendisi gibi esnafılık yapan bir Sünni Arap'ı kirve olarak seçmişti. Değer verip çocuklarına kirve olarak seçtiği bu adam kendisine yardım edebilirdi. Hem kirvelik zor günlerde dayanışmayı gerektirmiyor muydu? Kirveydiler ama kirvesi artık IŞİD'in kontrolünde olan Musul'da yaşıyordu. Onların kurallarına uymayanların yaşam hakkı yoktu, kirvesinin de IŞİD'le birlikte hareket etme olasılığı yüksekti. Lakin aklına başka hiçbir çözüm yolu gelmiyordu. Aradı, kirvesine bulunduğu yeri söyledi ve bir buluşma noktası belirlediler. Maruf o noktada kirvesinin gelmesini bekleyecekti ama Azad'ın beklemesi için bir neden yoktu.

Azad'ın gitmesini telkin ederken, üzerindeki paranın bir kısmını çıkarıp ona verdi. Dağda pek işine yaramazdı ama bulunsundu belki ileride lazım olurdu. İki kuzen birbirine sıkı sıkı sarılıp vedalaştılar. Azad dağa tırmanırken Maruf kararlaştırılan buluşma noktasına gitti. Yaklaşık iki saat sonra kirve Şengal Dağının düzlüğünde bulunan noktaya geldi. Maruf kirvenin tavırlarında bir değişiklik olduğunu fark etti. Eskiden çok yakın dostlukları vardı. Musul'a gittiğinde mutlaka evlerine uğrardı. Çocuklarına hediyeler götürür, hal hatır sorardı. Kirve önce yaralanmanın nasıl olduğunu sordu. Bir çatışma durumu oldu ve IŞİD'le çatışmaya girdiyse çok tehlikeliydi. Düşündüğü gibi olmadığını öğrenince rahatladı. Sonra bu can pazarında Şengal kentine niye geldiğini sordu. Maruf'un zenginliğinden haberdardı. Maruf, sözü dolandırınca o anladı. Aslında kirvelik kurumuna çok değer veren bir insan değildi. Ona göre Ezidiler bu kurumu çok abartıyor, haddinden fazla önem veriyorlardı. Ama Maruf zengin olduğu için çok önem vermese de kirve olmayı kabul etmişti. Belki zenginliğinin kendisine de faydası olabilirdi. Kirveligi daha en baştan bir menfaat ilişkisi olarak kurduğundan Maruf'un bu zor anından faydalanma

yoluna gitti. Üzerindeki altınlar karşılığında Kürdistan Bölgesine götüreceğini söyledi. Maruf, böyle bir tavırla karşılaşmayı hiç beklemiyordu, çok üzüldü. Gönülsüzde olsa kabul etti. Ya kirveyle gidecekti ya da IŞİD'in eline düşecekti.

Kirve, altınları aldı ve “seni Kürdistan Bölgesine götüreceğim” dedi. Ardından “yolları kontrol etmem lazım, doğrudan gidersek yakalanma olasılığımız var. Önce ben kontrol edeyim sonra yola çıkalım” dedi. Maruf'u bu halinde yol kenarında bırakamayacağı için bir köye götürmeyi önerdi. Sünni köylerden birine bırakmak mümkün olmadığına göre hala IŞİD'in girmedığı bir Ezidi köyüne gitmek gerekiyordu. Kent merkezinin güneyinde bulunan Hatimiye Köyünde bir tanıdığı vardı. Köy çok uzak değildi. Onu aradı, köye IŞİD hala girmemişti. Kendisini Hatimiye Köyüne bırakacağını, bu esnada Kürdistan'a gidecek yolu kontrol edip geleceğini söyledi. Maruf'u Hatimiye Köyüne bıraktı ve gitti. Gidiş o gidiş bir daha kirveyi gören de duyan da olmadı. Maruf'un kaderi o andan itibaren Hatimiye halkının kadriyle bir oldu. Köylüler ilgilendiler, yaralarını sarıp tedavi etmeye çalıştılar. Girzerik Köyünde yaşananları defalarca anlattırdılar, civardaki diğer köylerden duyduklarını paylaştılar. IŞİD yakınlarında bulunan Koço Köyüne girmişti. Sıranın kendilerine gelmesi an meselesi idi. Daha fazla köyde kalmak ölümü beklemekten farksız olacaktı. Köylüler yaptıkları değerlendirme sonunda akşamın ilerleyen saatlerinde Şengal Dağına gitmeyi kararlaştırdılar. Maruf akşama kadar iyice dinlendi, yemek yedi toparlandı. Köyde herkesin sığabileceği sayıda araç vardı. Dolayısıyla dağın içlerine kadar bu arabalarla gitmek mümkündü. Akşam saat 21'de yola çıkan köylüler dağın içlerine girip araçların gidebildiği yere kadar gittiler. Sonrası dağa tırmanan uzan bir yürüyüş oldu. Maruf, ağır yapan yaralı ayağına rağmen köylülerin yardımıyla yürüdü.

Aile fertlerinin dağda birbirlerine ulaşması kolay olmadı. Şengal Dağı oldukça zorlu bir coğrafyaydı. Amcasının sürdüğü arabayla dağa giden kadın ve çocuklar önce dağın güney yamacındaki kadim Ezidi köylerine uğradılar. Ancak hem güvenlik hem de yiyecek ve su sorunlarından dolayı dağın kuzey yamacına gitmeyi kararlaştırdılar. Çocuklarla birlikte o yolları aşmak hiç de kolay olmadı. Azad, ailenin diğer fertleriyle ancak iki gün sonra dağın kuzey yamacındaki Kersê'de buluşabildi. Kersê'de bulunan su kaynağı nedeniyle binlerce insan burada birikmişti. Babasını, annesini, çocuklarını ve karısını sağ salım görmek onu çok sevindirdi. Maruf onlara ancak dört gün sonra yetişebildi. Aile fertlerinden bir tek dedesine ulaşamıyorlardı, köyden çıkarken kalabalık ve karmaşa içerisinde birbirlerini kaybetmişlerdi. O gün bugündür kendisinden haber alamamışlardı. Ölü mü, sağ mı, o canilerin eline mi düştü bilmiyorlardı. Çok sorup sordurmuşlardı ama sonuç alamamışlardı. Dağdaki köylülerden hiçbiri onu görmemişti aslında dedesini çok düşünecek durumda da değillerdi. Açlık ve susuzlukla imtihanında özellikle çocukların feryatları dayanılacak gibi değildi. Herkesi en çok kahreden de buydu. Çocuklarının gözleri önünde ölüme gitmesini izlemek kadar büyük bir işkence olamazdı. Buna dayanamayan çok insan her türlü riski göze alarak IŞİD'in denetimindeki köylere girip yiyecek temin etmeye çalışmıştı. Geri dönenlerde oldu ancak birçok kişi çocuklarını, kardeşimi, ailemi kurtarayım derken canından oldu. Ölen de sağ kurtulan da büyük bir cesaretin ve fedakârlığın timsaliydi.

Dağa yardım malzemesi olarak Amerikan uçaklarının yardım getirdiğini duymuşlardı ama onların olduğu tarafa hiçbir şey gelmemişti. Yardımlara denk gelenlerin anlattığına göre yere düşen kolilerdeki suların hepsi patlamıştı. Onlar varana kadar suyun hepsini toprak emdiğinden faydalanamamışlardı. Bir kısım yiyecek malzemesi almışlardı.

Onun da kaç kişiye yeteceği şüpheliydi. Şengal Dağında dokuz gün kaldılar. Geniş aile olarak hep bir aradaydılar, derin vadilerde saklandılar. Kalabalık halde hareket etmek çok zor olsa da zaman zaman yer değiştirdiler, daha güvenli olduğunu düşündükleri yerlere gittiler. Dokuz gün boyunca grubun liderliğini Azad'ın babası yaptı. İlerleyen yaşına rağmen çocukluğunun geçtiği bu dağları avucunun içi gibi biliyordu. Bir dönem Saddam Hüseyin'in zorunlu askerliğinden kurtulmak için yine bu dağlarda kaçak yaşamıştı. Bu tecrübelerin sağladığı avantajla Şengal'i savunmak için gelen direnişçilere destek oluyor, savunma hattının oluşturulmasında yardımcı oluyordu. Bir an olsun elinden bırakmadığı silahıyla dağda da defalarca çatışmaya girmişti. Birçok Ezidi gibi çok iyi bir nişancıydı. İlk talimini yine bu dağlarda daha 8 yaşındayken babasından almıştı. Kalashnikofun tetiğine bastığında neredeyse omuzu kırılacaktı. Babasının verdiği cesaret ve taktiklerle kısa sürede silaha hâkimiyet sağlamıştı. Sadece silahı değil Ezidi inancına dair ilk bilgileri de ondan öğrenmişti. Babasının akıbetini bilememek en çok onu kahrediyordu. Girdiği çatışmalarda sadece ailesini korumuyor, öldüğünü düşündüğü babasının intikamını almak için savaşıyordu.

Dağda kısa sürede bir direniş cephesi oluşturulmuştu. Qasim Şeşo, Qasim Dirbo, Haydar Şeşo gibi Ezidilerin başını çektiği birlikler vardı ama hevaler denilen genç gerillalar neredeyse bütün alanı kontrol etmeye başlamışlardı. Suriye tarafından çok sayıda silah, takviye güç ve yardım malzemesi getiriyorlardı. Gelen takviye güçler içerisinde Ezidi gençler çoğunluktaydı. Hangi aralık bu kadar genç onlara katılmış diye düşünüp, şaşırdılar. Dağda da onlara çok sayıda genç katılmıştı. Fakat gençler dağda on binlerce insanı beslemenin, korumanın imkânsız olduğunu düşünüp Suriye sınırına uzanan bir güvenlik koridoru açma kararı almışlardı. Dağda

mahsur kalan insanları bu koridordan tahliye etmeye başladılar. Ezidilerin ortak kanaati oydu ki bu koridor açılmamış olsaydı bir tek insan sağ kurtulamayacaktı ve Şengal’de Ezidi milleti yok olacaktı. Azad ve ailesi güvenlik koridorundan tahliyelerin başladığını bir gün sonra öğrendiler. Geniş aile olarak toplantı yapıp, nasıl hareket edeceklerini değerlendirdiler. Ağır basan eğilim bir an önce Şengal Dağından çıkmak ve Suriye tarafına geçmekten yanaydı. Zaten açlık ve sefalet tablosu başka çarelerinin olmadığını söylüyordu. Herkes konuştuktan sonra Azad’ın babası sözü aldı. Çocukları ve torunlarının hayatlarını kurtarması için Suriye tarafına geçmeleri fikrini destekliyordu. “Hepiniz koridordan geçip gideceksiniz ama ben burada kalacağım” dedi. Onların sağ salim sınırı geçip kurtulmasını istiyordu, buna dair en ufak bir tereddüt taşımıyordu. Fakat kendisi bir daha bu dağları, bu toprakları terk etmek istemiyordu. Öleceksem de kendi toprağında öleceğim diyordu. Annesi de eşini yalnız bırakmayacağını söyledi. Ardından Azad’ın bekâr olan kız ve erkek kardeşleri de annemiz ve babamızla birlikte kalıyoruz dediler. Son söz söylenmişti, karar alınmıştı. O gece vedalaşıldı, ertesi gün yola çıkacakları için hazırlık yaptılar. Artık karar verilmiş, yola revan olma vakti gelmişti.

Azad, annesi, babası ve kardeşlerini Şengal Dağının doruklarında bırakarak, karısı, çocukları, amcası ve dayısının bütün ailesiyle birlikte kararlaştırılan buluşma noktasına gitti. Kersê’den aşağıda Digurê Köyüne uzanan yolda binlerce insan birikmişti. Düzlüğe, Digurê Köyüne kadar insanları araçlarla taşıyorlardı. Ondan sonrası uzun bir yürüyüştü. Şanssızdılar, çünkü o gün onları taşıyacak hiçbir araç yoktu. Diğer günler bazı araçlar yardıma gelmiş, en azından kadın ve çocukların ulaştırılmasına yardımcı olmuştu. Ama o gün ortalıkta hiçbir araç yoktu. Sabahın ilk ışıklarıyla başlayan yolculuk gece kararına kadar devam etti. Digurê ve

Dohla köyleri arasındaki toprak yoldan gittiler ta ki Suriye sınırını geçene kadar. Koridor boyunca güvenliklerini sağlayan gençler onlara çok yardımcı oldu. Şengal Dağından insanların tahliye edildiğini duyan IŞİD, koridorun güvenliğini sağlayan YPG'lilere birçok saldırı düzenledi. Azad'ın sonradan duyduğuna göre koridoru savunmak ve insanları tahliye etmek için 63 genç gerilla hayatını kaybetmişti. O zorlu yürüyüşü her hatırladığında onlar için dua etti, rahmet diledi. Onların direnişi sayesinde bugün hayatta olduklarını düşündü. Mevzilerde nöbet tutan gerillaların kendi sularını onlarla paylaşması onun gözünde fedakârlığın resmi olmuştu.

Suriye sınırını geçtiklerinde Kamışlo kentinden kamyonlarla getirilen büyük kısmı su olan erzaklar onları bekliyordu. İnsanlar her şeyden önce su istiyorlardı. Günler sonra doya doya içtikleri suyun tadı tarif edilemezdi. Sınırın öbür tarafında hayat suyuna kavuşmuşlardı sanki. Suriyeli Kürtler ve bir kısım Arap onlara yardım etmek için can havliyle çalışıyorlardı. Getirdikleri arabalarla onları Rojava'nın Derik kentine, burada yeni yeni kurulan Newroz kampına taşıyorlardı. Kimisi kamyonla kimisi minibüsle kimisi de şahsi taksileriyle yardıma gelmişlerdi. Azad ve ailesini kamp alanına götüren minibüsün sahibi Suriyeli bir Arap'tı. Kampa vardıklarında karşılaştıkları yardımseverlik hepsini etkiledi. Kimse yerinde durmuyordu, hep nasıl yardımcı olabilirim telaşı vardı. Kimisi elbise getiriyor, kimisi yemek hazırlıyor, hastalara yardım ediyordu. Bu hummalı telaş büyük bir saygı doğuruyordu. Bütün bu iyi niyet ve yardımseverliğe rağmen koşulların çok iyi olduğu söylenemezdi. Fiziki olarak barınma koşulları çok kötüydü, insanların yoksullukları üzerinden anlaşılıyordu. Bir de IŞİD'in buralara saldırı ihtimalinden bahsediliyordu ki yeni bir saldırıya karşı koyabilecek güçleri yoktu.

Bir gece burada konakladıktan sonra hep birlikte Kürdistan Bölgesine, Zaxo'ya geçtiler. YPG'liler araç temin ettikleri için yolculukları rahat geçti. 20 gün boyunca kaldıkları Zaxo'da karşılaştıkları tablo, özellikle Bölgesel Yönetimin ilgisizliği tepki duymalarına yol açtı. İdari açıdan bir düzenleme yapılmadığından önce açık alanlarda kalmış, sonra da boş buldukları tamamlanmamış inşaatlara yerleşmişlerdi. İnşaatların camı, çerçevesi, duvarı, kapısı yoktu. Banyosu ve tualeti olmadığı için günlerdir ihtiyaç duydukları temizliği yapamıyorlardı. Yiyecek ihtiyacını Zaxo halkının yaptığı yardımlarla gidermeye çalışıyorlardı. Yönetimin aksine halk büyük bir fedakârlık ve yardımseverlik örneği sergiliyordu. Azad, Zaxo'da kaldığı 20 gün içerisinde cami imamının yaptığı bir çağrıyla unutamıyordu. Hoparlörden Kürtçe halka seslenen imam, "Eğer bir lokma ekmeğiniz varsa onu ikiye bölün, kardeşlerinize verin" diyordu. Bu çağrının halkın yardımlarında etkili olduğunu düşünüyordu. Bir de Girzerik Köyünde IŞİD'lilere saldırı öncesinde mesaj vermek için ezan okuyan imamı hatırlıyordu. İkisi de aynı dinin temsilcisi olan bu insanların nasılda birbirinden farklı olduğunu düşünüp anlam vermeye çalışıyordu.

Zaxo'daki mahrumiyete daha fazla tahammül edemeyen aile, koşulların daha iyi olacağını düşündüğü Türkiye'ye geçmeye karar verir. Yine hep birlikte yola çıkarlar. Bu sefer izlenecek rota önce Kandil Dağı, oradan da kaçak yollardan Türkiye olacaktır. Kendilerinden önce çok sayıda insan bu yoldan gitmiştir. 9 Ağustos 2014 tarihinden beri dağ yolundan sınırı kaçak geçen binlerce Ezidi Türkiye'ye ulaşmıştır. Zaxo'da kiralandıkları üç araba ile Kandil Dağına kadar giderler. Yolda taksi şoförleri onlara özellikle tembih eder, "oradakilere sizden para aldığımızı söylemeyin, yoksa bizi öldürürler." Arabalar Kandil Dağına giden kontrol noktasına ulaştığında, gelen kişilerin Şengal soykırımından kaçan Ezidiler olduğunu anlayan

gerillalar, şoförün para alıp-almadığını sorarlar. Azad, kendilerinden para almadıklarını söyleyerek şoföre verdiği sözü tutar. Gerillalar yolculuğun sabaha doğru olacağını söyleyerek onları bekleyecekleri uygun bir alanda misafir eder. Sabah olduğunda bekleyen diğer ailelerle birlikte grup olarak yola çıkarlar. Belli bir yere kadar arabalarla gidilir, sonrasında Roboski Köyüne kadar durmaksızın yürürler. Şansları yaver gider herhangi bir kontrole denk gelmezler. Günlerdir insanların akın akın geldiği Roboski Köyünde gelenlerin yemek ihtiyacını karşılamak için kurulan bir çadır yemekhaneye çevrilmiştir. Gelenler yemek yedikten sonra arabalarla Şırnak'ın Malê Köyüne götürülürler. Burada bir ay kalırlar sonra Şırnak'ta kurulan kampa giderler. Malê Köyünün ve Şırnak halkının yaptığı iyilik ve konukseverlik Azad'ın yüreğinde öyle derin bir yer açar ki asla unutamaz. Şırnak kampında on gün kaldıktan sonra Diyarbakır Fidanlık Kampına gitmeye karar verirler zira Şırnak'ta akrabaları yoktur. Uzun süreli bir yere gittiğinde karısının ve çocuklarının yalnız kalmasını istememektedir. Bu nedenle Şırnak Kampından ayrılır ve Batman üzerinden Diyarbakır'a giderler.

Azad, yaklaşık 11 aydır Diyarbakır Fidanlık Kampında karısı ve çocuklarıyla birlikte çadırdaki yaşıyor. Günleri aynı rutin içerisinde devam ediyor; kamp alanında erkeklerle sohbet ediyor, bazen kâğıt oynuyorlar. Bu rutini bozan tek şey akrabalarını görmek için Kürdistan Bölgesine gidişleri. En son dört ay önce akrabalarını ve Şengal Dağında bulunan anne, babasını, kardeşlerini görmeye gideli. Hala Şengal Dağında yaşamaya devam eden insanların yaşamının oldukça zor olduğunu söylüyor. Yaklaşan kış koşullarına nasıl göğüs gereceklerini düşünüyor.

Aklı Şengal Dağından ayrılmak istemeyen ailesinde kalmış olsa da gönlü Avrupa'ya gitmekten yana. Amcası ve amcasının çocukları fırsatını bulup Avrupa'ya gitmişler bile.

Parası olan Ezidilerin çoğu da aynı yaklaşım içerisindeydi. Azad, parayı denkleştirebilse, her türlü riski göze alıp Avrupa'ya gitmek istiyor. Kamp yaşamının süreklilik ve gelecek açısından uygun olmadığını düşünüyor. Yaşadıkları hızla, bir şerit gibi gözlerinin önünden geçiyor. Girzerik Köyünde hep birlikte, bir arada yaşadıkları günlerin ardından, bugün ailesi dünyanın dört bir tarafına dağılmış durumda. Yine de bu büyük felaketten çok hasar almadan kurtuldukları için sevinçli. Malları, mülkleri, yılların birikimi gitmişti ama hiç değilse canlarını kurtarmışlardı. Birçok aile kaybettikleri fertlerin yasını hala tutuyordu. Şanslıydılar zira köyden çıkış sırasında kaybolan ve IŞİD'in el koyduğu dedesini zalimlerin elinden almışlardı. Dedesi kurtulalı üç ay olmuştu ama kendisinden haber alalı hepsi beş ay kadar vardı. Aylarca hiçbir haber alamamışlar, sonra bir gün Musul'da olduğuna dair bir haber gelmiş, ardından da onun kurtarılması için girişimlerde bulunmuşlardı. Kurtarmaya yardımcı olanlar Musullu bir Sünni Arap'tı. Sadece dedesini değil, birçok insanı kurtarmak üzere Kürdistan Hükümeti ile anlaşmıştı. Köle pazarından onları satın alacak, sonra da Kürdistan Bölgesine getirecekti. Köle pazarında o gün Ezidi kızların satışa sunulacağı söylenmişti ama onların yerine erkekleri getirmişlerdi. Dedesi de genç erkeklerle birlikte satışa sunulmuştu. Musullu Arap, Kürdistan Hükümetinden aldığı parayla dedesini o zalimlerin elinden kurtardı. Sonra Kürdistan Bölgesinin sınırına getirerek peşmerge noktasına doğru yürümesini istedi, sonrasında artık özgürdü. Dedesi hala Kürdistan Bölgesinde bulunan bir Ezidi kampında kalıyordu.

Azad, çok değer verdiği babası ve kardeşleri Şengal'de kalmasına rağmen geri dönmek istemiyordu. Bu kararında kendisini etkileyen iki önemli şeyden bahsediyordu. İkisi de aynı köyde birlikte yaşadıkları Müslüman Kürtlere dair

olaylardı. Onlar köyden çıktıktan sonra, Serhokîler IŞİD ile birlikte mallarını talan etmişlerdi. Ama en önemlisi mezarları yağmalamaları kabul edilemezdi. Ezidiler öldüklerinde sevdikleri eşyalarla birlikte gömülüyordu. Özellikle zenginlerin sahip oldukları altınlarla gömülmesi bir gelenektir, bunu bilen Serhokîler, bütün mezarları talan etmişlerdi. Ölülerini bile yattıkları yerde rahat bırakmamışlardı. Bir de saldırı gecesi ezan okuyarak IŞİD canilerine mesaj veren cami imamı 8–9 aydır Duhok'ta yaşıyordu. Aylarca onlara hizmet eden imam şimdi Duhok'a gelmiş ve el üstünde tutuluyordu. Gidip hiçbir şey olmamış gibi onlarla birlikte yaşamaya nasıl devam edebilirlerdi. Ve binlercesi gibi Azad'ın yüreği Şengal dese de akli Avrupa'da... Şengal fermanla kana kesmiş, ölülerin, hatıraların mekânı...

KİMLİKSİZ MEKÂNLAR

Kaçmak, kaçışmak, dağılmak, dağıtılmak, yersiz-yurtsuzlaşmak... Sığınmak, konaklamak, beklemek... Bir soykırımın yarattığı tahribatı anlatmaya yeterli mi, bilinmez... Planlı, sistemli ve örgütlü bir kötülük eylemi olarak soykırım hem birey hem de toplum üzerinde tarrifi zor büyük tahribatlar yaratır. Her anı şiddetle örölmüş bu kötölüğün sonuçları travma olarak kendinden sonraki kuşaklara devreder. Bütün diğerr örneklerde olduğu gibi Şengal soykırımının her anı, her safhası da acı yüklüdür. 3 Ağustos günü başlayan saldırıyla bir anda bütün yaşamları yerle bir olan Şengalli Ezidilerin acılı duraklarından biri de kamplar olmuştur.

Saldırı sonrasında Şengal bölgesinde bulunan Ezidi yerleşimlerinin tamamı boşalmıştır. Şengal Dağına sığınan Ezidilerin sayısal olarak az bir kısmı (azami 10 bin kişi) topraklarını terk etmeyerek zorlu dağ koşullarında yaşamayı seçerken, yüz binlerce Şengalli yine Kürtlerin çoğunlukta olduğu üç bölgeye kitlesel olarak sığınmışlardır. Saldırının başladığı ilk andan itibaren bazı insanlar peşmergenin ardından, arabalarıyla Kürdistan bölgesine sığınırken, Şengal

Dağında mahsur kalanlar, günler süren zorlu bekleyişin ardından Suriye'ye açılan güvenlik koridorundan geçerek Rojava'nın Derik kentine geçmiş; gelenlerin sayısal olarak az bir kısmı burada kalırken kahir ekseriyeti Irak'ın Kürdistan Bölgesine geçmişlerdir.

8 Ağustos 2014 tarihinde Şengal Dağının kuzeyinde açılan güvenlik koridorundan geçerek Suriye'ye giden Ezidilerin bir kısmı aynı gün Kürdistan Bölgesine göç etmiş, ertesi gün ise Türkiye sınırından kitlesel geçişler başlamıştır. Takip eden günler ve aylar içerisinde on binlerce insan aynı istikamette göç hareketine devam etmiştir. Zamanla üç bölgede biriken Ezidiler için kamplar kurulmaya başlamıştır. Ani gelişen bu göç hareketi için önceden her hangi bir hazırlık yapılmadığından başlangıçta açık alanlarda kalınmış, göç edenlerin en temel insani ihtiyaçları dahi karşılanmamıştır. Ezidilerin bu en zor anlarında onlara yardım elini uzatanlar yöre halkı olmuştur.

Suriye'de devam eden siyasi kargaşa ve savaş ortamı göç edenler için fiziki koşulların daha zor ve imkânların daha kısıtlı olmasına neden olmuştur. Rojava'nın Derik kentinde toplanan Şengalli Ezidilerin ihtiyaçları tümüyle yerel halkın destekleriyle karşılanmıştır. Derik kentinde kitlesel gelişlerin ardından kurulan Newroz Kampı bugüne kadar hizmet vermeye devam etmekte olup 10–15 bin civarında Ezidinin hala kampta yaşadığı belirtilmektedir. Burada kurulan kampta kalmak istemeyen Ezidilerin sonraki durağı Kürdistan Bölgesi olmuştur. Direkt Şengal'den gelen ya da Suriye üzerinden gelenlerle birlikte yüzbinlerce Ezidi Kürdistan Bölgesine sığınmıştır. Sadece Şengal'den gelen Ezidiler değil, Haziran 2014'te Musul'un IŞİD'in ele geçmesinden Ağustos ayına kadar ki 3 ay içerisinde yaklaşık 2 milyon kişi Kürdistan Bölgesine sığınmıştır.

Büyük bir göç akınına uğrayan Kürdistan Bölgesine gelen Ezidiler, Şengal'e yakın Zaxo ve Duhok gibi şehirlere yerleşmişlerdir. Başlangıçta mevsim koşullarının sağladığı avantajdan yararlanarak açık alanlarda, tamamlanmamış inşaatlarda ve metruk binalarda kalan Ezidiler, zamanla bu şehirlerde kurulan kamplara yerleştirilmiştir. Derebun, Bacit Kendal, Bersive ve Şariya kampları Şengalli Ezidiler için kurulan kampların en önemlileridir. Uluslararası kuruluşların da yardım etmekte gecikmesinden dolayı birçok insan bu kamplarda salgın hastalıklardan, bakımsızlıktan hayatını kaybetmiştir. Zamanla yiyecek ve barınma koşullarında düzelmeler olsa da sağlık hizmetleri açısından yetersizlikler ve sorunlar yaşandığı hala basında haber olmaktadır. Yaşam koşulları ve imkanların kısıtlı olması ve maruz kaldıkları travma nedeniyle birçok Ezidi Batılı ülkelere göç etmek istemektedir. Soykırımın 3. yıldönümünde Kürdistan Bölgesel Yönetimi yetkililerinin yaptığı açıklamaya göre yaklaşık 100 bin Ezidi başta Almanya olmak üzere Kanada, ABD gibi ülkelere göç etmiş durumdadır.

Ezidilerin ilk anda can havliyle sığınmak istedikleri ülkelerden biri de Türkiye olmuştur. Türkiye Devleti Şengalli Ezidilerin ülkeye girmesini engellemek için sınır kapısını kapatmış, pasaportla dahi geçişlerine müsaade etmemiştir. Bu sebeple Türkiye'ye geçmek isteyen Ezidilerin tamamına yakını, sınırı dağ yolundan kaçak olarak geçmiştir. Şırnak'ın Uludere ilçesine bağlı Gülyazı, Yekmal, Roboski köyleri üzerinden Türkiye'ye giren Ezidiler, devlet tarafından ciddi bir yardım ve destek görmemiş, ayrımcı bir uygulamaya tabi tutulmuştur. Suriyeli mülteciler gibi "geçici koruma statüsü" tanınması gerekirken "insani ikamet izni" gibi çok sınırlı haklar tanıyan bir statüye tabi kılınmış, haricinde üçüncü ülkeye başvuru hakkı veren "şartlı mülteci" statüsüyle bu kişilerin Türkiye'den gönderilmesine dönük düzenlemeler yapmıştır.

Sayıları tam olarak bilinmemekle beraber yaklaşık 30 bin Ezidi'nin bu dönemde Türkiye'ye giriş yaptığı söylenmektedir. Türkiye Devleti'ne bağlı Midyat'taki AFAD kampına kabul edilen sınırlı sayıda Ezidi'nin dışında, göç edenlerin tamamı DBP'li belediyelerin kurduğu kamplarda kalmışlardır. Başlangıçta birçok il ve ilçede kurulmuş olmasına rağmen zamanla kamplar 4 ilde toplanmıştır. Diyarbakır, Batman, Siirt ve Şırnak'ta kurulan bu kampların bütün ihtiyacı belediyeler, sivil toplum kuruluşları ve halkın yardımlarıyla karşılanmıştır. Kampların fiziki yapısı ve koşulları ilden ile farklılık göstermiştir: Örneğin Şırnak'ta kurulan kamp, Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu'na ait terk edilmiş ve kullanılmayan lojmanlardan oluşurken; Siirt'te Duderan Aşiretine ait kullanılmayan konutlara yerleştirilmişlerdir. Batman'da eski Ezidi köylerine yerleşimin dışında, Esentepe mevkiinde ve İki Köprü Köyünde kamplar kurulmuştur.

Bu kamplar içerisinde en büyüğü, fiziki yapısı ve koşulları açısından en elverişli olanı Diyarbakır'da kurulan Fidanlık Kampıdır. Daha önce mesire yeri olarak kullanılan ve şehre yaklaşık 15 kilometre mesafede bulunan kamp alanı, 210 bin metrekarelik yeşil arazisi, spor ve kültürel etkinliklere imkân sunan tesisleriyle dikkat çekmektedir. 26 Ağustos 2014'te kurulmaya başlayan kampta yaklaşık 900 çadır inşa edilmiş olup her bir aileye bir çadır tahsis edilmiştir. Klasik kamp düzeninin dışında alternatif politikaların uygulandığı görülen Fidanlık Kampında; çadırların bitişğinde bostan ekiminin yapılması, yönetime ve kararlara kamp sakinlerinin katılması özgün bir deneyimi ifade etmektedir.

Şırnak, Siirt ve Batman kampları; sayının azalması ve benzeri nedenlerle zaman içerisinde kapanmış, kalan Ezidiler Diyarbakır Fidanlık Kampına taşınmıştır. Fidanlık

Kampı Aralık 2016 tarihinde, Büyükşehir Belediyesi'ne atanan kayyum tarafından kapatılmış ve kampta kalanlar Midyat'taki AFAD kampına g t r lm  t r. Bugün Türkiye sınırları içerisinde 3 bin civarında  engalli Ezidi'nin kaldığı tahmin edilmektedir. Gelen Ezidilerin çok az bir kısmının geri döndüğü düşünülürse ekseriyetinin Batı istikametinde umuda yolculuğa çıktığını tahmin etmek zor olmaz. Ne kadarının hedefine ulaştığı ne kadarının başka kamplarda hayatta kalma mücadelesi verdiği, ne kadarının yeni bir yaşamı inşa ettiğini bilmek zor... Bilinen tek gerçek ise statü olarak hala dünyanın en korunmasız halkı olduğu...

“DÜNYA YIKILSA BİZ BU TEKNEYE BİNMIYORUZ”

Kamplar geçici yaşam alanlarıdır Ezidiler için... Kampların insanların rahat yaşayabilme koşullarına haiz olmaması, dini aidiyet nedeniyle bariz bir dışlanmanın ve ötekileştirilmenin öznelere olmaları, başka bilinmez yolları, başka meçhul kapıları açar önlerinde. Birçok Ezidi'nin gönlünde dinsel ve etnik olarak daha rahat yaşayacaklarına inandıkları Avrupa'ya gitme düşüncesi böylesi koşullarda ortaya çıkar. Sonu belli olmayan yolun yolcusu Ezidiler, en temel hak olan insanca yaşam hakkı için ölümle kol kola bir sürecin görülmek istenmeyen kahramanları, Dexîl ve diğerleri gibi... Birkaç ömre sığan acıyı üç yıla sığdıran Dexîl için, Tarih yapraklarından biri daha düşer; 4 Ağustos 2014...

Yer, Şengal'in kuzeyinde Suriye Irak sınırının sıfır noktasında bulunan, çoğunluğunu Arapların oluşturduğu Rabia şehriydi. Bir gün önce IŞİD Şengal bölgesine saldırmış ve bütün Ezidi yerleşimlerinde katliama yöneldiği için can korkusuyla insanlar başta Şengal Dağı olmak üzere güvenli gördükleri yerlere kaçmaya başlamışlardı. Saldırı haberi Rabia şehrinde bostanlarda çalışırken ulaştı kendilerine.

Dexîl, Rabia'da Araplardan icar usulüyle kiraladığı topraklarda bostan ekmekteydi, kendisiyle birlikte ırgat olarak çalıştırmak amacıyla Şengal'den getirdiği on Ezidi aileye mensup toplam 139 kişi yanında bulunuyordu. Dexîl, saldırı haberini daha ilk anda duymuştu, zira ailesinin büyük kısmı saldırının ilk hedeflerinden biri olan Sîba Şêx Xidir Köyünde yaşıyordu. Şengal Dağının güney bölgesinde kalan Sîba Şêx Xidir Köyüne Girzerik Köyünün ardından 3 Ağustos 2014 günü saat 03.00 sularında saldırı olmuştu. Mensubu olduğu Qirani Aşireti ve ailesinden birçok fert IŞİD saldırısına karşı savaşmıştı.

Köydeki direnişin sona ermesinin ardından sağ kalan aile fertleri Şengal Dağına sığınmışlardı. Bütün Ezidi aileler gibi sürekli birbirleriyle telefon üzerinden iletişim içerisindediler. Rabia'da bulunan Ezidilerin Suriye sınırını geçip YPG'nin denetiminde bulunan Rojava bölgesine kaçtıklarını dağa sığınan akrabalarından öğrenmişti. Onların Dexîl'e tavsiyesi daha fazla beklemeden Rojava'ya geçmesi yönünde olmuştu. Özellikle Ezidi kadınların kaçırılıp götürüldüğünün altı çizilerek acele etmesini söylemişlerdi.

Sünni Arapların çoğunluğu oluşturduğu Rabia şehrinde IŞİD'in önemli bir sosyal tabanının olduğunu önceki yıllarda Ezidilere yönelik saldırılardan biliyorlardı. Rabia'ya bostanlarda çalışmak için giden dört Ezidi'nin birkaç yıl önce öldürülmesi, Ezidilerin başına getirilen yeni bir ferman olarak değerlendiriliyordu. IŞİD Şengal'le eş zamanlı olarak Rabia'yı ele geçirmek içinde bir hamle yapmış ve stratejik önemdeki bu şehirde adım adım denetimi sağlamıştı. Bununla paralel olarak Ezidiler şehri terk etmek zorunda kalmışlardı. Bir kısım Ezidi erken davranarak doğrudan Kürdistan Bölgesine, Zaxo, Duhok gibi kentlere giderken bir kısmı da Suriye üzerinden YPG'nin yardımıyla Kürdistan Bölgesine geçmişlerdi.

Dexîl, gelişmeleri yakından takip etmiş ama saldırı sonrasında hemen şehirden ayrılmamıştı. Şammar Aşiretine mensup komşuları kendilerini koruyacağına dair güvence vermiş, “bizi öldürmeden sizi alamazlar” demişti. Dexîl yıllardır onlarla birlikte çalışıyordu, işini temiz, düzenli ve aksatmadan yapması aralarında bir güven ilişkisi ve hukuken oluşmasını sağlamıştı. Gelişmeleri telefonla görüştüğü yakınları üzerinden an an takip eden Dexîl, ortaya çıkan tablonun korkunçluğuna rağmen verilen bu güvence nedeniyle şehri terk etmemişti.

Şammar Aşireti tarafından Dexîl’in koruma altına alınması aslında Ortadoğu’ya ait eski bir aşiret geleneğiydi. Bir kişi korunmak amacıyla birinin yanına sığınmışsa -ki buna “baht” ya da “bahtına sığınmak” denir- onu ölümüne korumak ve teslim etmemek kuraldır. Ortadoğu’da anlatılan birçok destanda, kahramanlık hikâyesinde bahtına sığınan kişiyi vermemek için ölümüne direnen sayısız örnek vardır. Bu gelenek Kürtler üzerine raporlar yazan Osmanlı bürokratlarının da dikkatini çekmiştir. 1895 yılında “Kürdistan Malumatı” başlıklı bir rapor yazan Sason Naibi Ahmet Fazıl Efendi bu geleneği “mertlik kanunu” olarak tanımlar. Aşiret reislerinin ya da mirlerin bu himaye konusunda o kadar ileri gittiklerini söyler ki bazen bahtına sığınanı korumak adına bütün insanlarını, aşiretini feda eden örneklerden bahseder.

Irak, Suriye, Ürdün, Suudi Arabistan gibi birçok Ortadoğu ülkesinde mensupları ve farklı kolları bulunan Şammar Aşireti soykırım sürecinde diğer aşiretlerden farklı olarak Ezidilere yardım etmiş, mensuplarını katliamlardan uzak tutmaya çalışmıştı. Soykırım süreçlerinin birçok kişi ya da grup için fırsat olarak görüldüğü düşünülürse Şammar Aşireti’nin inanç farkı gözetmeksizin komşularını korumaya dönük bu tutumunun kıymeti daha iyi anlaşılıyordu. Dexîl,

Şammar Aşiretine mensup komşularının verdiği güvenceyle bir gün daha Rabia'da kaldı. Himaye eden komşuları olmasa IŞİD'le birlikte hareket eden Müslümanlar tarafından öldürülmeleri ya da esir edilmeleri, köle pazarlarında satılmaları kaçınılmaz sonları olurdu. Fakat üzerlerine gelen tufan o kadar büyüktü ki komşularının buna tümüyle göğüs germesi mümkün değildi. Saldırının üzerinden 24 saat geçmemişti ki komşuları "artık sizi korumakta zorlanıyoruz" demeye başladılar. Bu cümle artık gitme vaktinin geldiğini ifade ediyordu. Yardım eden insanları da daha fazla zora sokmanın anlamı yoktu çünkü saldırı çok büyük ve acımasızdı, tarihte bir benzerini bulmak zordu. Öldürmeyi, katliamı, talanı, yıkımı kendisine amaç edinmiş bu caniler grubu belki bir tek Moğollarla kıyaslanabilirdi. Kaçmaktan, güvenli bölgelere gitmekten başka şansları kalmamıştı. Akşam yaptıkları değerlendirme sonrasında Rabia'dan ayrılmaya karar verdiler; istikametleri Suriye'nin Rojava bölgesi olacaktı.

Dexîl, 139 Ezidi çalışanıyla beraber Rabia'dan ayrılırken ettikleri bostanlarda kapuz, domates, salatalık gibi birçok ürün toplanmayı bekliyordu. Sabah saat 10 gibi bostanlarda su motorunu çalıştırıp tarlalara su verdiler. Bostanlar sulanırken Dexîl çalışanlarından araçlara binmelerini istedi ve yola çıktılar. 140 kişi araçlarla yönlerini Suriye'ye Kürtlerin denetiminde olan bölgeye çevirmişlerdi. Ancak IŞİD'in kontrolündeki bölgelerden geçmek zorundaydılar ve her an yakalanmaları söz konusu olabilirdi. Korkuyorlardı zira yakalanır ve kimlikleri açığa çıkarsa sağ kalma ihtimalleri yok denecek kadar azdı.

4 Ağustos günü bostana su vererek yola çıkan 140 Ezidi, Rabia şehrinden IŞİD'in haberi olmadan sessizce çıktı. Sınırdaki bulunan Mişerfa köyünden geçip Kürt Bölgesine ulaşmayı hedefliyorlardı. Mişerfa'dan sonra bir yol Kürtlerin denetimindeki bölgeye açılırken diğer yol IŞİD'in denetimindeki

bölgeye gidiyordu. Sünni Arapların yaşadığı Mişerfa Köyü daha ilk günden IŞİD'in denetimine girmişti ama kafilenin bundan haberi yoktu. Mişerfa Köyüne giden yolun tutulduğundan habersiz arabalarla ilerleyen 140 kişi IŞİD'in kurduğu kontrol noktasına vardıklarında artık yapacak hiçbir şeyleri yoktu. Kontrol noktasında 40 kadar IŞİD mensubu arabalara monte ettikleri doçka, bixi gibi ağır silahlarla kafileyi durdurdu. Arabadakiler bir anda korku ve telaşa kapıldılar, kadınlar arasında ağlayanlar oldu. Kontrol noktası belki de onların sonu olacaktı. Grubun sorumlusu Dexîl olduğundan ya krizi ustaca yönetecek, bu badireden sağ salim çıkacaklardı ya da karanlık bir sona yuvarlanacaklardı.

Dexîl, karşı karşıya kaldığı tehlikenin ve sorumluluğunun farkındaydı. Karşılarına silahlarla dikilmiş caniler grubunun sözden anlamadığını çok iyi biliyordu. Vicdanlarına seslenmek fayda etmezdi ancak kirlenmiş yüreklerindeki korku onları durdurabilirdi. Bağlı oldukları otoriteden dehşetle korkan bu canileri yine onunla korkutmaktan başka fikir aklına gelmedi. Tek bir seçenekleri vardı ve o yola başvurdu. Uzun süredir Araplarla birlikte yaşadığından çok iyi Arapça konuşuyordu. Kontrol noktasına yaklaştıklarında soğukkanlı bir şekilde onlarla Arapça diyalog kurdu. Kendisini bir IŞİD sempatizanı olarak gösterdi. Önce İslami usulle selamlaştıktan sonra kontrol noktasındakiler “nereye gidiyorsunuz” diye sordu. Mişerfa’da etkili bir şeyhin olduğunu duyduğundan “şeyhin evine gidiyoruz” diye cevap verdi. Ardından gelen “bu talimatı kim verdi” sorusuna “emir verdi” deyince kontrol noktasındakiler önce telaşa düştü sonra da yolu açtılar.

Dexîl'in bu kritik andaki soğukkanlı tutumu ve ürettiği senaryo 140 kişinin hayatının kurtulmasını sağlamıştı. En ufak bir tökezleme, karşıındakileri şüpheye düşürecek

bir söz, bir davranış hepsinin hayatını riske edebilirdi. Ama Dexîl, senaryosunu yazıp tek başına oynadığı bu oyunu öyle başarılı icra etmişti ki kendisinden şüphelenmek bir yana yardımcı olmaya çalışmışlardı. Kontrol noktasından ayrılabacakları sırada onlara yolu tarif eden İŞİD mensupları, Kürtlerin denetiminde bulunan bölgeye giden yolu göstererek “buradan gitmeyin, sizi öldürürler, şu yoldan gideceksiniz” demişti. Gösterdiği yol kendilerinin hâkimiyetindeki köydü. Elbette kafil kontrol noktasını geçtikten sonra rotasını Kürtlerin denetiminde olan Rojava Bölgesine çevirdi ve hedeflerine vardıklarında rahat bir nefes aldılar.

Dexîl, 139 kişi ile birlikte sağ-salim Suriye’deki Kürt bölgesine geçtikten sonra ikinci vaktine kadar orada kaldı. Suriye’deki halkın onlara yardımcı olmak, ihtiyaçlarını karşılamak için gösterdiği gayret, minnet duyacak kadar etkilenebilmesine yol açtı. Ancak Suriye tarafında kalmak istemedi ve gerillaların yardımıyla Irak sınırını geçip Rabia’ya bağlı Elaqat Köyüne geldi. Amacı buradan Zaxo’ya bağlı bir Ezidi yerleşimi olan Derebun’a gitmekti. Elaqat Köyünden çıkıp Derebun’a vardığında akşam saat 23.00 olmuştu. Derebun Şengal’den kaçan birçok Ezidi’nin sığındığı yerleşim yerlerinden biriydi. Bir anda binlerce insanın buralarda birikmesi, sağlıksız koşullarda yaşam, 50 dereceyi bulan sıcaklar, salgın hastalıklara ve ölümlere yol açmıştı. Ezidilerin çilesinin Şengal Dağı’ndan sağ kurtulmakla sona ermediğini gösteren en önemli göstergelerinden birine Derebun’da bizzat şahit olmuştu. Sadece 8-18 Ağustos 2014 tarihleri arasında 10 gün içerisinde 22 kişi salgın hastalıklardan hayatını kaybetmişti.

Derebun’da başlangıçta her hangi bir organizasyon olmadığı için Dexîl, birçok Ezidi gibi açık alanlarda kaldı. Sonradan kamp oluşturulmuş ve insanlar bu kampa geçmişlerdi. Derebun Kürdistan Bölgesi’nde kurulan tek kamp

değildi. Zamanla Zaxo'da Bacît Kendal Kampı ve Bersive Kampı, Duhok'ta ise Şariya'da kamplar kurulmuştu. Başlangıçta kamp koşulları yetersiz olsa da zamanla belli bir gelişme sağlanmış, kampta kalan her aileye bir çadır temin edilmesinin yanında düzenli kuru gıda yardımı yapılıyordu. Fakat sağlık ihtiyaçları yeterince karşılanmıyordu. İlk kademe sağlık taramaları yapılsa da daha büyük müdahaleler konusunda sıkıntılar yaşanıyor, ilaçları kendi paralarıyla almak zorunda kalıyorlardı.

Dexîl, Derebun'a ulaştığında da bir an olsun ailesiyle irtibatını kesmedi. Uzaktan da olsa an an onları takip etti. Daha sonra Derebun'da bir araya geldiklerinde yaşananları ayrıntılarıyla dinledi. 3 Ağustos'ta IŞİD Sîba Şêx Xidir Köyüne saldırdığında Dexîl'in ailesinden birçok fert köyün sınırında bulunan hendeklerde savaşıyordu. Özellikle ailesinden iki ferdin kahramanlığı anlatılmakla bitirilemiyordu. IŞİD'e karşı savaşta hayatını kaybeden bu insanlar için şehit tabirini kullanıyorlardı. Onların yaptığı kahramanlıkla ailesinden çok kişinin hayatta kaldığını söylerken minnet duygusu ve saygı iç içe geçiyordu. Kendisi Rabia'da olduğu için bizzat tanık olmamıştı ama onlar hakkında anlatılanlar Dexîl'i de etkiliyordu.

"Şehit Xidir Elo" Sîba Şêx Xidir Köyü'nde hayatını kaybetmişti. Aile fertlerini kurtulması için dağa gönderirken kendisi köyde kalmış ve ölünceye kadar savaşıyordu. "Bir canım var, o da imanımız yolunadır, siz gidin ben ölünceye kadar buradan ayrılmayacağım" demişti. Anlatılanlara göre çok sayıda IŞİD mensubunu öldürmüş, savaşacak mermileri bittiğinde sahip olduğu son silahı el bombasını bir IŞİD grubunun bulunduğu arabaya atmış, onları imha etmiş ama sonrasında öldürülmüştü. "Şehit Xeyri"nin ise dağda bulunan Sikiniye Köyündeki çatışmada hayatını kaybettiğini anlatmışlardı. Mala

Şex Xidir ailesinden gelen Xeyri bir şeyhti. Aile olarak şeyh olmanın dışında savaşıclıkları, yiğitlikleriyle tanınıyorlardı. Çatışmalarda Xeyri'nin kurşun yağmuruna rağmen kendisini yere atmayacak kadar cesaretli olduğu söyleniyordu. Üzerine gelen kurşun yağmuruna rağmen kendisine hiçbir kurşun değmemiş ama atılan bir havan topunun kayaya çarpması sonucu bir şarapnel parçasının sırtına saplanması nedeniyle hayatını kaybetmişti.

Dexîl, ailesinden yedi kişinin IŞİD'le ilk çatışma sırasında hayatını kaybettiğini öğrenmişti. Savaş başladıktan bir süre sonra IŞİD havan toplarıyla saldırmıştı. Kadınlar ve kızlar korkmuş, erkekler “biz savaşıalım onlar kurtulsun” demişlerdi. Gün aydınlandığında mevzilerdeki Ezidilerin cephanesi biterken IŞİD'e güneydeki Baac şehrinden takviye güç ve cephane geldi. Bu takviye güç köyün “sınırını” ve çıkış yollarını kapatmış, bundan önce kaçabilenler kurtulmuş, kaçamayanların tamamını öldürmüşlerdi. Dexîl'in ailesinden savaşmak için kalan yedi kişinin tamamı da son kurşununa kadar savaşmış ve hayatını kaybetmişti. Aile bu cendereden kurtulduktan sonra, kendilerini feda eden bu insanlar için 3 ay boyunca onların hayrını dağıtmıştı. Girzerik Köyünde yaşayan Qirani Aşiretine mensup akrabaları da tıpkı Sîba Şêx Xidir Köyü'nde olduğu gibi IŞİD'e karşı savaşmışlardı.

Sîba Şêx Xidir Köyü ile Şengal Dağı arasındaki mesafe yaklaşık 15 kilometreydi. IŞİD tarafından kontrol altına alınmadan önce yola çıkan köylülerin büyük kısmı Şengal Dağı'nda bulunan kadim köyleri Sîkinîyê'ye varmışlardı. Sîkinîyê ve Xeyale köyleri Qirani aşiretinin köyleriydi. 1975 yılında Saddam Hüseyin rejiminin mecburi iskân politikası sonucunda köylerinden çıkarılmış ve Sîba Şêx Xidir köyüne yerleştirilmişlerdi. Saddam Hüseyin rejimi yıkılmayana dek bu köylere gitmek yasaktı. 2003 yılındaki değişimin

ardından Ezidiler tekrar köylerine gitme, kendilerine yeni evler inşa etme, bu köyleri şenlendirme fırsatı bulmuşlardı. Soykırım öncesinde insanların Şengal Dağındaki bu kadim köylere yerleşmiş olması Ezidilerin hayatta kalmasına katkı sağlamıştı.

Dexîl'in anne ve babası da saldırıdan çok önce Sikinîyê Köyüne yerleşmişlerdi. IŞİD Sîba Şêx Xidir Köyüne saldırıldığında onlar Sikinîyê'deydi. Saldırıdan kurtulan aile mensupları Dağ'a ulaştıklarında onların yanına gittiler. Sikinîyê onlar için bir liman olsa da kurtuluş anlamına gelmiyordu. Köye sığınan yüzlerce insana orada yaşayan birkaç hane tarafından bakılmasının zorluğu yanında IŞİD'in Sikinîyê'ye devam eden saldırıları köyde kalıcı olmayı imkânsızlaştırıyordu. Köye varmalarının üzerinden 3 gün geçtikten sonra ciddi bir yiyecek sıkıntısı baş gösterdi. Açlığın ne olduğunu bilmeyen çocukların ağlayışlarını susturmak mümkün değildi. O vakit Derebun'da bulunan Dexîl gelişmeleri yakından takip ediyordu. Sürekli ailesine nasıl yardım edebileceğini düşünürken yardımına bir Arap dostu yetişti.

Hatır sormak, bilgi almak için telefonla arayan Arap dostlarından biri "size nasıl yardımcı olabilirim" diye sordu. O da 8–10 ailenin Sikinîyê Köyünde mahsur kaldığını, çocukların açlıktan ölme tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu, yapabilirse onlara yiyecek malzemesi götürmesini istedi. Dexîl, çok riskli ve tehlikeli bir yardım istiyordu. Çünkü yakalanması durumunda IŞİD sadece yardım eden dostunu öldürmekle kalmaz, çocuklarıyla birlikte bütün aileyi ortadan kaldırabilirdi. Tehlikenin büyüklüğüne rağmen dostu yardım edeceğini söyledi. Sikinîyê yakınlarında bir su kaynağı vardı, oraya su almak bahanesiyle gidebilirdi. Ama normal arabayla gitmesi dikkat çekerd, şüphelenip yakalansaydı soruşturmanın nereye varacağı bilinmezdi. O yüzden

bir su tankeri temin etmeyi ve sanki su doldurmaya gidiyor görüntüsü vermeyi tercih etti. Yiyecekleri su tankerinin içine doldurdu ve Sikinîyê'ye doğru yol aldı. Su kaynağının başına vardığında, Dexîl ile anlaştıkları gibi onlara seslendi, gelenler tankerin içinden yiyecekleri alarak uzaklaştılar. Dexîl'in Arap dostu sağ salim evine döndü.

Dağda kalanlar birkaç gün daha bu yiyeceklerle idare ettiler. Ancak mevcut koşullarda uzun süre dağda yaşamalarının mümkün olmadığını fark etmişlerdi. Şengal Dağının kuzey tarafına doğru bir hareketlilik vardı. Suriye tarafına bir koridor açıldığını, insanların koridordan geçerek kurulduğunu duymuşlardı. Dexîl'in Sikinîyê Köyündeki yaşlı anne babası dâhil çoluk çocuk bütün aile, 45 dereceyi bulan sıcakta derin vadilerden geçerek dağın kuzey tarafına ulaştılar. Digurê Köyü yakınından Suriye'ye uzanan koridor hevaler denilen gerillalar tarafından kontrol ediliyordu. Yaşlı, kadın ve çocuklar arabalarla koridordan geçtiler, diğer aile fertleri yürüyerek Suriye sınırına vardı. Bir gece Rojava'nın Derik kentinde kaldıktan sonra, yine Kürt gerillaların sağladığı arabalarla Kürdistan Bölgesine geçtiler. Derebun'a vardıklarında Dexîl, onları bekliyordu. Uzun uzun birbirlerine sarılıp hasret giderdiler; yitirdiklerine ağladılar, içine düşürüldükleri perişanlığa hayıflandılar.

Onlara bu acıları yaşatanlardan intikam almak için birçok genç savaşımaya Şengal'e gitti. Temelli gidip savaşa katılan, geri dönmeyenler vardı ama bazı kişiler kısa süreliğine çatışmalara katılıyor sonrasında geri dönüyorlardı. İçindeki öfkeyi, intikam ateşini söndürmek için Dexîl'de Şengal'deki savaşa katıldı ve 2 ay boyunca savaştı. İlk andaki büyük kargaşadan sonra Şengal Dağında bir direniş cephesi kurulmuştu: Ezidi güçleri, YPG-HPG güçleri ve peşmerge güçleri birlikte hareket ediyordu. Peşmergenin 3 Ağustos'ta

Şengal'i terk etmesi ağır kayıpların yaşanmasına neden olmuştu. Ezidiler buna tepki duyuyor, ihanet olarak değerlendiriyorlardı ama bir süre sonra alana gelmesi ve IŞİD'le savaşması peşmergeye duyulan tepkiyi azaltmıştı.

Dexîl, başta Şengal'in batısında Derê Şîlo'daki çatışma olmak üzere birçok çatışmaya dâhil oldu. 3 güç birlikte hareket ederek Derê Şîlo'daki IŞİD noktasına saldırdılar. Şiddetli geçen çatışma sonucunda 9 IŞİD üyesini öldürdüler ama Türkiye kökenli bir Ezidi kadın gerilla burada hayatını kaybetti. IŞİD noktasında ağır kayıp verdirmeleri ardından tanklar çatışma alanına geldi ve dengeler değişti. Doçkalarla tanka karşı durmak istediler ama etkili olamadılar. Tek çare dağın içeri kısımlarına saklanmaktı ki onlarda öyle yaptılar. Başka bir sefer Derê Barê'de girdikleri bir çatışmada Dexîl iki akrabasını kaybetti. Ama aynı çatışmada Ebu Emer isminde bir IŞİD emirini ve iki üyesini öldürdüler. Dexîl tekrar Derbun'a döndüğünde hayli yorulmuştu. Dağ koşullarına alışık değildi, ilerleyen yaşının yarattığı bedeni zorlanmalar ve ölümle yaşam arasındaki gerginlik bir süre dinlenme ihtiyacı doğurmuştu. Kampta ölenlerin hayrı dağıtılıyor, yas tutuluyordu ama bir de akıbeti tam olarak bilinmeyenler vardı.

Geride kalanlar, yani IŞİD'in alıkoyduğu insanlar ve akıbetleri Ezidilerin yürek acısının can noktasıydı. Kaçış yolculuğundan başlayarak insanlar, aile fertlerinin nerede olduğu, sağ kurtulup kurtulmadığı, yakalanma veya öldürülmeleri hakkında sürekli bir arayış içinde olmuşlardı. Aniden başlayan kaçış yolculuğu birbirleriyle yeterince irtibat kurmalarını engellemiş ya da yolculuğun bir yerinde bağlar kopmuştu. Tesadüfen Şengal Dağında birbiriyle karşılaşan aile fertleri vardı. Kimisi kaybettiklerine bir daha hiçbir zaman ulaşamamış, kimisi ise uzun yolculuklar ve badirelerden sonra buluşabilmişti. Buluşma mekânları bazen Şengal

Dağında bir kayanın dibi veya su kaynağının başı olmuş bazen de yüzlerce kilometre uzaktaki bir kamp alanı. Ancak geride kalanlar hiç unutulmamış, sağ olanlara ulaşmak ve onları zulmün kollarından kurtarmak için ellerinden gelen her şeyi yapmaya devam etmişlerdi.

Sîba Şêx Xidir Köyü'nde hızlı davranıp zamanında köyden çıkmayı başaramayan birçok aile kaçış yollarını kontrol altına alan IŞİD mensupları tarafından yakalanmıştı. Dexl'in birçok akrabası da IŞİD'in elindeydi. Dayısının bütün ailesi ve yedi yeğeni hala IŞİD'in elinde tutuluyordu. Nasıl yakalandıklarını dinlerken şans faktörünün yaşamla ölüm arasındaki ince çizgide ne kadarda kritik roller oynayabildiğini düşündü. Dayısının evi Sîba Şêx Xidir Köyü'nün batısındaydı ve kendilerine ait bir arabaları yoktu. Yenge-sinin yani dayısının karısının kardeşinin arabasıyla köyden çıkmayı planlamışlardı. Ancak onların evleri kendilerinin tam tersi istikamette köyün doğu yakasında bulunuyordu. Buraya kadar bir komşularının arabasıyla gitmeyi kararlaştırdılar. Sıkışarak da olsa arabaya binip, kardeşinin evinin yakınında indiler. Ancak onlar gelene kadar kardeşi ve ailesi arabalarına binip köyden çıkmışlardı. Çaresiz bir şekilde yürüyerek kaçmaya çalıştılar ama yolu kontrol altına alan IŞİD'liler tarafından yakalandılar.

Yakalananları önce Şengal kent merkezine sonra da Telafer kentine götürdüler. 3 ay sonra dayısı telefonla aradığında yaşadığından haberdar oldular. Yaklaşık 14 aydır alıkonulmuş olan dayısı ve ailesinden en son iki ay önce haber almışlardı. Son görüştüklerinde hala Telafer'de tutuluyorlardı. Kendilerine yemek verdiklerini ama dayak ve işkencenin eksik olmadığını söylemişti. Anlattığına göre kadınlar ve çocuklarda yanlarındaydı. O zamana kadar onlara pek ilişmemişlerdi fakat genç kızları alıp götürüyorlardı. Günlük

yaşamın işkenceye dönüştüğü esaret koşullarında yapılan haksızlıkların yanında erkekleri ağır koşullarda çalıştırıyor, savaşın geri cephesinde kullanıyorlardı. IŞİD'in genellikle 12 yaş üstü erkekleri öldürdüğü düşünüldüğünde Dexîl'in dayısının ve yakınlarının neden sağ kalmayı başardığı anlaşılıyor. Dayısının anlattığına göre IŞİD'in kullandığı hendekleri onlar kazmışlardı. Savaşın geri cephesinde gerekli olan emek gücünü sağ bıraktıkları Ezidi erkeklerle tamamlıyorlardı. Anlattıkları 1915'de Ermeni erkeklerin dâhil edildiği Amele Taburlarına ne kadar da çok benziyordu.

Dexîl, dayısından iki aydır haber alamamıştı; Rakka'ya veya Musul'a götürüldüğü söyleniyordu. IŞİD'in alıkoyduğu yakınlarını para ödeyerek kurtarmaya, satın almaya çalışıyorlardı. "Esir pazarlarında" bir piyasası vardı ve kişi başı ortalama bir buçuk defter para ödedikleri söyleniyordu. Ezidiler, "defter"i on bin dolarlık paranın karşılığı olarak kullanıyorlardı. Bir defterin on bin dolar ettiği düşünüldüğünde ortalama on beş bin dolar karşılığında şanslılarsa yakınlarını kurtarıyorlardı. Ezidiler genellikle bu parayı kendi aralarında toplayarak denkleştiriyorlardı. Dexîl'de bu konuda elinden gelen yardımı yapıyordu. Bütün malını-mülkünü satmaya razıydı yeter ki insanlarımız kurtulsun diye düşünüyordu. Dayısını ve ailenin diğer fertlerini kişi başı on beş bin dolar karşılığında kurtarmak için araçlarla anlaşılmış, bu amaçla neyi var neyi yok satmıştı. Ama dayısıyla iki aydır bağlantı koptuğu için planları gerçekleşmemişti.

Alıkonulan Ezidileri, daha önce Dexîl'e yardım edenler gibi "iyi dostlar", "iyi insanlar" sayesinde, onların yardımıyla kurtarıyorlardı. Tanık olduğu son kurtulma olayı Ezidi cemaatinden birinin bir Arap dostu sayesinde olmuştu. Kurtarılan kişiyi Arap dostu Irak'ta satın almış ve Suriye'ye getirip teslim etmişti. Müslüman dostları sayesinde

bu alış-veriş ve kurtuluş sağlanıyordu. Dostları tarafından satışa sunulan Ezidilerin fotoğrafları telefon vasıtasıyla kendilerine gönderilmişti. Bu fotoğrafları köle pazarlarında mı çekmişlerdi yoksa IŞİD satışa sunulan kişiler için profil oluşturup internet üzerinden dolaşıma mı sokuyordu çözemediğimizlerdi. Ancak bu fotoğraflar kendilerine iletiliyor ve fotoğraftaki kişilerin satışa sunulduğu şu kadar para istedikleri haberi veriliyordu. Kendilerine yardım eden dostlarının kimliklerini özenle saklıyorlardı. IŞİD'in denetimindeki bölgelerde sıradan bir Müslüman olarak yaşayan bu kişiler kendileri adına bu insanları satın almış gibi yapıyor, sonra da ailelerine teslim ediyorlardı. IŞİD'in kesinlikle haberi olmuyordu bu mekanizmadan, bilinmesi demek onların hayatlarının riske girmesi demekti. Hatta sadece aracılardan değil, para ödenerek satın alınan kişilerin de kesinlikle cezalandırılması anlamına geliyordu.

Bu satın alma işinde para transferi bankalar üzerinden yapılıyordu, Ezidiler banka için mektep tabirini kullanıyordu. Satın alınacak kişiler için gerekli para toplandıktan sonra Kürdistan'daki mektebe yani bankaya yatırılıyor ve dostları o parayı çekerek "satın almayı" gerçekleştiriyordu. İyi insanlar her zaman vardı, en zor koşullarda da var olmaya devam edeceklerdi. Alıkonulduğu için para ödenerek satın alınan Ezidilerin dışında Müslüman dostlarının himaye altına aldıkları insanlar da vardı. Dexîl'in tanıdığı bazı Arap dostları Ezidi kızlarını kendi evlerinde saklıyorlardı. Kurtuluş günü gelene kadar onları evlerinde kendi kızları gibi yaşatacaklarını, koruyacaklarını söylemişlerdi. Yakalanma korkusundan dolayı bu kızlar evden çıkmıyor, sürekli gizlenmek zorunda kalıyorlardı. Yakalanırlarsa onlara verilecek en hafif cezanın ellerinin kesilmesi olacağı söylenmişti. Yıllarca Ezidilerle komşuluk yapmış, onların emeğiyle geçinmiş bu "iyi insanlar" birlikte geçirilen güzel günleri, ortak geçmişini unutmamışlardı. Ancak

bir de çoğunluğu oluşturanlar vardı ki bunlar Ezidi kadınlarını para karşılığında Suudi Arabistan'a, Katar'a, İmaret'e (Birleşik Arap Emirlikleri) satacak kadar kötülüğe batmış kişilerdi.

Dexîl, 9 ay boyunca Derebun'da kaldı. Karısı ve çocukları 4 ay önce Türkiye'ye geçmişlerdi ama anne ve babasını bırakmak istemediğinden kendisi kalmıştı. Karısı erkenden Türkiye'ye gitmişti çünkü Derebun'da tedavi olması mümkün değildi. Doktorların yazdığı ilaçların ederi aylık 200 TL'yi buluyordu ama Derebun'da bunu kendilerinin karşılaması isteniyordu. Türkiye'de tedavi olma imkânlarının daha çok olması ve ilaç parasının devlet tarafından karşılanacağı ümidiyle sınırı geçmişlerdi. Dexîl, yaklaşık 5 aydır Diyarbakır Fidanlık Kampında kalıyordu. Eşinin ve çocuklarının ardından dayanamamış o da gelmişti. Eşinin Türkiye'ye geçişinde yanında olan kardeşi artık kampta değildi. Avrupa umuduyla tehlikeli bir deniz yolculuğunun ardından Almanya'ya gitmişti. Dexîl gitmek konusunda akrabalarıyla tartışmış ve kaygılarını dile getirmişti: Gitmek için öncelikle para lazımdı ki kendisinde yoktu. Sonra deniz yolculuğu çok riskliydi, tanıdıkları birçok insan bu yolculuk sırasında boğulup can vermişti. Bu şekilde ölmektense kampta kalmak daha iyiydi, Allah her hâlükârda rızkımızı verirdi.

Dexîl'in Avrupa'ya gitmek konusunda kararsız ve isteksiz olmasının en önemli nedeni; anne ve babasının Kürdistan Bölgesi'nde kamplarda kalmasıydı ve onları bırakmak istemiyordu. Ezidi inancında atalar kültünün önemli bir yeri vardı. Buna göre, yaşlılara hürmet veya ruhu bedenden ayrılmış toprakla buluşmuş büyüklerini belli zamanlarda ziyaret etmek, hayrını vermek inancın önemli gereklerinden biriydi. Bu sebeple Dexîl anne ve babasını terk etmek istemiyor, fırsat buldukça onları ziyarete gidiyordu. Ama diğer

yandan çocuklarının geleceği konusunda kaygıları vardı. 40 yaşındaki Dexîl'in dokuz çocuğu vardı ve onlara mevcut koşullarda iyi bir gelecek sunamayacağına inanıyordu. Bu yüzden Avrupa seçeneğine sıcak bakıyor, çocuklarının Avrupa'ya ulaşması durumunda iyi bir yaşamları olacağını düşünüyordu. Ama kaçak yollardan Avrupa'ya gitmeye çalışmanın ölüm dâhil birçok riski barındırması canını sıkıyordu. Yine de iki seçenek arasında tercih yapmak zorunda kaldığında çocuklarının her türlü riske rağmen Avrupa yolculuğuna çıkmasını destekliyordu.

Kendisi son ana kadar beklemekten yanaydı, belki koşullar değişir ve geri dönmek söz konusu olabilirdi. Topraklarını terk etmek ve hiç bilmediği bir yerde yeniden hayata başlamak istemiyordu. Ancak sürekli başlarına ferman gelmesinden, her neslin yaşamı boyunca birkaç ferman görmesinden bıkmışlardı. “Yine peşimize birileri düşecek, kadınlarımızı, kızlarımızı götürecek ve yardım edecek kimse de kalmayacaksa mecburen gideceğiz” diye düşünüyordu. Dedesi Dexîl'e eskiden ferman geldiğinde Suriye'ye giderdik diye anlatmıştı. Ferman geçene kadar Suriye'de kalır, oradaki Ezidiler tarafından ihtiyaçları karşılanır, ferman bittikten sonra geri dönermişler. Tersine bir durumda da Suriye'dekiler Irak'a gelirmiş. Her iki durumda da sığınanlara oradaki Ezidiler yardım edermiş, ihtiyaçlarını karşılamış. Bu kez her iki tarafta da durumun kötü olması, Suriye'ye sığınma, bir süre orada kalıp geri gelme koşullarının bulunmaması, yani sığınılacak bir dostun kalmaması onları daha bir yalnızlığa ve çaresizliğe sürüklemişti.

İŞİD, tümüyle coğrafyaya hâkim olup, kökleşirse Ezidiler dışında yardım edecek Müslüman dostlarını da kaybedebilirlerdi. Bu caniler iyiye, güzele, insani olan her şeye karşıydı. Dexîl'in kendisini yalnız ve çaresiz hissetmesinin

sebeplerinden biri de halen yaşamakta olduğu şehirde devam eden çatışmalardı. Diyarbakır'ın Sur ilçesinde yaşanan şiddetli çatışmalar Fidanlık Kampından duyulmaktaydı. Her gün ölüm haberlerinin geldiği Sur ilçesinde çatışmaların nereye varacağı bilinmiyordu; belirsizlik ve korku Ezidi mülteciler arasında güçlü bir şekilde hissediliyordu. Çatışmanın sığındıkları yerde de kendilerini bulması kaçış hissini güçlendiriyordu.

Ortadoğu'da yaşanan kaotik ortam, geleceğe dair belirsizlikler de bunun üzerine eklenince Ezidilerin korkuları ve Avrupa'ya göç arayışı kuvvetlenmişti. Bu durumun bir kaçakçılık piyasasını doğurmaması düşünülemezdi. İzlenecek güzergâh ve kullanılacak vasıtaya göre insan kaçakçılığının piyasa fiyatları belirleniyordu. Dexîl Fidanlık Kampındayken yaygın olarak kullanılan deniz yoluyla kaçmanın piyasa fiyatı 800 dolar ile 1000 dolar arasında değişiyordu. Ezidi toplumundan kişilerin aracılık ettiği kaçakçılar gidecek kişilerle İstanbul'da görüşüp, gerekli ayarlamaları yaptıktan sonra İzmir'den teknelerle Yunanistan tarafına insanları geçiriyorlardı. İstanbul'un özellikle Aksaray semtinde insan tacirlerinin yoğun bir faaliyet içinde oldukları çok bilinen bir gerçeklikti. Aynı tarihlerde umuda yolculuk için gelen birçok Ezidi Aksaray'da insan tacirleri tarafından kiralanan dükkânlarda ya da otellerde sıralarını bekliyorlardı.

Eşi ve çocukları iki kez Dexîl'den önce iki kez de Dexîl Diyarbakır'a geldikten sonra olmak üzere dört kez deniz yoluyla Yunanistan'a geçmeye çalışmış ama başarılı olmamıştı. Bağlantıyı kuranlar yine kamptaki tanıdıklarıydı. Aile olarak önce İstanbul'a gelmiş, kaçakçıların ayarladıkları otelde konaklayarak gidecekleri günü beklemişlerdi. Sonra bir minibüse bindirilerek İzmir'e götürölmüş, burada limanda bekleyen teknelerle kaçmak istemişlerdi. İlk

seferinde tekne kötüydü; yaklaşık on defa çalıştırmak için uğraştılar ama çalışmadı çünkü motoru bozuktu. Onlarla birlikte olan eşinin kardeşi “Dünya yıkılsa biz bu tekneye binmiyoruz” diyerek protesto etmişti. Bunu üzerine geri dönen aile fertlerini polis yakalamış, önce İzmir’e oradan da İstanbul’a getirmişlerdi.

İkinci kez denediklerinde kaçakçılar bu seferde yaklaşık 100 kişiyi iki tekneye bindirerek götürmek istemişlerdi. Mümkün değildi bu kadar insanın o teknelere sığması. İtiraz edenleri zorla bindirmeye çalışmışlardı ama inatla binmediler ve geri İstanbul’a döndüler. Üçüncü seferinde bir adım daha ileri gittiler; tekneye binmiş, her şey hazır, tam ilerleyeceklerdi ki jandarma baskın yapıp teknedekilerin tamamını gözaltına aldı. Son denemelerinde can yeleklerini giyinmiş, limandan sessizce çıkıp Ege Denizinde ilerliyorlardı ki teknenin motoru bozuldu. Limandan çıkarken görünmemek için hassas davrandıkları sahil güvenlik güçlerinin yardımıyla geri döndüler. Dördüncü denemenin de başarısız olmasının ardından Dexîl, “artık yeter geri dönün” dedi ve Diyarbakır’a geri döndüler.

Denizde boğulmamak için giyinilen “can yelekleri” bu umuda yolculuğun sembolü olmuştu. Tekne içerisinde can yeleklerini takmış kişilerin, genellikle sahil güvenlik birimleri tarafından kıyıya çekilmesi kameralara yansıyan bu yolculuğun en bilindik fotoğrafıydı. Her kişi yola çıkmadan önce olası bir alabora durumunda boğulmamak için kendisine bir can yeleği satın alıyordu. Dexîl’in eşi ve çocukları da üç kez can yeleği almışlar ama her üçüne de yakalandıklarında güvenlik güçleri tarafından el konulmuştu. Kendi paralarıyla aldıkları bu yeleklere el konulması ve sonra da yakılması tepki duymalarına neden oluyordu. Yolculuk gerçekleşmediği için insan tacirlerine ödeme yapmamışlardı

ama İstanbul ve İzmir'e gidişleri, geri dönüşleri ve bu arada ettikleri masraf hep kendilerinden çıkmıştı.

Ezidilerin Ortadoğu'nun mevcut koşullarında yaşamayı reddetmelerinin birkaç nedeni vardı. Bunlardan biri etnik olarak Kürt olmaları; Kürt halkının yüz yıldır yaşadığı makûs tarihe, statüsüzlüğe ortak olmaları. Diğeri ise inanç kimlikleri üzerinde çok daha uzun yüz yıllara yayılan bir aşağılanma ve yasakçı zihniyetin yerleşik bir algıya dönüşmüş olmasıydı. Ortadoğu'da çoğunluğu oluşturan Müslümanların Ezidi inancına yönelik aşağılama, karalama, hakaret içeren tutumları günlük yaşamın olağanları arasına dâhil olmuştu. Ezidilik bir inanç olarak tanınmamaktaydı. Ezidi inancının ne söylediğine nasıl bir anlam içerdiğine bakılmaksızın, hakkında üretilen yalan ve iftiralar üzerinden bütün bir toplum günlük olarak saldırıya uğramaktaydı. Ezidileri kötü ve kötülükle özdeşleştiren bir argüman yüz-yıllardır İslam toplumu içerisinde dolaşıma sokulduğundan oluşan önyargılar ciddi bir engel olarak duruyordu. Bu önyargıların aşılması doğrultusunda İslam âlimleri cephesinden bir çaba görülmediği gibi yüzleşmek, tarihte yapılan haksızlıkları sorgulamak gibi bir istek ve arayışın bulunmaması da sorunun çözümü açısından zeminin pek de elverişli olmadığını gösteriyordu.

Yerleşik algılar içerisinde Ezidiliğin ve Ezidilerin statüsüz ve tanımsız olmasıyla bağlantılı olarak ikinci sınıf insan olması, her zaman konum itibarıyla altta bulunması, çok etkin, güçlü, gözle görünür bir konumda bulunmaması gerekirdi. Bir Ezidi'nin bir Müslümanla eşit olması, eşit vatandaş olarak aynı haklardan yararlanması kolay düşünülebilecek ve kabul edilebilecek bir durum değildi. Eşitlik, özgürlük, insan hakları gibi evrensel ilkeler ve değer yargıları karşısında geleneksel, dini değer ve yargıların güçlü olduğu Ortadoğu zemininde

Ezidilerin bir azınlık inanç grubu olarak varlıklarını sürdürmeleri ve inançlarını yaşatabilmeleri giderek zorlaşıyordu. Geçmişte dünyadan soyutlanmak pahasına dağlara çekilen, kendi içine kapanan Ezidiler bugün eskinin devam etmesine razı değillerdi. Hem daha açık bir toplum olarak yaşamak istiyorlar hem de ikinci sınıf insan olarak konumlandırılıp hor görülen, aşağılanan bir toplum olmak istemiyorlardı.

Hor görülmenin, aşağılanmanın böyle geçmişe uzanan köklü bir geleneği olmasına rağmen Dexîl, bu topraklardan tümüyle umudunu kesmemişti. Çünkü “iyi insanlar” vardı ve her zaman var olacaktı. Ezidiler hakkındaki yerleşik olumsuz algıya rağmen en zor koşullarda onlara yardım eden insanları unutmak mümkün değildi. Canları pahasına, ölüm tehlikesini göze alarak defalarca yardım etmiş bu insanlar, geleceğe umutla bakmak için yeterli gerekçelerdi. Ama bu insanların sayıca az olması, çoğunluğun hala Ezidiler hakkındaki olumsuz algıları benimseyip yaşatması umutları kırıyordu.

Dexîl, annesi ve babası Irak’ta olduğu sürece onları bırakıp, Avrupa’ya gitmek istemiyordu. Bu sebeple eşi ve çocuklarını kaçak yollardan göndermeye çalışmış ama kendisi gitmemişti. Avrupa’ya gitmek istemiyordu ama Şengal’e dair umutları da önemli oranda kırılmıştı. Şengal’in kurtulacağına, orada Ezidiler lehine bir sistem kurulacağına dair umutsuzdu. Güvenlik sorununun çok ciddi olarak devam ettiği Şengal’e yerleşmenin çocuklarını ölüme atmak olduğunu düşünüyordu. IŞİD tamamen bitmedikçe, Ezidiler için Şengal’de bir himaye sistemi kurulmadıkça geri dönüşü düşünmenin akılcı olmadığını söylüyordu. Dexîl gibi birçok Ezidi de uluslararası kuruluşların, özellikle Birleşmiş Milletlerin koruması altında, onların sağlayacağı güvenceyle özerk ya da otonom bir yönetim içinde yaşamak istiyorlardı.

EZİDİ PİRAMİDİ

Ezidilik sadece bir inancı değil, aynı zamanda bir soya mensubiyeti, bir ortak ataya bağlılığı ifade eder. Ortadoğu merkezli diğer dinler gibi ilk insan Âdem'i kendisine ata olarak kabul eder. Ancak kendileri Âdem ve Havva'dan doğan 72 millettten biri değildirler. Ezidiler, sadece Âdem'in nefesinden dünyaya gelen Seyyid bin Car (ya da Şahid bin Car) ile cennetten gönderilen bir hurinin birlikteliğinden var olduklarına inanırlar. Yani diğer insanlardan ayrı bir soya mensup olduklarını, seçilmiş ve özel bir toplum olduklarını düşünürler. Bu sebeple sadece doğum yoluyla Ezidi olunabilir, sonradan bir tercih olarak Ezidiliğe geçmek söz konusu değildir.

Bu seçilmiş soyu ve soyun saflığını korumanın en önemli kuralı ise Ezidi olmayanlarla evliliğin yasaklanmasıdır. Ezidi olmayan biriyle evlenmenin cezası inançtan ve toplumdan dışlanmak, aforoz edilmektir. Ezidi inancını ve toplumsal örgütlenmesini 12. yüzyılda organize eden kişi Şeyh Adi bin Musafir'dir. Şeyh Adi, farklı aşiret ve grupları bir araya getirerek; hiyerarşik, hayli girift, karmaşık ve kast sistemine dayalı bir toplum inşa etmiştir. Farklı aşiret ve grupların bir denge içerisinde konumlandırıldığı bu sistemde, her bir

aşiretin, grubun önceden tanımlanmış görev, sorumluluk ve yetkileri vardır.

Ezidiler; kapalı, geçişkenliği reddeden, statülerin doğuştan belirlendiği bir kast sistemi içerisinde yaşamlarını sürdürmektedirler. Kim hangi kasta mensup bir birey olarak doğmuşsa ölene kadar o kastın bir parçası olarak yaşamını sürdürür. Bu yerleşik sistemi korumak adına aldıkları en önemli karar ise kastlar arası evliliğin yasaklanmasıdır. Kişiler hangi kasta mensup olarak doğmuşlarsa o kasttan birisiyle evlenmek zorundadır. Toplumsal hiyerarşinin en tepesinde, bütün Ezidilerin bağlı olduğu Mir bulunmaktadır. Ezidi toplumunu ilgilendiren konularda son kararı verme yetkisine sahip olan Mir, uhdesi dâhilinde dini yetkiler de barındırmaktadır.

Kast sistemine dayalı Ezidi toplumunda temel ayrım dini yönetici konumunda bulunan şeyhler ve pirlar ile geniş halk tabanını temsil eden, onlara bağlı müritlerden oluşmaktadır. Her Ezidi mürit, doğuştan bir şeyh ve pire mensubiyet bağıyla doğar. Ailesinin bağlı olduğu şeyh ve pir ailenin yeni fertlerinin de şeyh ve piri olur ve doğumdan ölüme kadar bütün geçiş aşamalarında yapılması gereken dini görevleri yerine getirir. Bu görevler doğum sonrası Mohr Kirin'le (vaftiz) başlar; vaftizin ardından, erkek çocuklarının saç kesimi anlamına gelen Bısk Töreni'nden, evliliğe, cenaze törenine kadar bütün aşamalarda şeyhler ve pirlar müritlere karşı sorumluluklarını yerine getirir. Bütün bu hizmetlerin karşılığı olarak müritler, yılda bir kez şeyh ve pirlara bir nevi zekât anlamına gelen fito verirler.

Şeyh ve pirların yürüttükleri hizmetler aynı olsa da şeyhler daha üstün konumdadırlar. Dini yönetici konumunda ki bu iki grubun birbiriyle ve müritlerle evliliği yasaktır.

Hepsi kendi kastı içerisinde belirlenmiş aşiretlerle evlenip, akrabalık ilişkileri kurabilir. Kast dışından biriyle evlenmek en ağır cezaya çarptırılmayı gerektirir. Kastlar arasında evlilik yasaklanmış olsa da günlük ilişkileri güçlendirecek, toplumsal dayanışmaya zemin sunacak farklı mekanizmalar geliştirdikleri dikkat çekmektedir. Bu mekanizmaların en önemlilerinden biri, kadın ya da erkek her Ezidi'nin kendilerine bir Braye Axretê (ahret kardeşi) seçmesi zorunluluğudur. Müritlerin, bağlı olmadıkları şeyhler ve pirler arasından seçtikleri ahret kardeşleri, bu yaşamda da öteki yaşamda da sürecek bir dayanışma hukukunu zorunlu kılmaktadır.

Dini yetkili anlamında en üst otorite şeyhlerin başı olarak tanımlanabilecek Baba Şeyh'tir. Yılda birkaç kez toplanan Meclis-i Ruhani, dünyevi ve manevi konularda kararlar alan en üst organ konumundadır. Ritüellerin icrasında ve inancın aktarımında en önemli rolü oynayan gruplardan biri de qewwal'lardır. Dini ilahi, deyiş anlamına gelen qewl'leri ezberden okuyan, def ve şibab'la müzikler yapan qewwal'lere "hafızlar" diyenlerde vardır. Laleş'te yapılan sema törenlerinde ilahiler okuyan qewwal'ler, yılda bir kez Ezidi toplumu arasında dolaşır, sancak denilen ve Meleke Tavus'u simgeleyen heykelcikleri inananlarına sunar. Tavus Geran denilen bu ziyaret esnasında verdikleri vaazlarla inananların imanını tazeleyen qewwal'ler, karşılığında bağış toplarlar ve bu bağışlar Laleş'te kullanılır.

Ezidi toplumunda bu katı kast sisteminin esnediği, farklı kastlara mensup bireylerin kabul edildiği üç farklı statü veya gruptan bahsedilmektedir ki bunlara tarikat diyen araştırmacılar da vardır. Bunların başında feqir'ler gelir. Bütün inançlı Ezidilerin dâhil olabildiği feqir'ler, kendilerini inanca adanmış, bir anlamda dervişane bir yaşam sürmekte olup, özel kıyafetler giyinirler. Yanlarında taşıdıkları hırkanın Şeyh Adi'nin

hırkasının kopyası olduğuna inanılır. Bundan dolayı çok büyük değer görürler. Diğer bir grup olan Koçek'lerin "mucizeler gösterdiğine ve gelecekte haber verebildiğine inanılır." "Bir de kadın tarikatı vardır ki çilecilik hayatı sürmek isteyen dullar, boşanmış kadınlar ya da bakirelerden oluşan üyelerine fahra denmektedir. Fahralar, Laleş'te yaşamakta ve bu kutsal yere hizmet etmektedirler."

Ezidilerin yüzyıllarca varoluşlarını, ayakta kalışlarını sağlayan bu sistem, bugün fermanlar kısılcığında yaşadıkları göç ve sürgün neticesinde önemli oranda yıpranmış durumdadır. Tümüyle özgün, ezoterik/anlaşılması güç inançları girift bir şekilde kendi topraklarına yani anavatanlarına bağlı. İşte bu yüzden yerlerinden edilmeleri ve toplu göçleri, onlar için evlerini kaybetmekten daha derin bir yara anlamı taşıyor. Sürgün, kadim bir yaşam biçimini ve Ezidi inancını ayakta tutan gelenekleri zayıflatırken, her Ezidi için bir yitış anlamına geliyor.

- Amed Gökçen, Ezidiler Kara Kitap Kara Talih, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2014.

- Philip G. Kreyenbroek, Ezidilik, Arka Plan, Dini Adetleri ve Metinsel Geleneği, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2014.

- Roger Lescot, Yezidiler, Din Tarih ve Toplumsal Hayat Cebel Sincar ve Suriye Yezidileri, Avesta Yayınları, İstanbul 2014.

- Sabiha Banu Yalkut, Melek Tavus'un Halkı Ezidiler, Metis Yayınları, İstanbul 2016.

“BURASI SİZİN YERİNİZ DEĞİL, SİZ KİME EV YAPIYORSUNUZ?”

Şengal'in dışındaki Ezidiler için sürgün; kendi dünyalarından kopuş anlamına gelirken, zamanla kurulan düzenin, iki katlı yuvaların da yıkılması anlamına gelmekteydi. Doğanın ve kutsiyet atfedilen mekânın terkedilmesi, Ezidi olmanın koşullarını ortadan kaldıracak kötü kalpli büyücünün ardına takılmak gibi. Son fermanın önce maddi olarak oldukça iyi koşullara sahip Ali'nin her şeyi yitirilişinin öyküsü, kuşaklar boyunca devreden fermanın soğuk mezar taşına çevirdiği Şengal'in öyküsü...

Ali evlendikten iki ay sonra açmıştı Xanesor'daki ilk mağazayı. Düğün takılarını sermaye yaparak kadın elbiseleri satan bir mağaza açmışlardı. Daha önce tecrübeleri yoktu ama kısa sürede beklentilerinin üzerine çıkmışlardı. İşleri o kadar iyi gidiyordu ki evliliğin onlara uğurlu geldiğini düşünüyorlardı. Hemen çocuk yapmak yerine karı koca omuz omuza verip işleri büyütmeye karar verdiler. Önce eşi Naze'ye bir kadın kuaförü açtılar, ardından da makyaj ve parfüm ürünleri satan birer dükkân daha açarak dört yıl içerisinde dükkân sayısını dörde çıkarmışlardı. Geçmişte yoksulluk içerisinde büyüdüklerini hatırladıkça, ekonomik

olarak büyümenin yeni yatırımlar yapmanın önemli olduğunu düşünüyorlardı.

Çok değil, on yıl öncesine kadar Şengal bölgesinde bulunan Ezidilerin büyük kısmı, ağır bir yoksulluk içerisinde yaşıyorlardı. Ekonomik imkânlar, iş olanakları çok sınırlıydı. Ezidilerin çoğunlukla yaptığı iş Rabia gibi bahçe tarımı yapılan yerlerde tarım işçisi olarak çalışmaktan ibaretti. Ezidilerin büyük kısmı çoluk çocuk ailecek, yılın 8–9 ayını bahçe tarımında çalışmak üzere gider, çok zor koşullarda yaşayarak elde ettikleri parayla geçinmeye çalışırlardı. Geçmişte Şengal Dağındaki kadim köylerinde de bahçe tarımı yaptıklarından toprağı işlemek ve ürün elde etmek konusunda oldukça başarılıydılar. Ancak yaptıkları iş yılın büyük bölümünü kapsadığı ve sınırlı bir gelir elde ettikleri için yaşamları hep düzensizdi; çocuklarını okula gönderemiyor ve bir türlü yoksulluk sınırını aşamıyorlardı.

Saddam Hüseyin'in başında olduğu diktatörlük yıkıldıktan sonra Şengal'de yaşayan Ezidilerin ekonomik hayatında ciddi değişiklikler oldu. Yeni iş olanakları ve yeni fırsatlar sayesinde Ezidilerin ekonomik hayatları çeşitlendi, büyüme gösterdi. Artık sadece bahçe tarımında ırgat olarak çalışmıyorlardı; ticaretle uğraşüyor, inşaat sektöründe çalışıyor, yeni bir gelir kaynağı olarak beliren paralı askerlik yapıyorlardı. Arapların çoğunluğu oluşturduğu yerleşimlerde inanç kimliklerinden dolayı öldürölme, fıdye amaçlı kaçırılma gibi saldırılara uğradıklarından Kürdistan Bölgesi ile ilişkileri daha da yoğunlaşmıştı. Özellikle Süleymaniye, Erbil, Duhok, Zaxo gibi şehirlerde inşaat sektöründe çalışıyorlardı. Önceleri amelelik, demircilik, kalıpcılık, duvar işçiliği olarak başlamış zamanla taşeronluğa, müteahhitliğe yönelmişlerdi.

Saddam sonrası Ezidi erkeklerin rağbet gösterdiği yeni iş alanlarından biri de paralı askerlik olmuştı. Saddam

zamanında askerlik zorunlu ve parasızdı. Birçok Ezidi, yıllarca ailelerinden koparılarak Irak ordusunda cepheden cepheye sürülmüştü. Sadece İran-Irak Savaşı'nda 9 yıl boyunca savaşa sürülen Ezidi erkeklerinden binlercesi cephe-de hayatını kaybetmişti. Zorunlu askerlik Ezidilerin hafızalarında hep bu olumsuz örneklerle hatırlanıyordu. Ancak yeni bir iş alanı olarak askerlik erkekler arasında tercih sebebiydi. Irak'taki siyasi yapılanmanın bir sonucu olarak, Ezidi erkeklerin bir kısmı merkezi Irak Hükümetine paralı askerlik ya da polis olarak yazılmıştı. Bir kısmı ise Kürdistan Bölgesel Yönetimine bağlı peşmerge olarak görev yapıyordu. Peşmergelerin büyük bir bölümü Kürdistan Demokrat Partisine (KDP) bağlı iken bir kısmı da Kürdistan Yurtseverler Birliği (YNK) bünyesinde görevlendirilmişti.

Bu iş olanakları dışında üniversite bitiren, mühendis olan ya da öğretmenlik yapan kişilerde vardı, Ali gibi ticaretle uğraşıp dükkânlar, mağazalar açanlar da. 2003'ten 2014'e ortaya çıkan yeni iş olanakları Şengal'de Ezidi toplumunun sosyo-ekonomik açıdan büyümesine ve yaşam standardının yükselmesine vesile olmuştu. Ali'nin ekonomik durumu oldukça iyiydi, Allahtan başka kimseye muhtaç olmadığını düşünüyordu. Sadece Ali'nin değil genel olarak Xanesor'daki Ezidilerin büyük kısmının ekonomik durumu düzelmişti. Artık eskisi gibi Rabia'ya bahçe tarımına gidenlerin sayısı azalmıştı. Nüfusu yaklaşık 40 bini bulan Xanesor'da birkaç Hristiyan ailenin dışında yaşayanların tamamı Ezidiydi. Bu kalabalık nüfusa rağmen statüsünün köy olmasından dolayı Ezidiler espriyle "dünyanın en büyük köyü" diyorlardı. İdari olarak bağlı olduğu Sinun nahiyesinin nüfusu Xanesor'dan azdı.

Son yıllarda yaşanan ekonomik gelişmeler üzerine Xanesor'un çehresinde de değişimler kendini göstermişti. Ekonomik durumu düzelen Ezidilerin çoğu kendilerine yeni evler

yapmaya başlamıştı. Önceleri tek katlı kerpiçten evlerde yaşayan Ezidiler bunları yıkıp yerine iki katlı modern evler yapmaya başlamışlardı. Ali’de bu akıma uyarak iki katlı, villa tarzı güzel bir ev yaptırdı. Doğacak çocuklarının daha iyi koşullarda büyümesini istiyordu. Ev yaptırmak için Eski Xanesor kısmındaki kerpiçten evlerini yıktırmak istediğinde dedesi karşı çıkmıştı. Söylediği şu sözleri hiç unutamamıştı: ‘burası sizin yeriniz değil, siz kime ev yapıyorsunuz?’. O zaman bu sözlerle anlam verememişti Ali. Ne demek burası sizin yeriniz değil? “Burada biz yaşıyoruz elbette ki bizim evimiz” diye düşünmüştü. Yaşlandıkları için, genç neslin yeni şeyler yapmasına karşı çıkıyorlar, şeklinde yorumlamıştı. Ali, fermanlar görmüş dedesinin bu sözlerine ancak 73. Fermanı yaşadıktan sonra anlam verebildi.

Saddam sonrası Irak, Ezidilerin ekonomik açıdan gelişmesine imkân sağlamıştı ama siyasal, kültürel ve inançsal açıdan aynı şeyleri söylemek zordu. Ezidiler, inanç kimlikleri nedeniyle Saddam sonrası karşı karşıya kaldıkları durumdan oldukça rahatsızdı. Kendilerini güvende hissetmiyor, kimlikleri nedeniyle her gün yeni bir saldırıya uğruyorlardı. Saddam zamanında bütün toplum üzerinde bir baskı vardı ama inanç farkı nedeniyle toplumsal kesimlerin birbirlerini saldırmaları söz konusu değildi. Ali, ilk gençlik dönemlerinde defalarca Musul’a gittiğini, orada zaman geçirip, kaldığını hatırlıyordu. Çokça zaman geçirdiği, dostluklar kurduğu bu şehre son yıllarda ayak basmaktan korkuyordu. Çünkü Şengal’den geldiği, Ezidi olduğu anlaşılan birçok kişi İrhâb denilen çeteler tarafından kaçırılıyor, fidye isteniliyor ve öldürülüyordu. Artık Ezidiler için Arap ve Müslümanların çoğunlukta olduğu yerler güvenli değildi. Saddam zamanında rahatlıkla gidip, yaşadıkları bu yerler korku kaynağına dönüştü.

Ali, son olarak hasta annesini doktora götürmek zorunda kaldığında gitmişti Musul’a. Bunda da bir Arap taksici

güvence vermiş, bu güvenceyle Musul Devlet Hastanesine kadar gitmiş, orada muayene olduktan sonra yine aynı taksiiyle geri dönmüşlerdi. Birçok Arap taksici bu işi yapmaya başlamış, bir sektör oluşmuştu. Sadece hasta taşımıyorlardı, mal almak için Musul'a gidemeyen Ezidi esnaf da taksicileri aracı kılmişti. Otorite boşluğu ismine İrhâb denilen terörist grupların çoğalmasına ve sadece Ezidilerin değil, Müslüman olmayan Hristiyan, Kakai, Şebek gibi grupların hayatlarının tehlike altında kalmasına neden oluyordu. Sünni Müslümanlar arasında taban bulan bu çeteler zamanla IŞİD'e dönüşmüşlerdi. Güvenlik kaygıları yüzünden Musul ve Bağdat'la ilişkileri oldukça azalan Ezidiler, yönlerini Kürdistan Bölgesine çevirmişlerdi. Hem aynı dili aynı kültürü paylaşıyor olmaları hem de Kürdistan Bölgesinde ekonomik piyasanın canlı oluşu ilişkiyi etkiliyordu.

Ali, sattığı malları Zaxo'da bir toptancıdan alıyordu, bu sebeple sıklıkla Kürdistan Bölgesine gidiyordu. İşleri iyiydi ama Suriye'den gelen haberler onu da tedirgin ediyordu. IŞİD denilen bir örgütün ortaya çıktığı, insanların başlarını kestiği, kadın ve kızları götürdüğü söyleniyordu. Xanesor, Şengal'in Suriye'ye en yakın Ezidi micemasıydı. O sebeple tedirgin olmamak mümkün değildi. Zira IŞİD'in Irak'ta da saldırılar gerçekleştireceğine dair söylentiler dolaşmaya başlamıştı. Ancak Ali, IŞİD'in Irak'ta öyle kolayca başarı kazanacağına ihtimal vermiyordu. Merkezi Irak Hükümetine ve Kürdistan Bölgesel Yönetimine bağlı çok sayıda asker vardı. Silah gücü ve askeri tecrübelerinden dolayı kolay yenileceklerini düşünmüyordu. Irak Hükümetine ve Kürdistan Bölgesine paralı askerlik yapan çok sayıda akrabası, yakını vardı. Amcasının oğlu Irak- Ürdün sınırında Irak ordusu adına görev yapıyordu.

Ali, kendilerini bekleyen tehlikenin ne kadar büyük olduğunu Ürdün sınırında görev yapan amcağından öğrenmişti.

Anlattığına göre Irak ordusu IŞİD karşısında çok kısa sürede dağılmıştı. Bu çatışmalara birçok Ezidi asker katılmıştı ama Arap askerler savaşımadan safları terk etmiş, köyllerine dönmüştü. Daha korkutucu olan Arap köyllülerin IŞİD’le birlikte hareket edip, Şengal’e dönmek isteyen Ezidi askerlere pusu atması olmuştu. Irak ordusunun dağılmasının ardından köyllerine dönmek isteyen Ezidi askerler, Arap köyllülerin pususuna düşmüş, pusudan kurtulabilenler Şengal’e varabilmiş, kurtulamayanlar ise köyllüler tarafından ya öldürülmüş ya da esir alınmıştı.

Ali duyduklarına inanmakta zorlanıyordu: Arap komşuları nasıl olurda böyle davranabilirlerdi? Daha düne kadar iyi ilişkiler içinde oldukları bu insanlar hangi zaman aralığında böylesi büyük bir değişim yaşamışlardı? Arap köyllüler esir aldıkları Ezidi askerler için fidye istiyorlardı. Kişi başı 50 bin dolar talep ediyor, “getirmezseniz kafalarını keserek öldüreceğiz” diyorlardı. Xanesor Köyünden birkaç askeri para ödemek suretiyle kurtarmışlardı. Kurtulan askerlerin anlattıkları tüyler ürperticiydi: Arap köyllülerinin çoğunluğu IŞİD’le birlikte hareket ediyordu, onlarda IŞİD’ci olmuşlardı. Ali’nin amcaoğlu Arap köyllülerin pususundan kurtulmuştu ama Xanesor Köyünün girişinde peşmerge tarafından sorgulanmış ve silahına el konulmuştu. Gerekçeleri ise “sizi biz savunacağız, biz burada olduğumuz sürece hiçbir insan size yaklaşamaz” olmuştu.

Peşmergenin sarf ettiği bu sözlerin üzerinden çok kısa bir süre sonra IŞİD Anbar vilayetinden gelip Musul’a girmiş ve oradaki Irak askerleri de direnmeden kaçmışlardı. Ürdün ve Suriye sınırında olduğu gibi Musul’da da Irak ordusu için savaşan çok sayıda Ezidi asker vardı. Ezidi askerlerden bir kısmı kurtulmayı başarırken çoğunluğu öldürülmüştü. Öldürülen askerlerin cenazeleri bir hafta Musul meydanında

bekletildikten sonra şehrin dışına atıldı. Bazı hayırseverler araya girerek cenazelerin bir kısmını getirebildi. 7 Haziran 2014'te Musul'un IŞİD'in eline geçmesi Şengal için önemli dönemeç noktalarından biriydi. İdari olarak bağlı olduğu Musul vilayeti ile Şengal arasındaki mesafe yaklaşık 100 kilometre kadardı. Üç şehir, yani Musul, Şengal ve ortalarında bulunan Telafer şehri 47. Yol vasıtasıyla birbirine bağlıydı. Zaten Musul'un ardından bir hafta sonra Telafer düşürülmüş ve IŞİD burada hâkimiyet ilan etmişti. Sonrasında Şengal'ın güneyinde bulunan Baac kazası ve diğer Arap yerleşimlerinin tamamı IŞİD denetimine girmiş; öyle ki Ezidi köylerinde kontrol noktalarında bekleyen peşmerge ile IŞİD mensupları birbirlerinin hareketlerini çıplak gözle takip eder duruma gelmişti.

Musul ve Telafer düştükten sonra tehlikenin gözle görünür olması üzerine Ali'nin Xanesor köyünden birçok akrabası güvenli olarak düşündükleri Kürdistan Bölgesine geçmeye karar vermişlerdi. Ancak peşmerge kontrol noktalarında bu insanların geçişlerine izin vermediler. Kendilerinin Şengal'e onları korumak için geldiğini söyleyen peşmerge, Ezidileri koruyacaklarını, bu sebeple evlerinde rahatlıkla uyumalarını salık verilerek geri gönderilmişlerdi. Bu güvenceler üzerine Ali'nin akrabaları da Kürdistan Bölgesine geçmekten vazgeçmiş, evlerine dönmüşlerdi. Xanesor'dan ayrılmak isteyenlere peşmerge izin vermemişti ama yaklaşan tehlikenin farkında olarak olası bir saldırıya karşı köyün etrafına hendekler kazılması kararlaştırılmıştı. Köyün sınırında kazılan bu hendeklerde peşmergeyle birlikte Xanesorlu erkekler 24 saat nöbet tutuyorlardı.

Ali, gelişmelerden tedirgindi ama ne yapacağını bir türlü kestiremiyordu. Ezidi toplumunun dağınıklığı onda tedirginlik yaratıyordu. 2003'ten bu yana Ezidiler kendi başlarına

bir güç olma, birlik beraberlik kurma yoluna gitmemişlerdi, bunun yerine diğer siyasal aktörlerin peşine takılmışlardı, sonuçta bu durum Ezidilere zarar verecekti. Saddam sonrası bütün toplumsal gruplar yeni kurulan sistemde kimlikleriyle var olmak ve mevcut zenginliklerden pay almak için mücadele ederken, Ezidi toplumundan bir talep yükselmemesi rahatsızlık vericiydi. Oysa başta Mir ailesi olmak üzere, Baba Şeyh ailesi ve diğer Ezidi ileri gelenleri bir araya gelmeli ve petrol gelirlerinden pay istemekten, inanç kimliklerinin tanınmasına kadar bir dizi hak talebinde bulunmalıydılar. Ancak Ezidi ileri gelenleri böylesi bir ortak tutum yerine her biri bir başka siyasi aktöre yakın durarak parçalı bir görüntü veriyorlardı. Kimisi merkezi Irak Hükümetine yakın duruyor kimisi Kürdistan Bölgesiyle daha yakındı ama onlarda kendi içinde partililik yapıyorlardı, Ezidilerin çıkarlarından önce partinin çıkarlarını savunuyorlardı. Genel de Kürdistan Bölgesine daha yakın durmalarına rağmen partililikten dolayı orada da her şey birbirine karışmıştı.

Pir ailesine mensup olduğundan dini bir sıfatı da olan Ali, yaklaşan IŞİD tehlikesi karşısında Ezidi liderlerin atılgınlığını eleştiriyordu. Tehlike burnumuzun dibine kadar geldi, birlik olmak, tedbir almak, uluslararası güçlerden yardım istemek gerekir diye düşünüyordu. Xanesor'da aşiret liderleri sürekli toplantı yapıyor, gelişmeleri değerlendiriyordu. Olası IŞİD saldırısına karşı direnmek konusunda herkes hemfikir di ama bu direniş nasıl olacaktı? Aşiret liderleri yaptıkları bir toplantı sonrasında Xanesor'daki peşmerge komutanından savaş tecrübesi olan binlerce erkeğin silahlandırılmasını talep etmişlerdi, fakat talepleri olumsuz yanıtlanmıştı. Buna rağmen Ezidi erkekler hendeklerde ferdi silahlarıyla nöbet tutmaya devam ediyorlardı. Kürdistan Bölgesel Yönetimine rağmen bir şey yapacak durumda olmadığını düşünen Ezidiler zorunlu olarak kaderlerini peşmergeye bağlamışlardı.

Ali'nin aşiret meclisinde, toplantılarda yaptığı eleştirilerin hiçbirini cevabını bulamıyor, maalesef etkili olmuyordu.

Tehlikenin farkında olan ama arzu ettiği çözümü gerçekleştiremeyen Ali, dükkânların idaresini karısına bırakmış, zamanının çoğunu köyün sınırında kazılan hendeklerde geçiriyordu. Hendeğe gitmediği zamanlarda da sürekli telefonla bilgi alıyordu. 3 Ağustos 2014'te Şengal'in güneyindeki iki Ezidi yerleşimine IŞİD saldırıldığında Ali, hendeklerde nöbetteydi. Takriben saat 03.00 gibi Şengal'in güneyinde bulunan Tilizêr nahiyesinde yaşayan dayıoğlunun telefonla araması sonucunda saldırı haberini öğrendi. Ali, saldırıyı haber veren dayıoğluna Xanesor'da bir hareketlilik olmadığı bilgisini verdikten sonra onları kendi yanına çağırdı. Xanesor'un daha güvenli olduğunu düşünüyordu ancak gün ışıdığında karşılaştıkları tablo, onu büyük bir hayal kırıklığı ve korkuya sürükledi. Xanesor'a saldırı olması halinde nasıl savaşacaklarını düşünürken, peşmergelerin bir anda köyden çekilmesi bütün direniş hesaplarını yerle bir etmişti. Peşmergenin çekildiğini gören birçok aile, özellikle arabası olanlar onların peşine takılarak köyden çıkmışlardı. Köyde kalanlar yaptıkları değerlendirme sonucunda ellerindeki silahlarla IŞİD'in karşısında durabilmelerinin mümkün olmadığına, en doğrusunun köyü terk etmek olduğuna karar verdiler.

Bu kararın ardından köylüler Xanesor'u boşaltmaya başladı. Öğlen saat 12.00'ye kadar köyden çıkanlar kurtuldu fakat geç kalan, hızlı hareket etmeyen ya da köyden çıkmak istemeyenler IŞİD tarafından tutuklandı. Öğlen saat 13.00 gibi Xanesor köyüne giren IŞİD, hala köyde kalmış, çıkmamış insanların hepsini tutukladı. Sonrasında, diğer Ezidi köylerinde yaptığı gibi kadın ve erkekleri birbirinden ayırdı ve çoğunlukla erkekleri infaz ederken kadın ve çocukları

kendileriyle birlikte götürdü. Aslında Xanesor kaçış için uygun bir yerleşimdi; özellikle köy ile dağ arasındaki mesafenin yakın olması büyük bir avantajdı. Aradaki mesafe hepsi 3–4 kilometre ancak vardı ve arabası olmayanlarda yürüyerek kısa sürede ulaşabilirlerdi. Nitekim Xanesor köyünden binlerce insan yürüyerek dağa sığınmışlardı.

Ali ve ailesi saldırı sabahı saat 11.00 gibi köyden çıkıp, kendilerine ait arabalarıyla Şengal Dağına gitti. Erken çıkışları için yolda IŞİD tehlikesine denk gelmediler ve yedi gün Şengal Dağında kaldılar. Şengal Dağında yaşadıkları zorluklar, tanık oldukları vahşet öylesine korkunçtu ki birçok Ezidi gibi Ali’de o anları anlatmakta ömür boyu zorlanacaktı. İnsanın açlık, susuzluk ve ölümle sınıandığı o günler hayatının en zor günleriydi. Öyle ki 21. yüzyılda Ezidilerin yaşadıkları insanlığın utanç hanesine çoktan işlenmişti. Hayatını kaybedenlerin çoğunun yaşlı ve çocuk olması tesadüf değildi zira dayanma gücü en zayıf olanlar onlardı. Ali çok sayıda çocuk ve yaşlının açlık ve susuzluktan öldüğüne tanık oldu. Çoğunun cesetleri ortada kaldı, defnetme olanağı bile bulamadılar. Artık kimlikleri tespit edilemeyecek bu insanların sadece kemikleri vardı.

Şengal Dağı zorlu doğa koşullarıyla bilinen bir yerdi. Su kaynakları sınırlıydı ve geniş bir alana yayılan dağın sadece belli yerlerinde suya ulaşma olanağı vardı. Tarla tarımı yapılacak düz ve verimli topraklara sahip değildi. Geçmişte dağın içindeki köylerde yaşayan insanlar bahçe bostan ekerlermiş ancak 1975 yılından sonra mecburi iskân politikası gereği dağa gidişler yasaklanmış. Saddam Hüseyin iktidardan düştükten sonra tekrar köylere bir dönüş olmuş ama çoğunlukla bu geri dönüşü tercih edenler köyde hatıraları olan yaşlı kuşaktan insanlar olmuş. Hal böyle olunca dağda yiyecek imkânları da çok kısıtlı kalmış. Şanslı olanlar

yeniden şenlendirilmiş kadim köylere denk gelmişler ama oranın da kitleler halinde gelen bu kalabalığın ihtiyaçlarını karşılaması söz konusu değildir. Şengal Dağında açlık ve susuzluktan hayatını kaybetmek birçok Ezidi'nin kaderi olur bir kez daha.

Ali, arabası olmanın avantajını da kullanarak iki üç günlük yiyecek erzakını yanına almıştı. Yakın akraba ve aile çevresinden gelenlerin birçoğu da onun gibi yiyecek getir-mişti. Ancak malzemelerin insan sayısına göre az olmasın-dan dolayı kısa bir süre sonra hepsi bitti ve açlık başladı. Dayanma gücü olanlar dayandı ama özellikle çocukların açlıktan ağlamaları, şahit olanların yüreğini dağlıyordu. Bu feryatlar şahit olanları farklı arayışlara yöneltiyordu. Önle-rinde birbirinde kötü iki seçenek vardı; ya dağda kalıp açlık-tan ölmek için bir yardım eli bekleyecekler ya da IŞİD'in ele geçirdiği köylerine gidecek, ölüm dâhil her türlü riski göze alarak yiyecek temin edip geri döneceklerdi.

Dağ koşulları öyle bir imkânsızlık duygusu yaratıyordu ki gidip de dönmeme olasılığı yüksek olan ikinci seçenek birçok Ezidi genci tarafından tercih ediliyordu. Bu gençler-den biri de Ali'nin yeğeni, kız kardeşinin oğlu Dilo'ydu. Kız kardeşi ve ailesi de dağda onlarla birlikte yaşıyor, ortak ha-reket ediyorlardı. Ailenin tamamı dağa sığınmıştı. Dilo, 18 yaşındaydı ama biri 2, biri 3, diğeri de 7 yaşında olan üç küçük kardeşi daha vardı. Yiyecekleri bitmişti ve küçükler acıktığı için sürekli ağlıyorlardı. Dilo, kardeşlerinin feryat-larına dayanamadığı için Xanesor Köyüne gidip kardeşleri için yiyecek getirmeye karar verdi ve bir arkadaşıyla birlikte oraya doğru gitti ama bir daha geri dönmedi. Ne telefon etti ne de kendisinden başkaca bir haber geldi, akıbetleri hakkın-da kimse bir şey öğrenemedi. Gidip de dönmeyenlerin, sağ mı ölü mü olduğunu bilmemek yakınlarının yüreğini sürekli

sızlattı. Akıbetlerinin bilinmiyor oluşu bir taraftan umudu körüklüyor diğer taraftan ölmüş olma ihtimali nedeniyle bitmeyen bir yasa dönüşüyordu.

3 Ağustos günü Şengal Dağına sığınmaya karar veren birçok Ezidi, 2–3 gün dağda kaldıktan sonra köylerine geri döneceklerini düşünüyorlardı. Gerçekleşen saldırının geçici olacağına inanıyor ya da inanmak istiyorlardı. Ancak saldırının üzerinden birkaç gün geçtikten sonra bu beklentinin gerçekçi olmadığını anlamışlardı. Bir yandan açlık, susuzluk ve zorlu doğa koşullarıyla baş etmeye çalışmak diğer yandan IŞİD'in adeta bütün Ezidileri yok etmek amacıyla saldırılarını sürdürmesi karşı karşıya kalınan durumun korkunçluğunu gözler önüne seriyordu. IŞİD tarafından tümüyle kuşatmaya alınan Şengal Dağı Ezidilere mezar edilmek isteniyordu. Belki de Ezidi tarihinin bu en amansız saldırısına karşı Şengal Dağında bir direniş cephesi de oluşmaya başlamıştı. Ezidiler ellerindeki kısıtlı imkânlarla IŞİD'in Şengal Dağına girişini engellemeye çalışıyorlardı ama mevcut koşullarda başarılı olmaları mümkün değildi. Karamsarlığın hâkim olduğu bir zamanda onlara en büyük yardım Suriye'nin Rojava Bölgesinden geldi.

Ali, dağda mahsur kaldığı günler içerisinde hep Suriye'nin Rojava bölgesinden gelecek yardıma dair haberler duymuştu. Dayısının burada bulunan siyasal güçlerle geçmişe dayanan bir tanışıklığı vardı. Kendileriyle birlikte dağda mahsur kalan dayısı telefon aracılığıyla orada bulunan güçlerle irtibat kurmuştu. Heval (arkadaş) olarak tanımladığı bu kişiler, hazırlık yaptıklarını, yakında Şengal'e geleceklelerini söylemişlerdi. Dört bir taraftan kuşatma altına alınmış Şengal'e yardım gelecek olması ihtimali Ali'nin yüreğine su serpiyordu ama bir sorun vardı; Ezidiler arasında Suriye'deki siyasal grupları tanıyan insanların sayısı çok sınırlıydı. Bu

durum ilişki kurma açısından bir güven sorununa neden oluyordu. Ali'nin dayısı onları tanıyor olsa da Ali'de o güne kadar onlarla hiç karşılaşmamış, tanışmamıştı.

Mahsur kaldıkları 6. gün dağın kuzey taraflarında bekleyiş içerisindeyken; dağa “biz hevaliz” diyen insanlar geldiğine dair haber ulaştı. Köylüleri Ali'yi çağırıp ‘Sizin bahsettiğiniz kişiler buraya gelmiş, biz hevaliz diyorlar. Sen gel belki tanırsın.’ dediler. Ali, köylülerin çağırdığı noktaya gittiğinde gelenlerden biri ‘sen beni tanıyor musun’ diye sordu. Karşısındakini dikkatle süzen Ali, kendisi gibi 29–30 yaşındaki bu genç insanı hatırlamadı ve tanımadığını söyledi. Genç gerilla adını söyleyerek, kendisinin de Sîba Şêx Xidir Köyünden olduğunu ama Ali ile Rabia'da bostanlarda çalışırken tanıştığını söyledi. Ali, tanışıklığı üzerinden 10–15 yıl geçmiş bu genç insanı hafızasını zorladıktan sonra hatırladı. Gelenler içerisinde Ezidi gençlerin sayısal olarak çok olması dikkat çekiyordu. Sonradan öğrendiğine göre bu gençlerin çoğu 3 Ağustos saldırısı sırasında Şengal dışındaki bölgelerde çalışmak için bulunuyorlarmış. Saldırı haberini aldıktan sonra ilk olarak peşmerge güçlerinden yardım istemişler ama onlar yardım etmeyince, Suriye'ye geçerek YPG'ye katılmışlardı. Suriye üzerinden Şengal Dağına ulaşıp ailelerini kurtarmak için savaşa katılmışlardı.

Sîba Şêx Xidir köyünden bir Ezidi olan gerilla, kendisinin YPG'li olduğunu söyleyerek, hazırlık yaptıklarını, bir koridor oluşturulduğunu ve yarın kendilerini dağdan tahliye edeceklerini belirtti. Siz de hazırlıklarınızı yapın, yarın Suriye'ye geçeceksiniz dedikten sonra gerillalar ayrıldı ve Şeyh Şems Tûrbesi'nin olduğu tarafa doğru gittiler. Oradakileri de bilgilendirecek ve yarınki yolculuk için hazırlık yapmalarını söyleyeceklerdi. Ertesi sabah başlayacak yolculuk için buluşma noktası kadim köylerden Kersê oldu.

Sabah Kersê'de toplanan kalabalık gerillaların öncülüğünde oluşturulan güvenlik koridorundan geçerek Suriye'ye doğru yol aldı. Güvenlik koridoru Şengal Dağı'nın kuzeyinde bulunan Digurê ve Dohla köyleri arasından geçiyordu. Önce bu köyleri IŞİD'in elinden alan ve denetim kuran gerillalar iki köy arasından Suriye sınırına kadar uzanan koridorda belli mesafe aralıklarıyla konumlanarak güvenliği sağlamıştı. İlk kez 8 Ağustos 2014 tarihinde açılan koridordan on gün içerisinde on binlerce Ezidi geçerek kurtulmuştu.

Ali ve aile fertleri o sabah erkenden Kersê'ye, toplanma yerine gittiler. Biriken kalabalıkla birlikte gerillaların öncülüğünde Şengal Dağı'ndan inmeye başladılar. İnsanların bir kısmı arabalarla tahliye edilirken bir kısmı da yürüyerek yol aldı. Düze inenler Digurê ile Dohla köyleri arasında toprak bir yolda oluşturulmuş güvenlik koridorundan geçerek Suriye'ye varıyorlardı. İmkânlar dâhilinde hasta, kadın ve çocukların arabalarla tahliye edilmesi sağlanıyor geri kalanlar yürüyerek gidiyorlardı. Yolculuk sırasında gerillaların insanlara yardım etmesi onları duygusal açıdan etkilemişti. Ancak Digurê Köyü yakınlarındaki su kuyusuna motor bağlayarak insanlara su vermeleri, günlerdir suya hasret bu insanlar için tarifsiz bir mutluluktu.

Ali, ailenin yaşlı, kadın ve çocuklarını kendi arabasıyla göndermişti. Kendisi, sekiz saatlik bir yolculukla; erkek kardeşi, damatları ve iki amcaoğlu ile birlikte yürüyerek koridoru geçti. Yol boyunca gerillalar dinlenmelerine izin verdi ama molanın uzun sürmesine müsaade etmediler. Sürekli yürümelerini, durmamalarını tavsiye ediyorlardı zira Suriye sınırına vardıklarında kurtulmuş olacak, bütün zorluklar sona erecekti. Arabası olanlar kendi arabalarıyla güvenlik koridorundan geçiyorlardı. Ailesini bıraktıktan sonra geri gelen ve diğer insanları taşıyan kişiler de vardı. Bir kısım

insan gerillaların Suriye'den getirttiği arabalar vasıtasıyla koridoru geçti. Bu arabalar da yolcularını Suriye'de boşalttıktan sonra yeni yolcular alarak taşımaya devam etti. Kadınların ve çocukların IŞİD'in eline düşme korkusu onlara öncelik vermelerine sebep oldu.

8 saatlik bir yürüyüşün ardından Suriye sınırını geçen Ali, Suriye'de Cezaa yerleşiminde bir arkadaşıyla buluştu. Daha sınırı geçmeden kendisini arayan arkadaşı Cezaa'da beklemesini söylemişti. Xanesor köyünden olan bu arkadaşıyla Cezaa yerleşiminde buluştu ve onun aracısıyla Suriye'de beklemeksizin Kürdistan bölgesine geçti. Kürdistan bölgesinde Ali'nin ilk durağı Zaxo oldu. Zaxo 'da geçmişten beri ticaret yaptığı, Xanesor'daki dükkânı için malzeme aldığı yakın bir arkadaşı vardı. Dağda mahsur kaldıkları günlerde sürekli Ali'yi arayan, yardım etmek isteyen bu arkadaş her gün iki bin kontör göndererek yardımcı olmuştu. Dağdan kurtulduklarını öğrenince kendisini arayarak misafir etmek istediğini söylemişti. Ali arkadaşıyla Habur suyunun kenarında buluşmak üzere anlaştı. Burada buluştuktan sonra Ali ve ailesini misafir etmek üzere evine götürdü. Günler süren zorlu dağ koşulları, beslenme, barınma ve temizlenme olanaklarından mahrumiyetin ardından sıcak bir ev ortamı, temiz elbiseler ve sunulan yemekler çok iyi gelmişti. Banyo yapmış, dinlemiş ve uyumuşlardı günlerden sonra ilk defa.

Birkaç gün arkadaşının evinde dinlendikten sonra Zaxo'daki diğer Ezidilerin yanına geçtiler. Yaklaşık iki ay Zaxo 'da kaldılar. Kısa sürede on binlerce Ezidi burada birikmişti. Ali'nin orada kaldığı iki ay içerisinde yapılacağı söylenen kamp hâlâ kurulmamıştı. Kamp kurulmadığı için insanlar ya açık alanlarda kalıyor ya da tamamlanmamış inşaatlarda yaşıyorlardı. Ali ve ailesi de uzun süre duvarları örülmemiş, kapı ve pencereleri olmayan inşaatlarda kaldı.

Yiyecek ihtiyaçları düzenli karşılanmadığından çoğunlukla Zaxo halkının bireysel desteğine muhtaç kaldılar. Zaxo halkının bu konudaki yardım severliği takdire şayandı ama mevcut koşulların olumsuzluğu Ali'nin tepki duymasına neden oluyordu. Soğuklar başlamıştı ve onların koşullarında hiçbir değişiklik olmamıştı. Yaşadıklarından sonra Ali'nin bu topraklardan umudu kalmamıştı. Tekrar bunca zorluğu, zahmeti yaşamaktan, sürekli ölümlere maruz kalmaktansa Avrupa'ya gitmek en iyisidir diye düşünüyordu.

Ali'deki umutsuzluk, kırılma ve bunlara bağlı gelişen Avrupa'ya gitme hedefi birçok Ezidi için de ortaktı. Bu halet-i ruhiye içerisindeki çok kişi daha Türkiye sınırını geçmek için yola çıkarken asıl istikameti Avrupa olarak belirlemişti. Fakat sınırı geçmek o kadar da kolay değildi. Türkiye devleti resmi sınır kapısını uzun bir süre Ezidilerin geçişine yasakladı. Sınırdan geçişlerde pasaport yeterli olmasına rağmen bir süre pasaport sahibi Ezidilerin geçişine dahi izin verilmedi ve bu yasak ara ara devam etti. Resmi sınır kapısından geçme olanağı bulamayan Ezidiler Kandil Dağı'ndan, kaçak yollarla sınırı geçtiler. şengal Dağı'ndan çıkışta olduğu gibi dağ yolundan Türkiye sınırını geçerken de gerillalar, Ezidilere yardımcı oldu.

Ali Türkiye'ye geçişte eşi ve kendisinin ayrı ayrı yollar-
dan gitmesine karar verdi. Eşinin ailesi daha önce Türkiye
sınırını geçerek Cizre'de kurulan Ezidi kampına yerleştiğin-
den Ali, eşini onların yanına göndermeye karar verdi. Pa-
saportu olduğu için onu sınır kapısından göndermeyi ken-
disinin ise dağ yolundan Roboski Köyü üzerinden geçişini
planladı. Binlerce Ezidi'nin kullandığı Roboski yolunu Ali
de denemek istedi ancak bu yol güvenlik sorunlarından do-
layı sürekli açık değildi. Nitekim bir grup arkadaşıyla Ro-
boski yolunu kullanmak isteyen Ali, gerillaların telkinleri

üzerine Kandil Dağından geri döndü. Bir süre daha Zaxo'da kaldı, ardından bir fırsatını kollayarak sınır kapısından Türkiye tarafına geçmeyi başardı. Sınırı tek başına geçen Ali, nihayet eşinin ve akrabalarının bulunduğu Cizre kampına vardı. Cizre kampının Şırnak'a taşınması gündeme gelince Ali, Şırnak'a gitmek yerine Diyarbakır Fidanlık Kampına gitmek istediğini belirtti ve talepleri üzerine Diyarbakır'a nakledildiler.

Diyarbakır'ın merkezi konumu, Türkiye'nin batısına ulaşmada kolaylığı, ilişki ve irtibat kurma olanakları tercih edilmesinde önemli nedenlerdi. Özellikle Avrupa'ya uzanan yolculuk açısından birçok avantaj sunmaktaydı. Bununla birlikte Fidanlık Kampının fiziki koşulları ve Ezidi mültecilere sunulan imkânlar açısından da tercih edildiği söylenebilirdi. Kamp alanı daha önce kentin mesire yeri olarak kullanılmış olup, geniş bir arazi üzerine kurulmuştu. Yeşil ve ağaçlarla kaplı alanda futbol ve voleybol sahası gibi sportif etkinliklerin düzenleneceği mekânlar bulunması sosyal hayatın canlanmasına vesile oluyordu. Kısa sürede yapılan düzenlemeyle her aileye bir çadır temin edilmiş, yiyecek ihtiyaçları düzenli karşılanmaya başlamıştı. Kampa giriş çıkışlarda izlenen esneklik politikası Ezidilerin psikolojik olarak rahatlamalarını sağlamıştı. Ancak burasıda sonuç itibarıyla bütün kamplar gibi bir kapatılma alanıydı ve insanların yaşadığı o ağır travmayı derinleştiren bir etkiye sahipti.

Kamptaki birçok Ezidi travmaya bağlı hastalıklara sahipti ve Ali'nin başında da sürekli, gitmeyen bir ağrı vardı. Defalarca doktora gitmişti ama ne bir teşhis konulmuş ne de ağrılarından kurtulmuştu. Tam teşekküllü bir hastaneye gitme ve tetkikler yaptıрма olanağı yoktu zira Türkiye Devleti Ezidi mültecilerin statülerini belirsiz bırakarak, onların birçok haktan yararlanmasının önüne geçmişti.

Suriyeli Arap mültecilere “geçici koruma” statüsü tanıyarak haklar veren devlet, aynı koşullarda Türkiye’ye gelen Ezidileri bu statünün dışında tutmuştu. Bundan dolayı Diyarbakır Fidanlık Kampında mültecilere sadece ilk kademe sağlık hizmetleri verilebiliyordu. Çoğunlukla gönüllü doktor ve kuruluşlar tarafından sağlanan bu hizmet ağır, travmatik sorunlar yaşayan hastaların derdine deva olmuyordu. Ali’nin teşekküllü bir hastanede yaptıracağı muayenenin ve tetkiklerin parasını karşılaması isteniyordu ki mevcut koşullarda bunu karşılaması mümkün değildi. Türkiye Devleti’nin mülteciler arasındaki ayrımcı uygulamaları ve Ezidi mültecileri dışlayan tutumu onların Avrupa’ya göidiş konusundaki arayışlarını güçlendiren bir etki yaratmaktaydı.

Şengal’in insanları, imamesi kopmuş tespih taneleri gibi dört bir yana dağılmışlardı. Öncesinde bir arada yaşayan aile fertlerinin her biri şimdi başka bir yere gitmiş, ailelerde büyük bir dağılma yaşanmıştı. Anne babalar çocuklarından, eşler ya da kardeşler bir birlerinden ayrı düşmüştü. Ali’nin ailesinin bir kısmı Kürdistan bölgesinde kendisi Türkiye’de bir kısmı ise Avrupa’da yaşamını sürdürmekteydi. Kız kardeşi Zaxo’da; belki gelir umuduyla, kardeşlerine yiyecek bulmak için dağıdan inip Xanesor Köyüne giden oğlu Dilo’nun dönmesini bekliyordu. Kendisi beklemeyi tercih etse de iki kızını çoktan Almanya’ya mülteci olarak göndermişti. Böyle parçalara ayrılmış Ezidi ailelerin ileride bir araya gelmeleri mümkün olur muydu, kimse bilmiyordu. Gitmek konusunda tereddüt yaşayanların çoğunun arkalarında terk etmekte zorlandığı şeyler vardı.

Katledilmekten kurtulmak için bütün birikimini arkada bırakan, sadece üzerindeki elbiselerle evini terk eden Ali, bir daha Şengal’e geri dönmeyi düşünmüyordu. Geri dönüş kapısını yüreğinde kapatmasına sebep olan üç temel gerekçesi

vardı: İlki, bu fermanın sonuncusu olmayacağı, Şengal'de yaşamaya devam ettikçe başlarına yeni fermanlar getirileceğiydi. Belki kendi kuşağı bir daha ferman görmeyecekti ama sonraki nesiller yine fermanlara maruz kalır korkusu vardı. İkinci gerekçesi, Avrupa'daki siyasal, kültürel sistemin ve hukuk düzeninin inanç kimliklerini yaşatmak açısından daha elverişli olduğu düşüncesiydi. Buna göre Avrupa'da var olan insan haklarından yararlanabilir; sorgusuz sualsiz öldürülmek, inancından dolayı hedef olmak gibi durumlarla Avrupa'da karşılaşmazlardı. Üçüncüsü ise bir zamanlar vatan belledikleri Şengal'in artık eski Şengal olmamasıydı. Şengal'de o kadar çok ölüm, yaralanma, tutuklanma gördükten sonra hiçbir şey olmamış gibi oraya dönmelerinin mümkün olmadığını düşünüyordu. "Orada gözlerimiz yerden kalkmaz, arkadaşlarımızın katledildiği, öldürüldüğü Şengal'i görmek istemiyoruz" diyordu, gözlerini yerden hiç kaldırmadan...

Ali, tarihin acımasız bir tekrerrüğü gibi bu fermanın da diğer fermanlar gibi inançlarından dolayı yaşandığını düşünüyordu. "Ezidi olduğumuz için bu fermanlar başımıza geldi; binlercemiz öldürüldü, binlercemiz tutuklandı" diyordu. Şimdi IŞİD'in elinde zorla alıkonulan Ezidi kadınlarla 150 yıl, 200 yıl önce yaşananların birbirine benzerliğini gördükçe yüreği eziliyordu. Bir zamanlar 80 milyon olduğu söylenen Ezidilerin, şimdi sadece 500 bin kişiden ibaret kalmasının, her geçen gün azalmasının sebebi bu fermanlardan başka ne olabilirdi ki? Ancak azala azala sadece 500 bin kişi kalan Ezidileri tek tek öldürseler de inançlarını terk etmeyeceklerdi, kararlıydılar. Gerekirse bütün hepsi bu uğurda kurban olmaya hazırdı. Çok haksızlık, zorbalık ve zulüm görmüşlerdi. Tüm bu katliamlardan, yani dökülen kanlardan dolayı vatan denilen, kutsal kabul edilen, atalarının mezarlarının ve kutsal türbelerinin bulunduğu Şengal Dağına

dönmek istemiyorlardı. İçinden neler geçer elbet bilinmez ama Şengal o ana kadar bilinen tüm manalarının dışında kanla yıkanmış bir mezar taşı idi, Ali'nin yüreğinde...

Soykırım; Ezidileri yersiz yurtsuz kılmış, dünyanın dört bir tarafına savurmuş, göç eden insanlar ya da göç etmek zorunda kalanlar, yaşadıkları mekânları fiziksel bir realite olarak algılamamanın ötesinde, duyumsamakta ve onlara bağlanmaktaydı. Mekândan bağımsız bir kimlik düşünülemediği gibi, kimliksiz bir mekânda düşünülemezdi. İnsanlar yaşadıkları çevre aracılığıyla kimliklerini oluşturmaktaydı. Ancak Ezidiler için mekândan bağımsız bir kimlik oluşturmak bir tür kadere dönüşmüş durumda...

TEVHİDİN VE SADAKATİN SEMBOLÜ: MELEKE TAVUS

Ezidi kozmogonisi birçok özelliği itibarıyla Ortadoğu kökenli semitik dinlere benzer. Anlatının ana hatlarında benzerlik olmakla birlikte, detaya ve olayların seyrine bakıldığında önemli farklılıklar göze çarpar. Bu açıdan Tanrının varlığı, melekler, evrenin doğuşu, insanın yaratılması ve dünyanın işleyişine dair detayda beliren farklar, Ezidiliğin ayrı bir inanç olduğunun da göstergesidir. Komşuları tarafından bu farklılıkları anlamak, teolojik bir mücadele yürütmek yerine siyasal saiklerle karalamalara maruz kalmak ve yüzyıllardır bunun mağduru olmak Ezidilerin kaderi olmuştur.

Haksız bir şekilde maruz kaldıkları “şeytana tapmak” bu yalanların en büyüğüdür. Oysa Ezidi inancında İslamiyet ya da Hristiyanlıktaki gibi bütün kötülüklerin kendisinde cisimleştiği şeytan veya iblis benzeri bir kötülük meleği yoktur. Tanrıya başkaldıran kötülük meleğini yücelttikleri ya da onun şerrinden korktukları için taptıkları da tümüyle gerçek dışıdır. Ezidi inancına göre “her insan, akıl sahibi olması nedeniyle yaptıklarından sorumludur.” İyi de kötüyü de yapan insanın kendisidir; onu baştan çıkaran, olumsuzluğa sevk eden bir dış kuvvet yoktur.

Ezidi inancına göre, her şeyi var eden, mutlak, hâkim ve kadir olan, ismine Xweda (Huda) dedikleri bir Tanrı vardır. Evreni, melekleri, dünyayı ve insanı yaratan bu Tanrıdan başkası değildir. Ancak Tanrı her şeyi yarattıktan sonra kendi mekânına çekilmiş ve dünya işlerinin yürütülmesini baş melek Meleke Tavus'a bırakmıştır. Meleke Tavus bir nevi vekâlet sistemiyle dünyadaki işleri Tanrı adına yürüten varlıktır. Ezidi inancının diğer semitik dinlerden ayırt edici en önemli özelliklerinden biri budur: Dünya işlerinin yürütülmesinde Tanrı pasif bir pozisyondayken Meleke Tavus aktif bir konumdadır.

Tanrı, Meleke Tavus'u bütün varlıklardan önce kendi nurundan yaratmıştır. Dünyada hiçbir şey yokken onu üç kez sınavdan geçirmiş; ilk ikisinde yanlış cevap veren baş melek, Tanrının sorduğu sorulara üçüncüsünde doğru cevabı verebilmiştir. Tanrının "Ben kimim?" sorusuna ilk ikisinde "Sen sensin, ben de ben. Başka ne olabilir ki?" cevabını veren Meleke Tavus, üçüncüsünde "Sen Huda'sın ben Ezda, sen yaradansın ben mahlûkat" diyerek sınavı geçmiştir. Sınavı başarıyla geçen baş meleğe Tanrının şöyle seslendiği söylenmektedir: "Yeri ve göğü yaratan, olup ve olacak her şeyi var eden, kadir-i mutlak olan benim. Benden başkasına inanmayacak, benden başkasını dinlemeyecek ve beden başkasına secde etmeyeceksin."

Tanrının sözlerini onaylayan Meleke Tavus, Ezidi inancına göre isyan etmek şöyle dursun, Tanrıya sadakatle bağlılığın en önemli timsali olarak kabul edilir. Meleke Tavus'un semitik dinlerdeki, Tanrıya başkaldıran, kötülük meleğiyle eş tutulmasının temelinde ilk insan Âdem'in yaratılması ve sonrasında yaşanan olaylar yer almaktadır. Ezidi anlatısına göre; günlerden bir gün Tanrı Meleke Tavus'a "Dünya şen olsun" dedi. Tanrının ne istediğine anlam vermeyen baş melek üzüntüden ağladı. Dökülen gözyaşları yerdeki toprağı

ıslattı. Islanan topraktan şekiller yaptı ve sonunda elleri, ayakları, kafası olan bir insan ortaya çıktı. Böylece yaratılan Âdem'in bedenine ruh girdikten sonra Meleke Tavis onu cennete götürdü.

Günlerden bir gün Tanrı melekleri huzuruna çağırđı ve Âdem'e secde etmelerini istedi. Meleke Tavis'un dışında diğerk melekler Âdem'e secde ederken o secde etmeyi kabul etmedi. "Tanrı secde etmeyen Melek Tavis'a bakarak dedi ki 'neden secde etmedin ey Melek?' Melek Tavis büyük bir gururla Tanrı'ya döndü ve dedi ki: 'Sen yeri ve göğü yaradan kadir-i mutlak olansın. Senden başkasına inanmam, senden başkasını dinlemem. Bu da bir sınavdır ve ben senden başkasına secde etmem.' Bunun üzerine Tanrı Melek Tavis'u arafa atarak cezalandırdı."

Buraya kadar anlatı temel kurgusu itibarıyla diğerk semitik dinlerle benzer özellikler barındırır. Fakat semitik dinlerde Âdem'e secde etmediğı için ilgili melek, Tanrıya isyan edip, doğru yoldan çıkarken Ezidi anlatısında Tanrıya sonsuz bağlılığın simgesi haline gelir. Zira Tanrı burada melekleri bir sınava tabi tutmuştur. Kırk bin yıl arafta kalan, sürekli ağlayan ama bir tek gün şikâyet etmeyen Meleke Tavis sınavdan başarıyla geçmiş ve mükâfat olarak dünyayı yönetmekle görevlendirilmiştir. Arafta kaldığı süre boyunca gözyaşlarından biriktirdiğı kırk küp ile cehennem ateşini söndürmüş ve dünyayı yönetmeye başlamıştır.

- Amed Gökçen, Ezidiler Kara Kitap Kara Talih, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2014.

- Sabiha Banu Yalkut, Melek Tavis'un Halkı Ezidiler, Metis Yayınları, İstanbul 2016.

GİDENLER, KALANLAR

“Bizim topraklarda önce kadınlar uyanır, sonra güneş doğar; çünkü güneşi kadınlar doğurur.”

Ezidilerin çıralarını yakarken “Ya Xweda ya Tavus-i Melek, Sen doğuda, batıda, kuzey ve güneyde bulunan tüm insanlara ve sonra biz Êzidilere iyilik, barış, hayır ve huzur ihsan et” diye mırıldanır. Tüm yaratılana saygı duyan, barışçıl bu kadim halkın duasına karşılık paylarına hep şer düşer. Her sene nisan ayının ilk çarşambasında Çarşema Sor olarak adlandırılan bir bayramları vardır Ezidilerin. İnanca göre Allah her sene bu vakitlerde, insanlar arasında iyiliği yaymak ve kötülükleri ortadan kaldırmak için yeryüzüne bir melek gönderir. Şêrî de meleği bekler güneşi doğuran tüm kadınlar gibi...

Şêrî, her zaman olduğu gibi güneş doğmadan uyandı. Kocasını ve çocuklarını geç yattıkları için hala uyuyorlardı. Günlerdir yaklaşan IŞİD tehlikesini tartışmaktan, civar köylerden gelen olumsuz haberleri değerlendirmekten yorgun düşmüşlerdi. Ne olacağını bilememek ve tedirginlik bütün yaşamlarına sinmişti. Kocasını hasta olduğu ve yürüyemediği için zorluklara göğüs germek Şêrî'nin omuzlarına

kalmıştı. Bir kızı daha önceden Almanya'ya yerleştiği için içi rahattı ama evde iki kızı, iki oğlu daha vardı ve onlar için tedirgin oluyordu. Daha mrvvetini görmeden başlarına bir şey gelecek olması yüreğini sıkıştırıyordu. Bir de ele avuca sığmayan bir kardeşi vardı ki onun başına bir şey gelecek diye her an korku içerisindeydi. Günlerdir IşİD'in saldırı ihtimaline karşı köyün girişinde kazdıkları hendeklerde diğer erkeklerle birlikte nöbet tutuyordu. "Peşmergeyi yalnız bırakmayalım, onlar bizi savunmaya gelmişler, yalnız bırakmak yiğitliğe sığmaz" diyordu. Girzerik köyünün birçok genci de aynı duygularla 24 saat sınırın önünde nbetteydiler. Peşmergeyle ekmeklerini, sularını paylaşıyor, çocukluklarında dinledikleri Ezidi kahramanların direnişlerine zeniyorlardı. Peşmergenin yanlarında olması onlara g veriyordu. Peşmerge onları korumak için oradaydı. Aynı dili konuşuyor ve aynı kökenden geliyorlardı. İçlerinde Ezidi peşmergeler de vardı, onlarla daha yakındılar. Bir de peşmergelerin arasında parti farkı vardı ki, buna çok anlam veremiyorlardı. Aralarındaki ekişme neydi bilmiyorlardı fakat Ezidi büyüklerinin de bu partcilik tartışmalarına dâhil olduklarını görüyorlardı. Kimin haklı kimin haksız olduğunu ise ancak Tanrı bilirdi.

Peşmergenin uzun zamandır köyün girişinde bir kontrol noktası vardı. Köye giren çıkan herkes onların kontrol noktalarından geçmek zorundaydı. Bu herhangi bir IşİD saldırısına karşı alınmış tedbirdi. Daha önce birak saldırı girişimini peşmergeler engellemişti. Bir kez havan saldırı olmuş ardından çatışma çıkmıştı. Bir kez de canlı bomba saldırısını araç köye girmeden pşkrtmşlerdi. Ancak kontrol noktalarında Araplara karşı sert davranıyorlardı. Ezidilerin kontrol noktasından geçişi birak dakika sürerken Arapları bazen saatlerce güneşin altında bekletebiliyorlardı. Bir seferinde vefat eden bir komşumuzun taziyesine gelen Arap dostlarını

saatlerce bekletmiş, köyden içeri almamışlardı. Bunu niye yaptıklarını sorduğumuzda “siz karışmayın, biz ne yaptığınızı biliyoruz” diyerek bizi de terslemişlerdi. Bu tutumlar geçmişten beri Araplarla kurduğumuz hukukun bozulmasına yol açıyordu. Peşmergenin bize karşı olumsuz bir tutumu yoktu ama Arap komşularımıza, kirvelerimize yönelen bu olumsuzluklar bizi tedirgin ediyordu. Bazı köylüler geçmişte Irak hükümetinin bizlere yaptığı zulümleri düşünerek içten içe seviniyordu ama hem bu ayrımcılık yanlıştı hem de aynı coğrafyayı paylaştığımız bir topluma bunları yapmak doğru değildi.

Şêrî kardeşinin yatağına baktı, yerinde yoktu. Nöbetten dönmemiş diye içinden geçirdi. Elini yüzünü yıkadı ve günlük kıyafetlerini giyindi. Üzerine tümüyle beyaz fistan kırasını geçirdi ve başını bağladı. Belli bir yaşa gelen ve torun sahibi olan Ezidi kadınlar böyle giyinirdi. 50 yaşına gelen Şêrî'nin Almanya'daki kızından dört tane torunu vardı. Güneş doğmak üzereydi. Sabah duası için dışarıya çıkmaya karar verdi. Evlerinin kapısı doğuya, güneşe baktığından güneş ışıklarının hane kapısına ilk vurduğu yere niyaz etti, kapının eşliğine basmamaya dikkat ederek dışarıya adımına attı. Sonra güneşi gördüğü ama kimsenin kendisini görmediğinden emin olduğu bir yere geçerek sabah duasını etti. “Tanrım, sen 72 milleti kazadan, beladan, kötülüklerden, zulümlerden koru. İyiliğini, rahmetini, bereketini onlardan eksik etme. Sonra biz Ezidileri de unutma, mahrum bırakma” dedi, duasını bitirdi. Aynı duayı Ezidiler günde üç kere güneşe karşı eda ediyorlardı. Dualarını yaparken yalnız olmak ve kimsenin görmediği bir yerde eda etmek en makbul olanıydı. Bu sebeple Ezidilerin ibadethane olarak kullandıkları bir mekân yoktu.

Şêrî sabah duasını bitirdikten sonra kahvaltı hazırlamak üzere evin kapısına yöneldi. Tam o sırada kardeşi Hasan'da

sınırdaki nöbetten eve dönüyordu. Ablasıyla selamlaştıktan sonra çok yorgun olduğunu, bir an önce uyumak istediğini, kendisini kahvaltı için kaldırmamalarını tembih etti. Son zamanlarda yanından hiç eksik etmediği kalaşnikof silahını odanın duvarına asarak uykuya daldı. Şêrî sessiz bir şekilde mutfağa geçti. Yeni yaptıkları evin geniş bir mutfağı vardı. Ailece birlikte yemek yemek onu mutlu ediyordu. Yeni evinin en çok sevdiği yeri burasıydı. Yıllarca kerpiçten küçük bir evde yaşadktan sonra çocuklarının gurbette kazanıp getirdiği paralarla daha geniş ve modern bir ev yapmışlardı. Kocasını hasta ve sakat olduğu için çalışamıyordu ama gençliğinin ilkbaharındaki oğulları Kürdistan Bölgesine, Erbil'e Duhok'a gidip bazen inşaatlarda amelelik yaparak bazen de halde hamallık yaparak kazandıkları paralarla evinin geçimini sağlıyorlardı. Böyle zor kazanılmış parayla yapıldığı için bu evi daha bir sahipleniyordu.

Sessizce kahvaltayı hazırladı, çayı koydu, ev halkının uyanmasını bekledi. Hasta kocasının yanına gittiğinde çoktan uyanmış olduğunu gördü. Kızlarda uyanmak üzeriydi ama oğlanlar hemen kalkmayacak gibi görünüyordu. Kocasına yardım edip mutfağa götürdü ve başköşedeki sandalyeye oturttu. Sonuçta o evinin direğiydi, çocuklarının babasıydı, yıllarca bu hanede pişen aşın emektarıydı.

Bugün yakalandığı bir illet nedeniyle kendi başına yürüyemez duruma gelmişti. Ama hizmette kusur etmek olmazdı. Biraz sonra herkes kalkınca kahvaltıya başladılar. Kızlardan biri çaya yöneldi, demini aldığını görünce bardaklara doldurdu. Çayı ince belli cam bardakta içerken her zaman olduğu gibi önce her bir bardağa bolca şeker attı ve üzerine çayı doldurdu. Çayı bol şekerli içmek Ezidilerde adetti. Kahvaltı masasında gündem her zaman olduğu gibi olası IŞİD saldırısıydı. Kızlar çok konuşmasalar da korkuyorlardı. IŞİD,

Telafer'i ele geçirdikten sonra bazı Şii ve Alevi Türkmenler onların köyüne de gelmişti ve bir süre komşularında misafir olan bu insanlar kadınlara yapılan kötülükleri anlattıkça korkuları büyüyordu. Geçmiş fermanlara dair büyüklerinden dinledikleri anlatılarda kadınların başlarına getirilenleri hatırladıkça içlerinden sessiz bir çığlık yükseliyordu. Zira ulu orta anlatılmayan bu hikâyeler ancak kadınlar arasında konuşuluyordu.

Kahvaltı bittikten sonra kadınlar sofrayı topladı. Oğlanlar babalarını televizyonun karşısındaki koltuğa oturtuttuktan sonra dışarı çıktılar. Anneleri evden çok uzaklaşmamalarını ve sınıra da gitmemelerini tembih etti. Yaşlı adam Avrupa'dan yayın yapan Ezidi kanalı Çıra TV'yi açtı ve izlemeye başladı. Fermanlardan kaçan Ezidiler ciddi bir diaspora oluşturmuş ve kendi kültürlerini tanıtan bir kanal açmışlardı. Ata topraklarında kendilerine ait hiçbir şeyleri olmayan bir toplumun uzak diyarlarda böylesi imkânlarla kavuşmaları onları hem şaşırtıyor hem de sevindiriyordu. Bin yıllardır yaşadıkları topraklarda inançları ve kültürleri hala yasaklıyken elin yurdunda böyle rahat yayın yapılması sevindiriciydi. Babaları evde televizyon izlerken kızlar kapı komşularındaki arkadaşlarının yanına gittiler. Gündem yine aynıydı. Ezidiler kendilerinden olmayan herkese karşı büyük bir güvensizlik içerisindeydiler. Komşuları PKK isminde bir gerilla grubundan bahsediyordu. Anlattığına göre bu grup kadınları zorla askere alıyor ve bir daha aileleriyle görüştürmüyordu. IŞİD'den sonra başka bir belanın daha başlarına gelmiş olmasından korkuyorlardı.

Şêrî, günlük telaş içerisinde ev işlerini ve yemekleri hazırladıktan sonra yarına dair hazırlıklara başladı. Yarın, yani 3 Ağustos Şengal Ezidileri için bayramdı. Yaz Bayramı'nın önemli günlerinden biriydi ve bugün Ezidiler kırlara çıkar,

yeşillik alanlarda piknik yapar, kızlı erkekli eğlenir, govend tutarlardı. Bir yandan olası bir saldırı tehdidinin yarattığı telaş diğer yandan bayram telaşı gençleri sarmıştı. Geçen yıl çok büyük bir coşkuyla kutladıkları bayram acaba bu yıl nasıl geçecekti? Belki yeni karşılaşmalara, aşklara vesile olacak, hayatının baharındaki birçok genç kadın ve erkek için evliliğin ilk tohumları atılacaktı. Belki unutulmaz bir mutluluk karesi olarak hafızalara nakşedilecekti. Bu telaş içinde yarın için yemekler yapıldı, gençler kişisel hazırlıklarını tamamladılar. Gün akşama dönerken yemekler yenildi, Şêrî'nin kardeşi Hasan duvara astığı kalaşnikof silahını omzuna alarak sınırdaki nöbet noktasına gitti. Ev halkı hem dünkü gecenin yorgunluğu hem de yarınki bayram coşkusuna daha zinde katılmak düşüncesiyle erkenden uyumaya çekildi.

Saat 02.30'da gecenin sessizliğini havan toplarının mermileri bozdu. Önce bir tane sonra bir tane daha bir tane daha... Üst üste indi havan mermileri, her birinin zeminle buluşması öyle bir gürültü çıkarıyordu ki yer sarsılıyordu. Yatağından korkuyla kalkan Şêrî tufan koptu sandı. Havanlardan bir tanesi Şêrî'nin komşularından birinin evine düştü. Evin tavanını delen mermi öyle bir gürültü çıkardı ki bütün hane halkı sağır olduğunu sandı. Bombanın tesiriyle her biri bir yere savrulmuştu. Birçoğu küçük sıyrıklarla atlattı ama on beş yaşındaki kızları Baran patlamanın etkisiyle bir mermiye dönüşen beton parçasının kafasına gelmesi nedeniyle ölmüştü. Havanların ardından adeta bir mermi yağmuru başladı. Yüzlerce binlerce mermi havada uçuyordu. Genelde insanlar evlerinden çıkmaya korkuyorlardı. Pencerelerden uzak duruyor, korunaklı yerlerde bekliyorlardı. Nasır ve eşi evlerinin daha sağlam olduğunu düşündükleri akrabalarının yanına gitmek için dışarı çıkmışlardı. Nereden geldiği belli olmayan kör kurşunlar karı kocayı buldu. Nasır oracık da

can verdi. Eşi ise yaralı kurtuldu. Şêrî'nin duyduğuna göre ondan fazla kişi bu ilk saldırı da ölmüştü. Öyle yoğun ateş altına alınmışlardı ki gece, gündüz kadar aydınlık olmuştu.

Şêrî ne yapacağını bilemiyor, sürekli çocuklarını camlardan uzak durmaları, dışarı çıkmamaları için uyarıyordu. Evin en korunaklı yerinde merdiven altında beklemeye karar vermişlerdi ama çocukları yerinde tutmak kolay olmuyordu. Bir taraftan düşünüyordu, kaçmak zorunda kalsak hasta kocamı nasıl götüreceğiz. Telefonla konuştuğu kardeşi Hasan sınırdaki çatışmaların devam ettiğini IŞİD'in ilk saldırısını püskürttüklerini söylediği için içi rahatlamıştı. Peşmerge ve Ezidi erkekleri IŞİD'e karşı savaşıyorlardı, köylerine sokmamakta kararlıydılar. Ancak ilk saldırıda ağır bir darbe yemelerine rağmen sürekli takviye güç, silah ve savaşçı desteği aldıkları görülüyordu. Kazdıkları hendekler işe yaramıştı, bu mevzilerden rahatlıkla onları avlayabiliyorlardı. Ama darbe yedikçe azgınlaşan cehennem köpekleri yeni takviyelerle daha kalabalık sayıda üstlerine geliyordu. Sınırdaki peşmerge gelişmeleri an an üstlerine bildirdiler. Şengal Bölgesi peşmerge güçlerinin sorumlusu, 17. Bölük Komutanı Serbest Bapir'di. Peşmerge Serbest Bapir'le irtibat kurarak durumu rapor ettiler, acil takviye güç ve silah gönderilmesini talep ettiler. Verilen yanıt "bekleyin, yardım göndereceğiz" oldu.

Sınırdaki çatışmalarda IŞİD'e ağır darbe vurmuşlardı ama Ezidilerden de kayıplar vardı. Öyle yürekli bir direniş içerisindeydiler ki, IŞİD Irak'ın ikinci büyük şehri Musul'u alırken bile böyle bir direniş görmemişti. Ezidilerin topraklarını ve kendi nefsinin savunmak konusundaki kararlılıkları onları çılgına çevirmişti. Bu gücü bu cesareti nereden aldıklarına şaşırıyorlardı ve o öfkeyle daha çok saldırdılar. Saatler ilerledikçe durum zorlaşıyordu. Beklenen takviye gücün bir

türlü gelmemesi kaygılarını artırıyordu. Peşmergeler her irtibat kurduğunda aynı yanıtı alıyorlardı: “Bekleyin, yardım gelecek.” Aileler sürekli sınırdaki yakınlarına telefon edip gelişmeleri öğreniyorlardı. Bir taraftan onların başlarına bir şey gelmesinden korkuyor diğer taraftan IŞİD’in köyün içine girme olasılığı tüylerini diken diken ediyordu. Fakat IŞİD daha köye girmemişti ama köyün içinden de silah sesleri gelmeye başlamıştı. İlk anda kimse ters yönden gelen bu kurşunların ne anlama geldiğini bilemedi. Dikkatlerini kurşunların geldiği yöne çevirdiklerinde anladılar ki bunlar Serhokîler.

Kendileri gibi Kürt olan, aynı dili konuşan ama Müslüman olan Serhokîler onlara ihanet etmişti. Girzerik micemasının meyilli zemininin yukarı kısmında Ezidiler otururken aşağı kısmında Serhokîler oturuyordu. Serhokîlerin hepsi bir aradaydı, yani Ezidilerin içinde dağınık değillerdi. Zaten bu yaşanan coğrafyada bir kuraldı; herkes kendi inancına mensup grubun içinde yaşıyordu. Ama uzun yıllara yayılan bir dostlukları, komşulukları, kirvelikleri vardı. Onlara kirve diyorlardı. Karşılıklı olarak çocuklarını birbirlerinin kucağında sünnet ettiriyor ve kirve oluyorlardı. Buna kan kirvesi deniliyordu. Zira sünnet esnasında çocuğun kanı kirvenin giydi beyaz fistana dökülürdü. O bir damla kan, kirveliği kan akrabalığı kadar önemli kılardı. Bu sebeple kan kirveliği derlerdi. İki aile arasında kirvelik kurulduğunda yeni bir akrabalık ilişkisi oluşurdu. Bu akrabalığın mantığı kardeş olmaktı. Bir kardeşlik kurulduğundan bu ailelerin çocukları arasında evlilik yasaktı. Nasıl kardeşler arası evlilik yasaksa kirveler arasında da yasaktı. Ama kirvelikle aileler arasında güç bir yardımlaşma ve dayanışma ilişkisi kurulurdu.

İşte böyle kıymet biçtikleri, kirve dedikleri, aynı dili konuştukları Serhokîlerin kendilerine ihanet etmesi morallerini

çok bozmuştu. Onların, bu zor anlarında yanlarında olacaklarını, destek vereceklerini düşünmüşlerdi. Son ana kadar hiçbir şey belli etmemiş olmamalarına inanamıyorlardı. Demek ki yüzümüze gülüp arkamızdan iş çevirmişlerdi. Oysa biz evlerimizi, sofralarımızı onlara açmıştık. Aileden biri olarak bizim bütün ilişkilerimizi, ekonomik, sosyal durumumuzu yakından bilirlerdiler. Şêrî, çocuklarının kirvelerini Ezidilerden seçmişti ama Serhokîlerle de yakın dostluğu vardı. Birçok Serhokî kadınıyla arkadaşlık yapmıştı. Anlam veremedi olup bitene. Çatışmalar sınırda yoğunlaşmıştı, kaç zamandır köyün içinde patlama ve mermi sesi duyulmuyordu. Saat 06.00 olmuş ve gün yavaş yavaş aydınlanıyordu. Bu esnada kardeşi Hasan'ın telefonu geldi. Hasan telaşlıydı. Ablasına çocukları hazırlamasını, köyden çıkmaları gerektiğini söyledi. Şêrî, şaşırdı, ne oluyor orda diye sordu. Hasan peşmergenin mevzileri terk ettiğini söyledi. Birkaç saattir yardım gönderiyoruz diyen Peşmerge komutanı Serbest Bapir, kendisine bağlı güçlere geri çekilme talimatı göndermişti. Birkaç Ezidi peşmerge dışında diğer peşmergeler gelen talimat üzerine arabalarına binerek Girzerik'i terk etmişlerdi.

Ezidi peşmergeler onlarla birlikte kalmıştı ama çok uzun süre dayanacak güçleri yoktu. Ellerindeki bireysel silahlarla, kalaşnikoflarla ne kadar dayanabilirlerdi ki? Bu yüzden sınır hattında hemen bir değerlendirme yapıp karar verdiler. Köy acilen tahliye edilecek, köylüler Şengal Dağı'na çekilecekti. Onlar hazırlanıp çıkana kadar sınırda olanlar savaşımaya devam edecekti. Yani köylülerin kaçmasına zaman kazandıracaklardı. Peşmergenin kaçmasının ardından sınırda savaşanların öfkesi daha bir bilendi. Yaşı ileri olan bazı Ezidiler, ölene kadar ben bu mevzii terk etmeyeceğim diye ant içti. Başım inancımızın yoluna kurban olsun dedi. Gelişmeleri ablasına anlatan Hasan, hazırlığınızı yapın, çıkmak için beni bekleyin dedi. Ezidi savaşçılar sınırda bir saat,

bir buçuk saat daha direndiler. Mevzilerden çıkmayı reddeden Ezidi savaşçıların hepsi son kurşununa kadar direndi. Sayıları giderek azalmasına rağmen cehennem köpekleri onlara yaklaşmaktan korkuyordu.

Hasan eve dönmek için Serhokîlerin bölgesinden geçmek zorundaydı. IŞİD’le savaşmaktan korkmayan Hasan, Serhokîlerin bölgesinden geçerken Allah’a sığındı; “Allah’ım beni bunların eline düşmekten koru” dedi. Karşı karşıya kaldıkları ihanet ona da çok ağır gelmişti. Bir an önce eve varıp, birlikte köyden çıkmak istiyordu. Çünkü sınırın düşmesi an meselesiydi. Eve yaklaştığında birçok ailenin yola çıktığına tanık oldu. Ancak köy içinde hareket etmekte tehlikeliydi. Her an bir dokça ya da biksi mermisine denk gelmek mümkündü. Menzili 5000 metreye kadar uzanan bir uçaksavar silahı olan doçka 2000 metre mesafede öldürücü etkiye sahipti. IŞİD, pikap arabalara monte ettikleri doçka silahıyla saldırdığı için köyün içinde de büyük bir tehdit oluşturuyordu. Hasan duvar diplerine sığınarak eve vardı. Abıasına seslenmesiyle kapının açılması bir oldu. Zaten hazırlanmış onu bekliyorlardı. Şêrî kardeşine sıkıca sarıldı; sağ salim dönmüş olması yüreğinin sıkışmasını hafifletti. Oturmadan ayaküstü bir değerlendirme yaptılar, zamanları çok kısıtlıydı, hemen karar vermeleri gerekiyordu. Yaşlı ve hasta kocasını evde bırakmaktan başka çareleri yoktu. Arabaları yoktu ve uzun bir yürüyüşte onu taşımaları mümkün değildi. Yaşlı adamda yola çıkmak taraftarı değildi. O kendi kaderine çoktan razı olmuştu ama çocuklarını gitsin kendilerini kurtarsın istiyordu. Aslında karar çoktan verilmişti, zor olan ayrılmaktı. Çocuklar son bir kez babalarına sarıldı, Şêrî kocasının elini öptü ve helalleşti. Buruk bir acı içlerine çöktü. Şêrî aylar sonra Türkiye’de bir kampta görüştüğü gazeteciye “Allah’ın kulunu öyle bıraktık çıktık. Başına ne geldi bilmiyoruz” demişti.

Artık yola çıkma zamanı gelmişti. Arabalarının olması ve yolculuğun ne kadar süreceğini kestirememeleri nedeniyle yanlarına hiçbir şey almadılar. Sadece canlarını kurtarma telaşıyla, üzerlerindeki elbiselerle çıktılar. Yıllarca büyük emeklerle var ettikleri evlerini, eşyalarını arkalarında bıraktılar. İstikamet Şengal Dağı'ydı ama yolculuğun onları nereye götüreceğini bilmiyorlardı. Şengal Dağı'yla aralarında yaklaşık on beş kilometre mesafe vardı. Bu mesafeyi yakalanmadan kat edebilecekler miydi? Yakalanırlarsa ne olacaktı? İki tane genç kızı vardı ve IŞİD'in kadınlara yaptığını düşündükçe nefesi kesilir gibi oluyordu. Daha fazla beklemeksizin çıktılar. Arabası olan komşularını yokladılar ama hiçbirinin arabasında yer kalmamıştı. Başka çareleri yoktu yürüyeceklerdi. Can havliyle kaçmaya çalışan diğer insanları takip ederek yola çıktılar. Her an bir mermiye denk gelme ihtimalleri Şêrî'nin yüreğini hoplatıyordu. Ya çocuklarıma denk gelirse diye düşünüyor, içinden "Allah'ım sen onları koru" diyordu. Bütün Ezidiler gibi kardeşi Hasan da silahını yanından hiç ayırmıyordu. Fırsat bulursa çatışmaktan çekinmeyecekti.

Saat 07.00 olduğunda artık köy önemli oranda boşalmıştı. Ama ölümüne sınırda direnen Ezidi savaşçılar nedeniyle köye yaklaşamıyorlardı. Peşmergenin gittiğinden, köyün boşaltılmaya başladığından haberdar değillerdi. IŞİD'e bu gelişmeleri haber verenler Serhokîler oldu. "Daha ne bekliyorsunuz, neden köye girmiyorsunuz, hepsi terk edip gidiyor, çabuk gelin" diye haber verdiler. Bu bilgi üzerine onlar köye girerken Serhokîler Ezidilerin evlerini, eşyalarını talana başlamışlardı bile. Şêrî, gözleriyle tanık olduğu bu olay karşısında hayrete düştü. Nasıl olurda yıllarca komşuluk, kirvelik ettiğimiz bu insanlar biz can derdindeyken mallarımızı yağmalamaya girişebiliyorlardı. Hiç mi insanlık kalmamıştı. Bu kadar mı gözlerini mal hırsı bürümüştü. Müslümanların gözünde insan olarak

bir değerlerinin olmadığını düşündü. Çünkü onlar bizi insan olarak görmüyorlar diye içinden geçirdi. Kendilerine yapılan kötülüğün din üzerinden böyle meşrulaştırılması tarifsiz bir acıya yol açtı. Tiksendi. Ezidi öldürerek cennete gideceklerini düşünmeleri, yıllardır komşuluk kurmalarına rağmen bu safsataları inanmaları Müslümanlara dair bütün inancını yerle bir etti. Bir daha asla onlara güvenmeyeceğim, bir daha asla onlarla birlikte yaşamayacağım diye ahdedti.

Bir ömür tükettiği, çocuklarını dünyaya getirdiği köyüne son bir kez baktı. Daha 17 yaşındaydı evlendiğinde. Çok güzel bir düğün yapmışlardı. Herkes eğlenmiş, govendler tutulmuş, mutlu olmuşlardı. Nasılda güzel günlerdi onlar. Şimdi kaçmak zorunda olduğu bu köye bir daha geri dönebilecek miyim diye içinden geçirdi. Sonra bunları düşünmenin zamanı değil dedi. Hele bir çocukları kurtarayım da sonrası Allah kerimdi. IŞİD artık köye girmişti. Erken çıkanlar ve arabası olanlar çoktan dağın yolunu tutmuştu. Köyün çıkışına geldiklerinde imdatlarına komşuları, yine kendileri gibi Ezidi olan Rambosi Köyünden gelenler yetişti. Rambosi Köyü, Girzerik'in yukarısında yani kuzeyinde kalıyordu. Gece çatışmaları duyduktan sonra gelişmeleri an an takip etmişlerdi. IŞİD; ilk anda Şengal'in en güneyindeki iki köye (Girzerik ve Sîba Şêx Xidir) saldırmış, diğerlerine yönelmemişti. Peşmergenin Şengal'i terk ettiğini duyan Rambosi köylüleri ailelerini güvenli bölgelere ulaştırdıktan sonra Girzerik'e yardıma gelmişlerdi. Arabalarla gelerek kurtarabildiklerini kurtarmak istemişlerdi. Şêrî, çocukları, kardeşi ve kaynının ailesi o arabalardan birine bindi ve peşlerinden gelen ölümü böyle savuşturdu. Rambosi halkı hızır gibi yetişmişti. Onlar olmasa daha birçok insan esir düşecek ya da öldürülecekti.

Kaçış yolculuğunda birçok badire atlattılar. Bir komşuları köyden çıkmakta geç kalmıştı. İki aylık bir bebeği ve

iki kızı vardı. Kendi arabalarıyla köyden çıkmaya çalışırken İŞİD onlara musallat olmuştu. Kocası arabayı sürerken kızları silahlarla onlara karşı savaşıyordu. Çatışma sırasında bir mermi annenin koluna isabet etmiş. Mermi annenin yaralanmasına sebep olurken kucağındaki bebeği ölmüştü. Aynı şekilde saldırıya karşılık veren iki kız kardeş de isabet eden kurşunlar nedeniyle hayatını kaybetti. Kardeşlerden birinin ismi Nehla diğeri de Medina idi. Çok insan ölmüş ama Girzerik köylüleri İŞİD'in eline düşmemek için cesaretle direnmişlerdi. Şengal Dağı'na doğru onlarca yüzlerce araba birbirini takip ediyordu. İki şeritlik yol dört şerit olarak kullanılıyor ve tek bir yönde ilerliyordu. Arabalar tıklım tıklım insan doluydu. Beş kişilik bir araca ondan fazla insan binmişti. Kamyonlara, traktörlerin römorklarına binen insanları saymak mümkün değildi. Öyle bir can pazarı vardı ki, bir an önce güvenli bir bölgeye ulaşalım diyordu herkes. İŞİD, Girzerik köyünü ele geçirmişti ama köylülerin büyük kısmı sağ salım Şengal Dağı'na ulaşmayı başardı. Dağın güney yamaçlarına yaklaşan araçlar insanları indirdi. İnenler dağın daha yüksek noktalarına tırmanırken araçlar yolun bittiği yerde kontaklarını kapattılar.

Şêrî, çocukları, kardeşi ve kaynının ailesi birlikte kaçtılar, Şengal Dağı'nda geçirdikleri yedi gün boyunca birlikte hareket ettiler. Arabalardan indikten sonra hava kararınca ya kadar durmaksızın yürüdüler. Ne kadar uzağa gidersek, ne kadar yükseğe tırmanırsak o kadar güvende oluruz diye düşünüyorlardı. İŞİD'in artlarından geleceğini ve dağda da onları bulacağını biliyorlardı. Tırmanmaya Şengal Dağı'nın güneyinden Girzerik köyünün hizasından başladılar. Şêrî, çocukluğunun kısa bir döneminin geçtiği bu dağları hatırlıyor, bizim dağlar diye andığı bu dağların ne kadar zor olduğunu iyi biliyordu. Dağa tırmanmaya başladıkları ilk andan itibaren üstesinden gelmek zorunda oldukları durumun

vehametini anladılar. Yanlarına hiçbir şey almamışlardı; yiyecekleri, içecekleri yoktu, bir tek üzerlerindeki kıyafetlerle bu zorlukların üstesinden gelmeleri mümkün değildi. Bu nedenle yaptıkları değerlendirme sonunda dağın güney yamacında kalmak yerine kuzeye tarafına, Kersê'ye gitmeye karar verdiler. Kersê dağın kuzey yamacında kalıyordu. Şengal Dağı'ndaki birkaç su kaynağından birisi oradaydı. İŞİD saldırıya güney köylerinden başladığı için daha güvenliydi. Hem buradan güvenli Kürt bölgelerine ulaşmak daha kolaydı hem de burada direnen silahlı birlikler olduğunu duymuşlardı.

Dağa vardktan 24 saat sonra Kersê'ye vardılar. 7 gün boyunca bu bölgede kaldılar. Ancak bu 7 gün içinde yaşadıkları bir ömürlük acıya bedeldi, 7 gün boyunca bir lokma ekmek bulup yiyemediler. Su kaynağının etrafında on binlerce insan biriktiği için susuzluk hep sorun oldu. Aileden birileri sürekli su sırasını beklediler ki su alabilsinler. Civardan gelip onlardan su isteyenlere su veremediler, bunun acısını hala yüreğinde taşıyan Şêrî, “çocuklarımı düşünmek zorundaydım” dedi. Günler boyunca yiyebildikleri tek şey salatalık ve domates oldu, bunlarla idare edip ayakta durmaya çalıştılar. Gündüzleri Ağustos sıcağından kavrulurken geceleri soğuktan donma tehlikesi geçirdiler. Şêrî, üzerimize örtecek hiçbir şey olmadığı için iki kızıyla birlikte birbirlerine sarılarak yattıklarını söyledi. Ateş yakmak tehlikeliydi, çünkü yerleri tespit edilebilir ve öldürülebilirlerdi. Günler boyu temizlik yapma imkânı olmadan toz toprak içerisinde yattılar, üzerlerindeki elbiseler parçalandı. Uyurken yastık yaptıkları ayakkabılar zorlu dağ koşullarına dayanamadı, parçalandı. Nasıl bir mahrumiyetti bu? Açlıktan ve susuzluktan ağlayan çocukların çığlıkları bir türlü kulaklarından gitmiyor. İnsanın ölümle bu şekilde sınanmaya tabi tutulması kabul edilebilir bir şey değil. Bu mahrumiyet bir yana saldırıların ardı arkası kesilmiyordu.

Kersê'de bulundukları sırada IŞİD, Ezidiler için kutsal olan Şerfeddin Türbesini bombaladı. Onlara yakın mesafedeki bu türbe önemli kutsal mekânlardan biriydi.

Geceleri sürekli duyulan kurşun sesleri, silah monte edilmiş arabaların farları onları korkutuyordu. Korkudan uyuyamıyorlardı. Bu durumda silah sesini duymayacakları yerlere gidiyor, genellikle güvenlik gördükleri bir kayanın altına sığınıyorlardı. Sürekli yer değiştiriyorlar, Şengal Dağı'nın derin vadilerine sığınıyorlardı. Kim bilir şimdiye kadar kaç fermanda Ezidiler bu vadilere sığınmıştı. 21. yüzyılda yine onlara sığınak olmaya devam ediyordu. Şengal Dağı bir ana gibi onlara kucak açmıştı ama öyle bir kuşatma altındaydı ki çocuklarını besleyecek kudrete sahip değildi. Günler geçtikçe korkuları artıyordu, zira on binlerce insan dağda büyük bir muhasara altında kalmışlardı. IŞİD'in elinden kaçmışlardı ama açlık ve susuzluktan öleceklerdi. Yaşadıkları dramı şarjları bitene kadar cep telefonlarıyla çekip sosyal medyadan paylaşmış, yardım istemişlerdi. Fakat yardım edecek bir el onlara uzanmamıştı. Ne merkezi Irak Devleti'nden ne de Kürdistan Bölgesel Yönetiminden kurtarılmalarına dair ya da yiyecek ihtiyacının giderilmesi için herhangi bir yardım gelmemişti. Adeta bütün dünya onların Şengal Dağı'nda ölümünü canlı yayınlarda izliyordu. Kersê'de Qasım Şeşo ve Haydar Şeşo'nun başını çektiği direniş grupları vardı ama onların güçleri çok sınırlıydı. Bir gerilla grubundan bahsediyorlardı ama Şêrî onları daha önce hiç duymamıştı. Bazı Ezidiler onların IŞİD gibi bir şey olduğunu söylüyorlardı. Şêrî kime inanacağını bilmiyordu. Ama kendilerine yardım için uzanan bir eli geri çevirecek lüksünün olmadığını da çok iyi biliyordu.

Dağda kaldıkları beşinci gün YPG dedikleri, kimi Ezidilerin hevallere diye bahsettikleri gruptan birkaç kişi geldi. Yanlarında onlara katılmış Ezidi gençler de vardı. Yarın

kendilerine erzak getireceklerini, ertesi günde onları dağdan çıkarıp Suriye'ye geçireceklerini, bu amaçla bir koridor oluşturduklarını ve o koridoru IŞİD'den temizlediklerini söylediler. Şêrî'nin içi tekrardan umutla doldu, çocuklarının ölümünden kurtulma olasılığı onu sevindirdi. Gelenleri tanımıyordu ama konuşmaları ona samimi geldi. Hepsi çok gençti. Aralarında kadınlarda vardı. Duruşları ve kendilerine güvenleri daha önce gördüğü hiçbir askere benzemiyordu. IŞİD canilerinin karşısında hiçbir güç duramazken bunların dik duruşları ve cesaretleri hayrete düşürdü. Bu insanlar ve söyledikleri gerçek miydi? Gerçekten bütün dünyanın ölümümüzü seyrettiği şu ferman günlerinde, kimsenin kılını kıpırdatmaya tenezzül etmediği Ezidiler için savaşı birileri mi vardı? Peşmerge 2007 yılından buna Şengal'deydi ama bir saat içinde bizi terk edip gitmişti. Yoksa Meleke Tavus mu bu gençleri gönderdi diye içinden geçirdi. Ertesi gün söyledikleri gibi erzaklar geldi. Digurê köyünden birkaç arabayla getirdiler erzakları. Sonra herkese dağıttılar ve tekrar uyardılar, yarın sabah günün aydınlanmasıyla birlikte yola çıkacağız, hazır olun. Günler sonra ilk kez getirilen unla ekmek yapıp yediler. Bir nebze olsun canlandılar, güçleri yerine geldi. Şengal Dağı'ndaki bu kuşatmadan kurtulabileceklerine dair umut belirdi.

Ertesi sabah kararlaştırılan yerde buluştular. Biraz aşağıda bekleyen büyük araçlara binerek Digurê köyünden başlayan koridora kadar ulaştılar. Burada arabalardan indiler, zira arabalar yine insanları getirmek için dağa gitti. Burada açılan koridordan yürüyerek Suriye'ye geçtiler. 50 yaşındaki Şêrî, bu uzun yolculuğu ancak 12 saatte tamamlayabildi. Gençler koridoru oluşturmuştu, birkaç yüz metrede bir kişi bekliyordu. Kum torbalarından kendilerine mevzi yapmışlardı. Yanlarındaki suyu, ekmeği yol boyunca paylaştılar. Söylediklerine göre bu koridorun oluşturulması ve insanların tahliyesi

sırasında onlarca genç hayatını kaybetmişti. İnsanlar koridor-
dan geçerken silahlarını onlara hediye ettiler. “Biz çıkıyoruz,
kurtuluyoruz, siz burada savaşıyorsunuz, bu silahlar sizin ol-
sun” dediler. Şimdiye kadar anlatılan 72 fermanın hiçbirinde
kendilerini kurtarmaya gelen bir kurtarıcı olmamıştı. Meleke
Tavus’un halkı hep yalnız kalmıştı. Bu gençlerde gelmeseydi
belki yüz binlerce Ezidi öldürülebilirdi. Böyle bir sonuç zaten
bütün dünyada nüfusları birkaç yüz binle anılan Ezidilerin
sonu olurdu.

Şêrî, 12 saatlik uzun bir yürüyüşün ardından Suriye sı-
nırını geçti ve rahat bir nefes aldı. Çok şükür çocuklarını
güvenli bir alana kavuşturmuştu. Ailecek bir gece Suriye’de
kaldılar. Bu sürede insanlar büyük bir özveriyle yardımları-
na koşuyordu. Onların acısını kendi acıları gibi hissettikleri
her tavırlarından anlaşıyordu. Fakat onların durumunun
da pekiyi olmadığı belliydi. Büyük ihtimalle bize getir-
dikleri yiyecekleri kendi boğazlarından kısarak veriyorlar-
dı. Gece yaptıkları değerlendirmeye Kürdistan Bölgesine
gitmeye karar verdiler. Zaten birçok ailede oraya gitmek
istiyordu. Gençler tercihi kendilerine bırakmışlardı. Roja-
va’da kalırlarsa her türlü yardımı yapmaya hazırlardı ama
gitmek istiyorlarsa da onları güvenli bir şekilde Kürdistan
Bölgesine götüreceklerdi. Sabah gitmek isteyen aileleri ara-
balara bindirerek Kürdistan Bölgesine geçirdiler. Kürdis-
tan’da asayiş, Şêrî ve ailesini Duhok şehrine 50 kilometre
mesafede yeşilliği ve doğal güzellikleriyle meşhur Sersing
beldesine yönlendirdi. Ancak bölgesel yönetim kendilerine
hiçbir yardımda bulunmadı. Kalacakları bir kamp yoktu.
Ortada kalmalarına gönlü razı olmayan Sersingliler onla-
rı tamamlanmamış, inşaat halindeki binalara yönlendirdi.
Kapısı, penceresi, duvarı, tuvaleti, banyosu olmayan bu in-
şaatlarda yaşamaya başladılar. Civardaki insanlar evlerinden
kablolar çekerek elektrik verdi. Tencerelerle yemek taşıdı.

Şêrî bunları hatırladıkça Sersing halkının yardımseverliğine karşı minnettarlığını dile getiriyor. Ancak bu koşullarda hayatlarını sürdürmenin mümkün olmadığını düşünerek Türkiye'ye gitmeye karar veriyorlar. Kararlarında IŞİD'in Kürdistan Bölgesine saldıracağı söylentileri de etkili oluyor.

On bir gün Sersing'te kaldıktan sonra Kandil'deki dağ yolundan Türkiye sınırını geçmeye karar verdiler. Kendilerinden önce birçok Ezidi bu yolu kullandığından bağlantı kurmakta zorluk çekmediler. Gerilla alanlarına vardıklarında yolculuğun gece başlayacağını şimdilik dinlenmeleri gerektiğini öğrendiler. Gerillalar kendilerine yiyecek verdi ve dağın soğuk olmasından dolayı battaniye dağıttı. Yaklaşık 200 kişilik bir kabile olarak gece 02.00'de yola çıktılar. Sabah 10.00'a kadar durmaksızın yürüdüler. Şêrî, bu yaşıma geldim, son iki haftada yürüdüğüm kadar yol yürümedim diye düşündü. Zorlanmasına rağmen bu kadar yolu kat etmiş olmasına kendisi de şaşırdı. Tam aklından bunları geçirirken evlerinde bıraktıkları kocasını hatırladı. Yüreği sızladı. Ne oldu, başına neler geldi acaba? O caniler onu öldürdü mü yoksa hala sağ mıdır diye içinden geçirdi. Her zaman söylediği gibi "başka seçeneğimiz yoktu, aksi takdirde çocukları riske atmış olurum" diyerek kendini rahatlatı. Yoksa bu ağır yükün altından kalkması mümkün değildi. Şengal Dağı'nda az insan intihar etmedi. Çoğunlukla da en yakınlarının acısına dayanamamaktı bunların sebebi. Açlıktan ölen bebeğiyle kendini uçurumlara bırakan Ezidi kadınların intiharı dağda dilden dile dolaşıyordu. Çocukları için dik durmak ve bu ölümcül yolculuktan sağ çıkmak zorundaydık. İşte o yüzden yürüyordu ve daha yürümekte kararlıydı.

Gerillalar onlara Türkiye sınırına kadar refakat etmiş ve sınırdan sonra nereye nasıl gideceklerini söyleyerek ayrılmıştı. İzledikleri yol onları Roboski köyüne kadar götürdü.

Roboski’de biraz dinlendikten sonra gelenleri arabalara bindirerek Şırnak’a yolladılar. Gittikleri her yerde insanlar onlara ilgi gösteriyor yardım ediyordu. Şırnak’ta 3 gece kaldılar, kaldıkları yer bir spor salonuydu. Sonra Cizre’ye gittiler, orada onlar için hazırlık yapılmıştı. Üç ay boyunca kaldıkları Cizre’de çok büyük bir ilgi ve destek gördüler. Düzenli üç öğün yemekleri veriliyor ihtiyaçları karşılanıyordu. Cizre halkı onlara yardım etmek için birbiriyle yarışlıyordu. Cizreli bir kadın Şêrî’ye evinden döşekler getirdi. Kendisinin Şengal’de yaptığı yün döşeklerin neredeyse aynısıydı. Şêrî, bunları öyle sevdi ki gittiği her yere götürdü. Bu döşekler adeta Cizre halkının misafirperverliğinin bir nişanesi oldu. Ancak Cizre’de yaklaşık üç ay kaldıktan sonra Nusaybin’e, orada kurulan başka bir kampa gidecekleri söylenince Şêrî itiraz etti. Nusaybin’e gitmeyeceğini, akrabalarının bulunduğu Diyarbakır’a gitmek istediğini söyledi. Sonrasında yeni bir kafiyle otobüslere bindirilerek Diyarbakır Fidanlık Kampına geldiler. Cizre’den Diyarbakır’a uzun otobüs yolculuğunda etrafı izlemenin ayrı bir keyfi vardı. Şêrî’nin ataları da bu topraklardan Şengal’e gitmişlerdi. Bir an çocukluğunda buralara dair dinlediği hikâyelere gitti aklı ama sonra kendini dürterek bu düşüncelerden sıyrıldı. Önlerinde onları bekleyen belirsiz yeni bir yolculuk vardı. Zira Diyarbakır onlar için Avrupa’ya ulaşmanın kapısı olacaktı.

Şêrî, yaklaşık on bir aydır Diyarbakır Fidanlık Kampındaydı. Girzerik köyünden birçok tanıdığı ve akrabası da kampta kalıyordu. Fidanlık, Türkiye’deki Ezidi kampları arasında en büyük olanıydı. Geniş bir arazi üzerine kurulan Fidanlık Kampı daha önce bir mesire yeri olarak kullanılmaktaydı. İnsanların piknik yaptıkları bu yer yeşilliği, ağaçları ve temiz havasıyla oldukça ferah bir alan. Kampta kalan Ezidi mültecilerin sayısı hiçbir zaman sabit olmamış; sayının beş binleri aştığı da görülmüş binler seviyesine düştüğü de.

Kampın idaresi yerel yönetimler tarafından sağlanmış. Başta büyükşehir belediyesi olmak üzere alt kademe belediyeler kampa hizmet sunmuşlar. Çok özgün bir yönetim deneyiminin uygulandığı kamp, içinde yaşayan Ezidiler açısından da hayli etkileyici olmuştu.

Şêrî, kendilerine sunulan imkânlardan dolayı büyük bir minnet duygusu içinde. Bu sebeple gördüğü eksikleri dile getirmek de istemiyor. Ekmeğini yediğimiz insanlara bize az verdin demek olmaz diye düşünüyor. Dost meclisi olursa konuşuyor, yoksa susuyor. Aslında çadırda yaşamaktan pek hazzetmiyor. Kim yaşamak ister ki çadırda. Keşke kendilerine evler inşa edilmiş olsaydı. Çadırda yazın sıcağın durulmuyor, kışında ısıtmak mümkün değil. Yakılan elektrikli sobalar nedeniyle birçok çadırda yangın çıktı, insanlar canlarını zor kurtardı. Daracık bir alanda hep birlikte yaşamak kolay mı? Hayatın en ağır yükünü yine kadınlar çekiyor. Çamaşırı, bulaşığı hep elde yıkamak zorundalar. Modern imkânlardan yararlanamıyorlar, bu da kadınların yükünü artırıyor. Bir de tuvalet ve banyo sorunu var ki, en rahatsız edici durum bu. Başlangıçta kadınlar için ayrı banyoların yapılmaması, herkesin ortak banyoları kullanması sorun olmuştu. Sonra bunda düzenlemeler yapıldı. Ama bu ortak kullanım konusu hijyen açısından da sorunlar çıkarıyor. Ah! İşte bir evleri olsaydı bunları yaşamazlardı.

Gıda yardımları sayesinde yemekleri kendileri yapıyorlar. Her birinin kendilerine ait çadırının içinde yemek yapmaya müsait tencere ve diğer gerekli şeyler mevcut. Fakat Şêrî, hayatından memnun değil. Herkesin vatani kendine güzel diye düşünüyor. Şimdiden köyünü, Şengal'i özlemiş. Yaşamının en değerli anılarının orada geçmiş olması özlemini körüklüyor. Şengal kurtarılmış, köyüm özgürleştirilmiş olsa giderim diye düşünüyordu. Fakat çocuklarını da bırakmak

istemiyordu. Çocukları, gençlerin büyük kısmı çoktan yönünü Avrupa'ya çevirmiş durumdaydı. Geleceğini Avrupa'da görüyordu. Birlikte geldikleri oğullarından biri ve kardeşi Hasan kaçak yollarla Almanya'ya gitmişlerdi bile. Yollarda yaşadıkları bütün riske ve zahmete rağmen sağ salim varmış olmaları içini rahatlatıyordu. Yoksa çok zorlu bir yolculuk yaşamışlardı. Bulgaristan üzerinden kaçak yollarla Avrupa'ya varmışlardı. Ama tıklım tıklım kaçak dolu kapalı araçlarda boğulmaktan son anda kurtulmuşlardı. Bir yerde nehirde geçerken boğulma tehlikesi atlatmışlardı. Şêrî bunları öğrendiğinde Tanrı'ya sığındı, dualar ederek yardım diledi.

Genellikle gidenler Avrupa'yı beğeniyle anlatıyor ama oğlu orada mutlu olmadığını dönmeyi düşündüğünü söylemişti. Kardeşleri karşı çıkmışlardı. Ne cevap vereceğini bilememişti. Kızlar da Avrupa'ya gitmek için can atıyordu. Yani, Şêrî için her şey daha karmaşıklaşmış, zaten zor olan hayatlarına yeni sorunlar eklenmişti. Avrupa yolculuğunun bütün risklerine, gönlünün Şengal'e dönmekten yana olmasına rağmen çocuklarından ayrı yaşayamayacağını düşünüyordu. Onlar nereye giderse ben de onların yanında olacağım diyordu. Sonra avuçlarını açıp Tanrı'ya yakarıyor. "Çocuklarıma yardım et. Bütün ailemiz tekrar bir arada olsun, kötülüklerden, belalardan bizi koru" diyordu. Yüreği rahatlar gibi oluyor ama aklına birden kocası geliyordu. Nasıl da bırakıp çıktık o zavallı insanı. Başına ne geldi acaba diye düşünüyordu. Birçok Ezidi aile gibi kurtulmalarına sevinmeleri hep yarım, ardında bıraktıklarını, ölenleri, yaşadıklarını düşündükçe...

NASIL BİR GELECEK?

Soykırımın ardından Şengal topraklarında çok az sayıda Ezidi kaldı. Büyük kısmı vatanlarını terk ederek başka coğrafyalara göç etti. 3 yıl içerisinde yaklaşık 100 bin Ezidi Batılı ülkelere sığındı. Bugün itibarıyla Şengal'deki Ezidi yerleşimleri IŞİD'den tümüyle temizlenmiş durumda. Ancak bir enkaz yığınına dönmüş, tümüyle yerle bir olmuş, alt yapısı tamamen çökmüş Şengal'de yeni bir yaşam inşa etmenin koşulları hayli zor. Siyasal olarak birçok gücün Şengal'in kaderi üzerinde farklı hesaplara sahip olması ve zaman zaman çatışma düzeyine varan gerginlikler geleceğe dair umutları kıran, belirsizliği artıran bir özellik taşıyor.

Tarihsel olarak fermanlarla dolu bir geçmiş, yaşadıkları son soykırımın ağır travmatik etkileri ve siyasal belirsizlikler Ezidilerin Şengal'e dönüşünü olumsuz etkiliyor. İnançları üzerine yüzyıllardır yapılandırılan yafta, Ortadoğu'da çoğunluğu oluşturan Müslüman kitle üzerinde hala çok etkili. Farklı bir inanç grubu olarak tanınmak ve kimlikleriyle özgürce yaşayacakları hukuksal bir statü kazanmak umutları giderek yok oluyor. Müslüman çoğunluğun kendileri hakkında beslediği önyargıların her zaman yeni fermanlara,

soykırımlara zemin sunduğunu düşünüyorlar. Demokratik olmayan bölge devletlerinin farklı inanç ve kültürlerle karşı tahammülsüzlüğü bu korkuları besleyen en önemli unsurlardan biri...

73. Fermanın Ezidiler üzerindeki olumsuz tesiri, geçmiş fermanlarla kıyaslanamayacak kadar yakıcı etkiye sahip; kendileri için Ortadoğu'da sığınabilecekleri yeni bir coğrafya kalmadığını düşünüyorlar. Ezidi yerleşimlerinde her gün ortaya çıkarılan yeni toplu mezarlar Şengal'i tümüyle bir mezarlığa dönüştürmüş ki yeniden bir yaşamın yeşereceğine dair umutsuzlar. IŞİD'den temizlenen Arap yerleşimlerinde alıkonulan yakınlarını arayan insanlar, kendilerine böyle bir cehennemi yaşatan komşularıyla bir daha yan yana gelmek dahi istemiyorlar. Müslüman komşularının büyük kısmının onlara ihanet edip, IŞİD'le birlikte hareket etmesi ve bu kişilerin cezalandırılmadan, yarın hiçbir şey olmamış gibi karşlarına çıkacak olması ihtimali, tepki duymalarına neden oluyor.

Irak Kürdistan Bölgesel Yönetiminin ve peşmerge güçlerinin IŞİD saldırdığında Ezidileri korumaması, savunmasız bırakarak Şengal'i terk etmesi büyük bir hayal kırıklığı ve tepki doğurmuş. Kendilerini koruyacaklarına dair teminat veren, Şengal'deki Ezidi yerleşimlerini fiili olarak Kürdistan Bölgesel Yönetimine bağlayan peşmergelerin saldırı anında alanı terk etmesini ihanet olarak değerlendiriyorlar. Bedeli çok ağır olan bu tutum; fiziki kayıpların dışında manevi olarak yalnız ve çaresiz hissetmelerine neden oluyor. Aynı etnik kökenden geldikleri Müslüman Kürtlere duydukları güvende kırılmalar yaratıyor.

Soykırımının 3. yılının tamamlandığı bugünlerde; IŞİD, Şengal'den temizlenmiş olsa da siyasal gerilim ve çatışma haberleri gelmeye devam ediyor. Şengal'in geleceği üzerine

birçok siyasal güç farklı hesaplar yapıp, hâkimiyet kurmaya çalışıyor. Şengal denklemi içerisindeki açık ve gizli aktörlerin çokluğu sorunun çözümünü zorlaştırıyor. Soykırımı sırasında IŞİD’le savaşmak için Şengal’e gelen YPG’ye bağlı silahlı güçlerinin hala bölgede bulunması Kürdistan Demokrat Partisi’nin (KDP) tepkisini çekiyor. IŞİD yenildiğine göre artık Şengal’i terk etmeleri gerektiğini belirtiyor. Türkiye Devleti, Şengal’de kendi güvenliğini tehdit eden bir merkezin kurulması ihtimaline karşı KDP’nin müdahale etmesi gerektiğini, önlem alınmazsa kendisine müdahale hakkı doğacağını açıklıyor. KDP, Şengal’in Kürdistan Bölgesel Yönetimine bağlı olduğunu, tek meşru gücün kendileri olmasından dolayı diğer silahlı güçlerin bölgeyi terk etmesi gerektiğini ilan ediyor. YPG ve PKK ise Şengal’de güvenliğin hala tesis edilemediğini iddia ederek, bir süre daha silahlı güçlerini bölgeden çekmeyeceğini açıklıyor.

KDP-YPG-PKK geriliminden dolayı Şengal’in güneyinde kalan Ezidi yerleşimlerinde varlığını sürdüren IŞİD’e Şii milislerden oluşan Haşdi Şabi birlikleri saldırarak bu yerleşimleri kendi kontrolüne alıyor. Merkezi Irak Hükümeti, mevcut anayasaya dayanarak Şengal’in kendilerine bağlanmasını istiyor. Irak anayasasının 140. maddesine göre tartışmalı bölgelerden biri olan ve referandumla kaderi belirlenmesi öngörülen Şengal, 2003 yılından beri Merkezi Irak Hükümeti ve Kürdistan Bölgesel Yönetimi arasında bir gerilim konusu olmaya devam ediyor. Bu çoklu denklem içerisinde sesi en az duyulan ve en az dikkate alınanlar Ezidiler oluyor. Şengal Dağında farklı siyasal aktörlerin etkisi altında Ezidi askeri birliklerinin bulunması, sorunun çözümünü daha da karmaşıklştırıyor.

Bu karmaşık siyasal ortama ve bütün olumsuzluklara rağmen koşullar oluşursa Şengal’e dönmek istediğini söyleyen

çok sayıda Ezidi bulunuyor. 73. Fermanın öğrettiklerinden hareketle Ezidiler, Şengal'de uluslararası güvencelerle tanınan, kendi yönetimlerinde özerk bir bölge oluşturulmasını istiyorlar. Dünyada birçok inanç grubuna tanınan bu hakkın kendilerine de verilmesi durumunda Şengal'e dönüşlerin gerçekleşeceğini söylüyorlar. Kendi askeri güçlerine sahip oldukları, yeri geldiğinde savunmasını yapabildikleri, inançlarını özgürce yaşayabildikleri bir özerk yönetim sadece Iraklıların ya da Kürtlerin değil, bütün insanlığın tarih boyunca çok acılar, fermanlar görmüş bu halka borcudur. Ve çağlar değişse de coğrafya değişse de dinler değişse de anlatılan aslında hepimizin hikâyesi diyecek susan vicdanlar bir gün dile geldiğinde... Ezidilere karşı susan vicdanların dile gelmesiyle ödenmeye başlayacak insanlığın borcu...

NEFES ALAN ÖLÜLER

Son fermanla birlikte her Ezidi içindeki dipsiz kuyuya bir kez daha düşmüştür. Yaşanan her ferman Ezidi ile diğerleri arasında onulmaz uçurumlar açarken, kendilerinden sonraki kuşağa, ferman dışında anlatılacak söz bırakmamıştı. Oysa Huda onların da Huda'sıydı. Onları göç yolların da unutsa da... Tüm dünyanın sağır ve kör olduğu bu fermanla Xoxê ve binlerce Ezidi için hafıza, sadece acı sadece ölüm taşırdı. İŞİD Tanrı'nın bir gazabıydı belki, peki milyonlarca insanın suskunluğu neydi? Sürekli bunları düşünürken kendini yalayan Xoxê, çok yorgundu Ezidi olmaktan...

Hayli zaman olmuştu Sinun'daki akrabalarına uğramayalı. Ziyaretten sonra, karı koca Sinun'da alış-veriş yapıp sonra evlerine dönüyorlardı. Sinun, Şengal'e bağlı bir nahiyeydi ve idari işleri olduğunda orada hallediyorlardı. Xoxê'nin yaşadığı Borik Köyü dâhil, Şengal Dağının kuzeyindeki köylerin çoğu Sinun'a bağlıydı. Kuzey'deki Ezidi köyleri en batıda Xanesor'dan başlıyor en doğudaki Herdan Köyüne kadar uzanıyordu. Borik, Dohla ve Gohbal micemalarının arasındaydı. Sinun'la aralarında 5 kilometre civarında mesafe vardı. Xoxê'nin dayısı da nahiyede oturuyordu. Gitmişken onu da

görmüş, hasret gidermişlerdi. Gerçi kimsenin sohbet edecek hali kalmamıştı ama sevdiklerini görmek insana yine de iyi geliyordu. Bütün sohbetler dönüp dolaşıp IŞİD tehlikesine bağlanıyordu. IŞİD canileri Telafer kentini ele geçirmişler ve binlerce insan Şengal'e sığınmıştı. Ve sıranın kendilerine ne zaman geleceğini düşünüyorlardı.

Her yere, her şeye nüfuz etmiş bu gerginliği ziyaret boyunca hissetmişlerdi. Gerginlik sadece sohbetlere yansımıyordu, alınan önlemler, yeni uygulamalar olağanüstü bir durum olduğunu belli ediyordu. Peşmergeler köylere giriş çıkışlarda çok sıkı kontrol yapıyorlardı. Ezidi olmayan ve tanımadıkları kişileri uzun uzun soruşturuyorlardı. Yıllardır kontrol noktaları kurulmuştu ama ilk kez bu kadar sıkı kontroller yapılıyordu. Telafer'in düşmesinden sonra ise köylerin etrafında sınırlar oluşturulmuş, kepçelerle hendekler kazılmıştı. Erkekler peşmergelerle birlikte burada nöbet tutuyorlardı. Birçok kişi köylerinden çıkmak ve Kürdistan Bölgesine gitmek istemişti. Peşmerge, bu göçe izin vermemiş, yola çıkanları köylerine geri göndermişti. "Güvenceniz biziz, evlerinizde rahat uyuyun, sizi koruyacağız" demişti ve bu sözler onların da içini rahatlatığından geri dönmüşlerdi.

Peşmergelerin onlara sıcak ve dostane yaklaşımı bir güven ortamı yaratmıştı. Kürdistan Bölgesel Yönetiminin son yıllarda Şengal'de yaptığı düzenlemeler onları rahatlatıyordu. Kürtçe okulların açılmasından, gençlerin artık kendi anadilinde eğitim görmesinden son derece memnundular. Arapçanın sultası kırılmış, ilkokula başlayan çocukların yaşadıkları dil sorunu son bulmuştu. Peşmergenin şahsında Müslüman Kürtlere güven duygusu artsa da büyüklerinden sıkça dinledikleri ferman hikâyelerini hatırladıklarında içlerindeki şüpheyi kolaylıkla söküp atamıyorlardı. Sıklıkla anlatılan ve unutulmayan fermanların başında Kürt mirlerinin Ezidilere

yaptıkları geliyordu. Revandız Beyi Mir Muhammed'in Ezidi katliamı aradan 200 yıl geçmiş olmasına rağmen anlatılmaya devam ediyordu.

Borik Köyünün girişine geldiklerinde peşmergeler arabayı durdurdu, arabadakilere göz ucuyla bakan peşmerge, Xoxê ve kocasını tanıdı. Ama “camı açın” dedi çünkü gözü arka koltukta duran kalaşnikof marka silaha takılmıştı. “Bu silahı ne yapıyorsunuz” diye sordu? Onlarda dilleri döndüğü kadar IŞİD tehlikesi hakkında korkularını anlatıp tedbirli dolaşmak adına yanlarına aldıklarını söyledi. Ama peşmerge silahı kendilerine vermelerini istedi. Bütün Ezidi köylerinde güvenliğin alındığını, her türlü tehlikeye karşı korunacaklarını, silahların hepsinin toplanıp kendilerine verilmesi yönünde karar alındığını söyledi. Arabadakiler çok şaşırdılar buna. Şengal üzerindeki tehdidin böylesi tırmandığı günlerde, bireysel güvenceleri olan silahlarının toplanması anlaşılır bir şey değildi. Ne kadar anlatmaya çalıştılsa da bir işe yaramadı sonuçta silahı peşmergeye vermek zorunda kaldılar. Kontrol noktasından geçip evlerine ilerlerken üzüntü ve kızgınlığın iç içe geçtiği karmaşık bir ruh hali sardı ikisini de.

Kapıyı açtıklarında çocukları evin bahçesinde teyzeleri yanlarında oynuyor buldular. Daha yaşı 25 olmasına rağmen, birisi ilkokula giden üç çocuğu vardı Xoxê'nin. Kendisi hiç okula gitmemişti çünkü çocukluğu bostanlarda çalışmakla geçmişti. Bostanlarda çalışan çocuklarda günlük yevmiye alıyorlardı. Ekonomik durumu iyi olmayan aileler çocukları da kendileriyle birlikte götürüyorlardı çalışmaya. Geçmişin buram buram fakirlik kokan o günlerinden kurtulmuş olduklarına seviniyordu. Son yıllarda yeni iş imkânları açılmış, kocası inşaat işlerinde çalışmaya başlamıştı. Çok büyük paralar kazanmıyordu ama kazandıklarına kendisinin düğünden kalan altınlarını da ekleyerek iki katlı yeni

bir ev yapmışlardı. Bahçe içerisinde iki katlı, avlulu veya geniş balkonlu evler yapmak son zamanda Ezidiler arasında yaygınlaşmıştı. Xoxê, geniş ve rahat bir eve kavuştuğu için çok mutluydu. Zamanının çoğunu evle uğraşmak ve çocuklarla ilgilenmekle geçiriyordu.

Tam da yaşamlarını belli bir düzene soktukları bir zamanda, IŞİD belasının nereden çıktığını bir türlü anlamıyordu, ortaya çıkan bu tehlike onu daha çok tedirgin ediyordu. Hayattan istedikleri insanca yaşamaktan başka bir şey değildi. Hiç kimse için kötülük düşünmüyorlardı, kimseye saldırmış değillerdi. Saldırmak, öldürmek, hâkimiyet kurmak, yönetmek gibi bir düşünceleri yoktu, komşularının hepsiyle araları iyiydi. Çoğunluğu oluşturan Müslümanlarla Arap olsun Kürt olsun hiçbir sorunları yoktu. Dohla Köyüyle Borik arasında bulunan yaklaşık 100 hanelik Girezerka köylüleri ile araları özellikle çok iyiydi. Müslüman olsalar da Kürt'tüler, bir'diler ve kendilerini çok yakın hissediyorlardı. Bir düğün olduğunda iki tarafta birbirini kesinlikle davet ederdi, düğünlerde birlikte aynı halay parçasını söyler, omuz omuza oynarlardı. Birbirlerinin sadece dillerini bilmezlerdi halaylarını da bilirlerdi. Adetleri birbirine yakındı, iki tarafta düğünlere büyük önem verirdi. Ancak zaman zaman Girezerkalıların Ezidi kızlarla evlenmek istenmesi rahatsızlık yaratıyordu. Ezidilerin başka bir inançtan birisiyle evlenmesi yasaktı. Hem de öyle bir yasaktı ki uymayanın cezası ölümdü. Hele bir Müslümanla evlenip din değiştirmek asla kabul edilemez bir suçtu.

Xoxê, akşamın ilerleyen saatlerinde çocukları uyutmuş, yataklarına yatırmıştı. Günün yorgunluğunu atmak için kahve yaptı, karı koca birlikte içtiler. Saat 12'ye gelmişti, artık yeni bir gün başlıyordu. Odalarına çekilip uykuya daldılar. Bedenin uykuya tamamen teslim olduğu, en derin

anında kapının sertçe vurulmasıyla uyandılar. Uyku sersemliğiyle ilk anda anlam veremediler ama sonra kendilerine seslenildiğini duyunca hızla kalkıp kapıyı açtılar. Gelen Xoxê'nin dayısıydı. Şengal'in güney köylerine IŞİD saldırmıştı. Telefonla görüştükleri kişiler çok büyük bir saldırıya uğradıklarını söylüyorlardı. Tehlike büyüktü, uyanık olmak lazımdı. Sonra kocası Sîba Şêx Xidir Köyünden bir arkadaşı ile konuştuğunda durumun vahametini anladı. Telefonda, patlayan bombaların, vızıldayan mermilerin sesi çok net duyuluyordu. Ezidilerin başına yeni bir ferman, yeni bir tufan getirilmek istendiği çok net ortadaydı. Her şeye hazırlıklı olmak gerekiyordu. IŞİD, Borik'e saldırırsa ne yapacaklardı? Belki de geçmişte olduğu gibi Şengal Dağına sığınacaklardı çaresizce.

Saldırı güney köylerinden başlamıştı ve kuzeydeki köylere saldırı yapıldığına dair bir haber yoktu. Belki, kendilerine ulaşmadan IŞİD'in gücü kırılacaktı. Sîba Şêx Xidir ve Girzerik savaşçı köylerdi, direnmesini bilirlerdi. Zaten peşmerge bütün köylerde konumlanmış, önlemler almıştı. Belki onların köylerine saldırı olmayacaktı! Sadece birkaç köyle sınırlı kalacaktı. Hem bütün Şengal'i bir anda işgal etmeleri mümkün müydü? Şengal öyle küçük bir alan değildi ki onlarca köyde yaşıyordu Ezidiler. Bütün bu köylerde en az 15 bin peşmerge olduğu söyleniyordu. Onlara, "sizi koruyacağız" diye teminat da vermişlerdi. Kendi aralarında bunları konuşurken biraz daha bekleyelim, olup biteni takip edelim dediler. Xoxê uykudan uyanan çocukları tekrar yataklarına götürdü ve uyuttu. Sevgiyle üzerlerini örterken en çok onlar için telaşlandığını hissetti, anne yüreği bir kez daha sızladı. Salona gittiğinde kocası telefonla konuşuyordu; Şengal köylerine yayılmış bütün tanıdık, arkadaş ve akrabalar sabaha kadar arandı. Haberli olmayanlara haber verildi, haberli olanlardan bilgi alındı.

Aydınlanan günle birlikte güzel haberler umut ederken beklentileri gerçekleşmedi. Gelen haberler durumun gidecek kötüye gittiğini gösteriyordu. Hele peşmergenin Şengal'den çekilmeye başladığını duydukların da inanamadılar. Şaşkınlık, korku ve öfke karışımı bir duygu gelip yüreklerinin ortasına çörelendi. Peşmerge de çekildiyse bu canilerin önünde bizim ferdi silahlarla direnmemiz ne kadar mümkün olabilirdi ki? Tam bir kaos hali içinde her kafadan bir ses çıkıyordu. Kimse tam olarak ne yapılması gerektiğini bilmiyordu. Saldırının başladığı güney köylerinde yaşayanlar akın akın Şengal Dağına kaçıyorlardı. Yakalanan erkeklerin öldürüldüğünü, kadınlara tecavüz edilip, el konulduğunu anlatıyorlardı. Durum kötüydü ve acil bir karar vermek gerekiyordu ama köylülerin bir kısmı beklemekten yanaydılar. Peşmerge de çekildiği için savaşımayacağız, bize bir şey yapmazlar diyorlardı. Müslüman komşularıyla konuştuklarında “İŞİD'in derdi sizinle değil, Bölgesel Yönetimle ve Irak merkezi devletiyle, siz rahat olan yerinizde oturun” diyorlardı. Köylülerin kafası iyice karışmıştı...

Yakınlarda oturan geniş akraba çevresiyle durum değerlendirilmesi yaptılar. Ağır basan eğilim beklemeksizin Şengal Dağına sığınmaktan yanaydı. Xoxê'de bu kararı doğru buluyordu. Yaşamımızı bu canilerin iradesine bırakmak, böyle bir riski göze almak doğru olmazdı. Müslüman komşular belki iyi niyetle “size bir şey yapmayacaklar” diyorlar ama güneydeki Ezidilerin anlattıkları buna uymuyordu. Kararı vermişlerdi Şengal Dağına gideceklerdi. Ailenin iki arabası vardı, sığabilenler bunlarla gelecekti, gerisi komşuların arabalarına binecekti. Ancak arabaların yakıtı kalmamıştı, hemen iki arabanın da deposunu doldurdular. Gitmeye hazırlandıklarında sabah güneşinin sıcaklığı iyice hissedilmeye başlamıştı. Onlar gibi hazırlık yapan ve Şengal Dağına gitmek isteyen aileler vardı ama çoğunluk kararsız kalmış,

köyde beklemeyi tercih etmişti. Ağustos güneşinin tepeden baktığı bir zamanda Xoxê ve ailesi iki arabayla yola çıktılar. Arabayı kocası sürüyordu, yanında da babası vardı. Arka koltuksa ise Xoxê, çocuklar ve kaynanası vardı. Kocasının amcası ve çocukları ise diğer arabada onları takip ediyorlardı.

Şengal Dağı ile Borik Köyü arasındaki düzlükte, köyle-ri birbirine bağlayan cadde vardı. Caddeye yaklaştıklarında büyük araçların beklemekte olduğunu gördüler. Bu araçların merkezi hükümeti ait olabileceğini düşündüler. Ancak biraz daha yaklaştıklarında bunların IŞİD'liler olduğunu anladılar. Aralarında hepsi 5–10 metrelik bir mesafe kaldığında kocası ve babası donup kalmışlardı. Araba yolun ortasında öylece durmuştu. Kocasının aksine Xoxê ve ondan etkilenen çocuklar da ağlamaya başladı. Arkalarındaki arabaların hepsi panik halinde kaçmaya başlamıştı. Ne ol-duysa IŞİD'liler donup kalan kocasına ve arabaya ilişme-diler. Kaçan arabalara kurşun sıkıp takip ederken onların arabalarına dokunmadılar. Neden dokunmadıklarını bilmi-yorlardı ama şanslarının böyle gitmesine çok sevinmişlerdi. Kocası ilk andaki şoku atlattıktan sonra arabayı çalıştırdı ve hızla yol almaya başladılar. Yolun bittiği, dağın başladı-ğı noktaya geldiklerinde gözlerine inanamadılar. Yüzlerce binlerce araba üst üste yığılmış vaziyetteydi, ters çevrilmiş, devrilmiş, yakılmış çok sayıda araç vardı. IŞİD'lilerin tahrip ettiği araç yığınının arasına kendi arabalarını da çaresizce bırakıp ayrıldılar. Dağa doğru tırmanmaya başladıklarında çocuklar hala ne olduğunu anlayabilmiş değildi.

Erken çıkıp, dağa ulaşmayı başaranlar yakalanmaktan kur-tulurken köyden çıkmayanlar için tehlike devam ediyordu. Nitekim öğlen saatlerinde IŞİD'liler köye girdiler. Acımasız ve çirkin simaları, uzamış sakalları ve baştan ayağa siyah kı-yafetleriyle kötülüğün vücut bulmuş hali gibi görünüyordular.

Yanlarında tanıdıkları kişilerde vardı; bunlar yıllarca birlikte yaşadıkları komşuları, kirveleri Müslüman Arap ve Kürtler'di. Onların yönlendirmesiyle gelen IŞİD grubunun emiri olan kişi yanındaki adamlarla birlikte doğrudan Borik Köyünün muhtarının yanına gitti. IŞİD emiri lafı hiç evirip çevirmeden doğrudan sordu. Muhtara hitaben "Sana bir soru soracağım, eğer soruma olumlu cevap verersen size karışmayacağız. Ama cevabın olumsuz olursa sizin için sonrası hayırlı olmayacak" dedi. Sonra da talebini açıkladı: "Köyden ayrılmayın, burada kalın. Ama beyaz bayrak çekerek teslim olduğunuzu söyleyin ki size saldırı olmasın. Bir de dininizden vazgeçip Müslümanlığı kabul edeceksiniz" dedi. Şaşkınlık içinde bunları dinleyen muhtar önce ne cevap vereceğini bilemedi ama inancına bağlı bir Ezidi olarak yanıtı olumsuz oldu. "Biz Ezidiyiz siz Müslümansınız. Sizin dininizi benimseyemeyiz" dedi. IŞİD emiri bu cevap üzerine sinirlendi. "Eğer Müslüman olmazsanız, sizi öldüreceğiz" dedi ve yarına kadar süre tanıyarak ayrıldı.

Bu esnada köyden çıkarak dağa gidenler Borik Köyünün hizasındaki Şerfeddin Türbesi'nin alt tarafında bir vadinin içine sığınmışlardı. IŞİD emirinin köye geldiğini ve muhtarla görüşme yaptığını öğrenmişlerdi. Hala içlerinde bu görüşmeden olumlu bir sonuç çıkabileceğine dair umutlu olanlar vardı. Xoxê'de belki bir çözüm bulunur ve bizde köyümüze, evimize döneriz diye umut edenlerdendi. Ama görüşmenin içeriğini öğrendiklerinde sadece umutları kırılmadı, nasıl tehlikeli bir durumla karşı karşıya olduklarını daha iyi idrak ettiler. Muhtar, dağdakilerin fikrini almak için onlara da sordu. Ne yapılmalıydı? Herkesin hemfikir olduğu görüş, bir an önce köyü terk etmekte. Arabası olanlar arabayla olmayanlar yürüyerek Şengal Dağına sığınmalıydı. Köyde kalanlar içerisinde hala tereddüt içerisinde olanlar yok değildi. "Yolda IŞİD'in çevirmesine denk gelirsek kaçmaya çalıştığımızı anlar ve bizi öldürürler" diyenlerde vardı,

“Kalıp Müslüman olalım, öyle görünürüz ama yine içimizde inancımızı yaşatırız. Kim bilecek içimizde ne yaşadığımızı” diyenler de. Herkes kendi kararını kendisi verecekti. Ama köylülerin çoğunluğu gitmekten yanaydı ve hazırlığını yapanlar beklemeksizin çıkmaya başlamıştı. Akşam saatlerinde ortaya çıkan kaçış görüntüsü Müslüman komşularının dikkatini çekmiş ve IŞİD’e haber ulaşmıştı anında.

Köyden zamanında çıkamayanlardan biri de Xoxê’nin kocasının amcası Hesên’di. Hesên, bütün ailesini tahliye edip, komşularıyla birlikte dağa göndermişti ama kendisi çıkmaya fırsat bulamadan köye baskın düzenlenmişti. 24 saat olarak tanınan süreyi beklemeksizin akşam saat 9’da köye girmişlerdi. Baskını düzenleyenler Girezerka Köyündeki Müslüman Kürtler; IŞİD’lilerin gelmesini beklemeden, onların gecikmesi üzerine saldırıya geçmişlerdi. Onlardan kısa bir süre sonra da IŞİD’liler köye geldi. Köyden hala çıkamamış ya da çıkmamış çok sayıda insan vardı. Çıkamayanları yakalayıp, evlere hapsedenler Müslüman Kürtler olmuştu. Köye düzenlenen baskını ve yakalamaları, Hesên anı anına evinden izlemişti. Bütün evler tek tek basıldığında Hesên’in saklandığı eve de gelmişler ama saklandığı için bulamamış, burada kimse yok deyip gitmişlerdi. Hesên 6–7 gün boyunca köydeki evlerde gizlenerek yaşadı. Hiçbir zaman ışık ya da ateş yakmadı, bodrum ve kömürlüklerde yattı. Genellikle evlerde bulduğu kuru ekmekle karnını doyurdu. Dikkatli davrandığı için yakalanmadı, bu sürede ailesi ile sürekli telefon üzerinden irtibat kurdu. YPG’liler güvenlik koridoruyla insanları tahliye etmeye başladıktan sonra Xoxê’nin bir dayısı gidip onu köyden çıkardı ve böylelikle kurtuldu.

7 gün boyunca Hesên köyde yaşananlara tanık oldu. Anlattığına göre köyden çıkamayan yaşlı insanları Girezerkalılar öldürüp ortalıkta bırakmışlardı. Sanki yıllardır birikmiş kinlerini

bu yaşı, kendi ihtiyaçlarını karşılamaktan aciz insanlara zulmederek çıkarıyorlardı. Bazen silahla bazen döve döve öldürülen bu insanların kan revan olmuş cenazeleri ortalıkta kaldığı için birkaç gün içinde korkunç bir koku sarmış köyü. Aylar sonra Borik Köyü IŞİD'in elinden kurtarıldığında köye girenler toprağın üzerindeki insan kemikleriyle karşılaşmış ama çürüyen bedenlerin köyü sardığı koku hala hissediliyormuş. Aradan 5 yıl da geçse bu koku geçmez diyenler de varmış. Yakaladıklarını köydeki iki katlı büyük evlerde toplamışlar. Evlerin üst katına kadınlar götürülmüş, alt katında tutulan erkeklerin bir kısmı oracıkta öldürülmüş. Sonra da sağ kalanları üstü kapalı büyük arabalara bindirerek götürmüşler. Hesen'i gördükleri içerisinde en çok rahatsız eden şeylerden biri de Müslüman komşularının evlere girip talan yapması olmuş. Talan köye girdikleri ilk andan itibaren başlamış. Götürebildikleri ne varsa götürmüşler, götüremediklerini kırıp dökmüşler. Açık olduğu halde birçok kapıyı hırsla öfkeyle kırarak girmişler ayrıca birçok genç kadına el koyanlar da onlar olmuş.

Xoxê'nin yakın aile çevresinden kimse IŞİD'in eline düşmemiş. Ama tanıdığı köylüler içerisinde bir kısmı hala onların elindeymiş. Komşularından birisi, Şengal kent merkezinde de evi olan zengin bir aileydi. Sadece bir ferdinin üzerinde üç kilo altın iki torba dolusu dolar olduğu söyleniyormuş. Kent merkezinde araba galerisi olup çok sayıda arabaya sahipmiş. Önce ailece Şengal Dağına sığınmışlar ama sonra "ben malımı, arabalarımı terk etmeyeceğim" diyerek kent merkezine gitmişler. IŞİD bu aileden yaklaşık 30 kişiyi tutuklamış. Kadın ve çocukları ailenin sahip olduğu arabalara bindirerek götürmüş. İçlerinde hayli yaşlı bir kadın da varmış; IŞİD'liler kadına serbest olduğunu söyleyip, gitmesini söylemişler ama yaşlı kadın, hamile olan gelinini bırakmak istememiş. Bir tane oğlu varmış, o da IŞİD'in elindeymiş. Oğlunun emanetinin yanında olmak isteyince yaşlı kadını da

birlikte götürmüşler. Geline doğum yapana kadar ilişmemişler ama doğumun ardından gelip götürmeye başlamışlar. Götürdüklerinde bazen bir hafta bazen bir ay getirilmediği oluyormuş. Geldiğinde artık aklı yerinde değilmiş, o kadar kötü şeylere maruz kalıyormuş ki aklını yitirmiş gelin.

Dağa çıkan insanlar kendilerini savunacak imkânlara kavuşmuşlardı, ağır silahlara sahip olmasalar da dağın stratejik noktalarını tutarak kendilerini savunmayı biliyorlardı. Bulundukları mevkide Qasım Şeşo ve Haydar Şeşo ile birlikte direnen silahlı Ezidi birlikler vardı. Anlatıldığına göre bu birlikler bir keresinde saldırı için gelen üç IŞİD'liyi sağ yakalamış ve Haydar Şeşo'nun yanına getirmişti. Haydar Şeşo, bunu bir fırsata dönüştürüp, köyde tutuklanmış olan insanları kurtarmak istemişti. Yakalanan üç IŞİD'li karşılığında köydeki insanların takas edilmesini önermişti. Bu amaçla, köydeki IŞİD emiri ile irtibat kurmuş ve teklifi sunmuş ama aldığı yanıt olumsuz olmuştu. Acımasızlığıyla dünyaya nam salmış örgüt, “ne yaparsanız yapın, ilgilenmiyoruz” demişti. IŞİD'lilere intikam duygusuyla bakan çok insan vardı. Neredeyse herkesin bir sevdiği ya da yakını onlar tarafından öldürülmüştü. İçlerinden biri Musul'da askerken öldürülen kardeşinin intikamını almak için üç IŞİD'liyi öldürmüştü. Kardeşi yeni evlenmişti ve daha kundakta bir çocuğu vardı. Sadece kardeşi değil, Musul'da merkezi hükümete askerlik yapan çok sayıda Ezidi, IŞİD tarafından öldürülmüştü.

IŞİD'lilerin zaman zaman attıkları havan topları dağda tehlike oluşturmaya devam ediyordu. Bir keresinde havan topu Xoxê ve çocuklarının yakınında düştü. Ölmekten kıl payı kurtuldular. Sadece IŞİD'in zamansız attığı havanlar değil, açlık ve susuzlukta baş etmeleri gereken sorunlar olarak karşılarında duruyordu. Xoxê, yola çıkmadan bir miktar hazırlık yapmış, ekmek pişirmiş, pirinç, bulgur gibi

malzemeler yanına almıştı. Ancak dağda beş aile birlikte kalmaktaydılar ve getirilenler daha ilk günlerde tükenmişti. Suyu kendilerine uzak bir mevkiden tenekelerle taşıyarak getiriyorlardı. Yanlarında su taşımak için herhangi bir şey getirmediklerinden dağda buldukları tenekeyi su kabı yapmışlardı. Bütün yoksunluk ve yaşanan acılara rağmen Şengal'in güney köylerinden gelen insanların yaşadıklarına tanık olmak tarifsiz bir acıya sebep oluyordu. Onca yolu bin bir zorlukla gelen bu insanlar sırtlarında yaşlı annelerini ve babalarını taşıyordular. Kimisi kucığında ölmüş çocuğunun cesediyle yürüyordu, ondan ayrılmaya gönlü elvermiyordu. Xoxê, kendilerinin “nefes alan ölülerden farklı olmadığını” düşündü. Günler sonra yanlarına gelen dayısı, onları bu halde görünce oturup çocuklar gibi ağladı.

Dağda yiyecek bulmak en büyük sıkıntılardan biriydi. Günlerce bir parça ekmekle hayatta kalmaya çalıştılar. Ama hazırlık yapmadan dağa çıkanların hiç şansı yoktu. Tek çareleri IŞİD'in hâkimiyetindeki köylere gitmek ve çocukları, kardeşleri için yiyecek bir şeyler getirmekti. Xoxê'nin komşusu iki genç yiyecek bulmak için köye indiler. Açlıktan ağlayan çocuklarının feryadına daha fazla dayanamayan Xoxê'nin komşusu iki genç, yiyecek bulmak için köye indiler. Köye inen gençlerin annesi birkaç kez Xoxê'nin yanına gelerek bir parça ekmek istemişti, “Zaten çocuklarım erzak getirmeye gittiler, sen bana ödünç ver, onlar geldiğinde iade ederim” demişti. Oysa köye giden gençler, daha köye varmadan bir tünelden geçerken IŞİD'liler tarafından yakalanmış ve öldürülmüştü. Çocuklarının öldüğünü günlerce kimse annelerine cesaret edip söyleyememişti. En sonunda bir komşuları söyleyerek bu ıstıraba son verdi. Birkaç gün sonra gidip ölen gençlerin cesetlerini getirdiler; ikisi de şişmiş olan cesetler, bakılamaz haldeymiş. Çocukları yaşatmak için gidenler kendi yaşamlarından olmuşlardı.

Xoxê, dağda altı gün kalmış ama altı gün içerisinde yaşadıkları altı ömre bedel olmuştu. Açlık ve susuzluğun dışında temizlik yapamamak, baştan ayağa toza toprağa bulanmak, gündüzün sıcaklığında kavrulurken gecenin soğukluğunda donmak; ölümlere, hastalıklara, yaralanmalara tanık olmak ve bu can pazarından çocuklarını sağ salım çıkarmak. Bunlar yetmezmiş gibi IŞİD'in ansızın dağa girip herkesi öldüreceği korkusuyla yaşamak. Xoxê, Ezidilerin tarihinde böyle bir ferman daha yaşanmadığını düşünüyordu. Kimyasal silah dışında tanık olunmadık kötülük kalmamıştı. Kadınların ve çocukların götürülmesi ve sonrasında onların başına gelenleri dağda duyduklarında dehşete düşmüşlerdi. Onlara yapılanın Ezidiliği ve Ezidileri yok etmek amacı güttüğünü düşünüyordu. Kadınların şahsında bütün bir Ezidi toplumunun köleleştirildiğini, çocuklarına zorla din değiştirerek gelecekleri ve Ezidiler bitirilmek isteniyordu. Hele sonrasında o çocukların kendi halkını katleden bir savaş makinesi dönüşmesi tarifsiz bir acıydı.

Xoxê, kendi çocuklarına da IŞİD'in el koyma olasılığını düşündükçe çıldıracak gibi oluyordu. Dağda günler geçtikçe çaresizlik ağır basıyordu. Erkeklerin silahlarının mermileri bitmek üzereydi. Qasım Şeşo ve Haydar Şeşo'nun birliklerinin gücü sınırlıydı ve onlara takviye yardım getiren kimse de yoktu. IŞİD büyük bir saldırı düzenlerse ne yapacaklardı? Belki de köyde yarım kalan işlerini dağda tamamlayacaklardı. Çaresizliğe umut olacak bir ışık görünmüyordu. Zaman zaman bir gerilla grubundan bahsediyorlar, Suriye tarafından yardıma gelecek diyorlardı ama onlara karşıda büyük bir güvensizlik vardı. Birçok insan onların tehlikeli olduğunu, uzak durulması gerektiğini söylüyordu. Hem Suriye'de IŞİD çok güçlüydü, oraya giderlerse yakalanabilirlerdi. ABD'nin ve müttefiklerinin yardımını beklemek en doğrusuydu. Xoxê, bu tartışmaları duydukça şaşırıyor,

“yeter ki bir güç bize yardıma gelsin” diyordu. Çocuklarının kurtulmasından başka bir dileği yoktu. Bahsedilen gerilla grubunu hiç duymamıştı ama Kürdistan Bölgesinde inşaatlarda çalışan küçük dayısı telefon ederek hevallerin yardıma geleceğinden söz etmişti. Onlardan hevaller (arkadaşlar) diye bahsediyordu ve kendisinin de hevallere yetiştiğini, Suriye tarafında hazırlık yaptıklarını, bir koridor oluşturup oradakileri tahliye edeceklerini, bu amaçla birlikte geleceklerini söylemişti.

Xoxê, öğrendiklerini köylülerine aktarsa da içlerinden birçok kişi onlara güvenmediklerini söylediler. Yıllarca birlikte aynı ekmeği paylaştıkları peşmergeler bile onları terk etmişti. Şimdi başka bir Müslüman Kürt grubu gelip onları kurtaracaktı, akıl alacak bir şey değildi. Dağda kaldıkları 5. günün akşamı Xoxê'nin küçük dayısı, gerillalarla birlikte onların bulunduğu vadiye geldi. Yanlarında çok sayıda Ezidi vardı. Çoğunluğu Kürdistan Bölgesinde saldırı habelerini aldıktan sonra ailelerini kurtarmak için gelen gençlerdi. Suriye'den ya da Şengal'den onlara katılan Ezidi gençler de vardı. Kendileriyle birlikte yiyecek getirmişlerdi ve herkese dağıttılar. Xoxê, dayısını görmenin mutluluğunu yaşıyordu, nihayet onları kurtarmaya gelmişlerdi. Dayısı, yaşadıkları perişanlığı görünce dayanamamış ağlamıştı. Onlara hevallerin koridoru açtığını, insanların bu koridordan geçerek Suriye'ye gittiğini söyledi. Kendileri de dağdaki insanlara bunu haber vermek için dolaşıyorlardı. Hazırlıklarını yapmalarını yarın sabah yola çıkacaklarını söyledi. Bir saat süren hasret gidermenin ardından dayısı, dağınık bir halde bulunan gruplara yarınki yolculuğu bildirmek için yanlarından ayrıldı. Dağdaki birçok genç sabah başlayacak yolculuğa katılmayacaklarını, dağda kalıp savaşacaklarını söylediler. Gelenler onları cesaretlendirmiş, silah vereceklerini söylemişlerdi ve Xoxê'nin ailesinden de üç kişi dağda kaldı.

Sabah kararlaştırılan buluşma noktasına gittiklerinde yaklaşık 200 kişilik bir gruptular. Aşağıya, Digurê ve Doh-la köyleri arasındaki toprak yola incekleri söylendi. Orada onları arabalar bekliyordu. İndiklerinde gördüler ki büyük kamyonet tarzı arabalar yerine çoğunlukla binek tarzı şahsi araçlar vardı. Rojava'daki insanlar kendi arabalarıyla gelmiş, onları bu kuşatmadan çıkarmaya çalışıyordu. Dağın eteğinde bekleyen bu araçlara binerek Suriye'ye geçtiler. Arabanın geçtiği koridor sağlı-sollu güvenlik altında tutuluyordu. Birkaç yüz metrede bir gerilla nöbet tutuyordu. Xoxê, ne kadar sürede o koridordan geçtiklerini anlayamadı. Göz açıp kapayınca kadar mı yoksa bir ömür mü sürdü bilmiyor. Ancak kendilerini o kuşatmadan kurtaran insanlara karşı her daim minnettarlık ve muhabbet duydu. Suriye sınırı geçtikten sonra istikametleri Rojava Bölgesindeki Derik kenti oldu. Derik'te Ezidiler için bir kamp kurulacağı söyleniyordu. Ama oraya vardıklarında kurulu bir kamp düzeniyle karşılaşmadılar. Bir gece orada kalıp dinlendiler. Günlerdir tozdan topraktan, yerlerde yatmaktan lime lime olmuş elbiselerini burada değiştirip, yeni elbiseler giyindiler. Günler sonra güven içerisinde bir yer yatağında uyumak onlara iyi geldi. Sabah kalktıklarında hazırlanmış olan mütevazı kahvaltı sonrası onların gözünde mükellef bir sofraya dönüştü. Sabah kahvaltısının ardından Kürdistan Bölgesine doğru yola çıkacaklarını söylediler. Onları Suriye'ye getiren gençler istedikleri kadar kalabileceklerini, isterlerse ev yapabileceklerini söylese de kalmak istemediler.

Peşmergelerin onları IŞİD canilerinin önünde ortada bırakmasından sonra Kürdistan Bölgesine gitmek istemiyorlardı. Ama Rojava'daki koşulların elverişsizliği onları tedirgin ediyordu; bu koşullara tanık olduktan sonra Kürdistan Bölgesine gitmekten başka çare yok diye düşündüler. Kürdistan Bölgesinde ilk durakları Zaxo şehri oldu. Zaxo'da

20 gün kaldılar. Oradan Duhok'a bağılı bir köye geçtiler. Orada da 20–22 gün kadar kaldıktan sonra Türkiye sınırını geçmeye karar verdiler. Kürdistan Bölgesinde karşılaştıkları manzara onları göçe teşvik eden temel unsurdu. Yaşamsal ihtiyaçları karşılanmıyor, günlerdir boş inşaatlarda, kötü koşullarda yaşıyorlardı. Halkın yardımseverliği sayesinde geçimlerini sağlıyorlardı. Üzerinden bir yıl geçmiş olmasına rağmen akrabaları Kürdistan Bölgesindeki kamplarda değişiklik olmadığını söylemişti. Xoxê'nin annesi bundan duyduğu rahatsızlık üzerine Şengal Dağına dönüp, oraya yerleşmişti. Kocasının ailesi de dağa geri dönme hazırlıkları yapıyordu. Türkiye'ye geçmelerinde onları teşvik eden ise Almanya'daki akrabaları olmuştı. Türkiye'ye geçmeleri halinde Almanya'ya gelmelerinin kolay olacağını söylemişlerdi. Bir de onlara yardım eden Kürt grubunun Ezidilere karşı iyi davrandığını söylemişlerdi ki bunu zaten yaşayıp görmüşlerdi. Bu telkinlerle Irak sınırını geçip Türkiye'ye gitmeye karar verdiler.

Hayatta kalmak ve güvenlik duygusunun insanların öncelikleri arasında ilk sırada yer alması kadar doğal bir şey olamaz. Kendilerini güvende hissetmeyen insanların ilk fırsatta güven duydukları coğrafyalara sığınması da bunun bir parçası. Bugün dünyanın en büyük sorunlarından biri olarak kabul edilen mülteci hareketinin kaynağında da aynı duygu var. Yaşadıkları coğrafyalarda kendilerini güvende hissetmeyen, gelecek kaygısı taşıyan, kimlik sorunları ya da iş, aş sorunları yaşayan insanlar bir an önce kendilerini güvenli coğrafyalara ulaştırmak için çok çetin, tehlikeli ve zor bir yolculuğa çıkıyorlar. Xoxê ve ailesinin Türkiye sınırını geçme isteğı Almanya istikametinde devam edecek göç hareketinin bir merhalesi olarak düşünülüyor. Resmi yollardan, sınırdan yapılacak geçişlerde yaşanan sorunlar ve engeller nedeniyle kırsal alandan, dağ yolundan sınırı geçmek zorunda kalıyorlar. Sınır

bölgesinde konumlanmış gerillaların bu konuda Ezidilere yardımcı olduğunu duyan Xoxê, daha önce Şengal Dağından tahliyelerinde kendilerine yardımcı olan gerillalara duyduğu güven üzerinden onlarla bağlantı kuruyor. Irak-Türkiye sınırını geçmek için yaklaşık 150 kişilik bir kabile olarak yola çıkıyorlar. Zorlu dağ yolundaki yolculukları altı saat sürüyor ve Roboski Köyü üzerinden sınırı geçiyorlar.

Xoxê, en çok bu zorlu dağ yolunu çocuklarım nasıl aşacak diye düşünürken yardıma katırlar yetişiyor. Kabile içindeki yaşlı, hasta ve çocuklar katırlara bindirilmek suretiyle götürülüyor. Gece vakti ölüm korkusuyla başlayan yolculuk saat 01.00'de hamile bir kadının doğum sancıları tutmasıyla kesintiye uğruyor. Ölümün, korkunun ve karanlığın içinde, sağlık imkânlarına ulaşmanın mümkün olmadığı isimsiz bir dağın doruğunda yeni bir hayat yeşeriyor. Kafilenin yolculuğunu bir saat kesintiye uğratan doğum sonucunda bir kız çocuğu dünyaya geliyor. Hayatın döngüsü ölümlerin ardından doğumlarla devam ediyor. Kısa bir dinlenmenin ardından yüklerini sırtlayan kabile yolculuğa kaldığı yerden tekrar başlıyor. Bilinmezlik ve belirsizliklerle dolu yolculuk günün ısıdığı ilk saatlerde Roboski Köyünde onlara kucak açan köylülerin sıcaklığıyla tamamlanıyor.

O gün Roboski Köyünde misafir kaldıktan sonra yine bir gece vakti saat 02.00'de hazırlanan arabalarla yola çıkıyorlar ve yolculuk sabah 08.00 gibi Batman'da tamamlanıyor. Batman'da ilk anda karşılaştıkları tablo onlara Irak Kürdistan'ını hatırlatıyor. Özel olarak tahsis edilmiş bir kamp ve çadır imkânı bulamıyorlar. İsmi bilmedikleri ama bir spor salonuna benzeyen yüksek bir binada kalıyorlar. Batman'ın kavrucu yaz sıcaklığında kapalı bir salonda gece kalmanın zorlukları nedeniyle yaklaşık yirmi gün parklarda, açık alanlarda yatıyorlar. Sonra eski bir Ezidi yerleşimi olan İki

Köprü (Koruxe) alanında çadır kent inşa edilince bu kampa yerleşiyorlar. Xoxê, Batman halkının kendilerine gösterdiği yardımseverliği unutmuyor. Batman merkezde açık alanlarda kaldıkları bir sırada, yanlarına gelen bir kadının ısrarla onu ve çocuklarını banyo yapmaları için evine davet ettiğini söylüyor. Bir haftadır banyo yapmadıkları, elbiselerini değiştirmedikleri halde, zahmet vermek istemedikleri için gelmeyecekleri belirtiyor ama kadın çok ısrar edince kabul etmek zorunda kalıyor. Ondan sonra iki kadın arasında başlayan dostluğa kocaları da dâhil oluyorlar. Hatta kampa yerleştikten sonra da onları ziyaret etmeye devam ediyorlar.

Xoxê, yaklaşık bir yıldır İki Köprü Kampında çocukları ve eşiyle birlikte yaşıyor. Kamp alanı şehirden ve yerleşim yerlerinden uzak olduğundan artık Batman halkıyla ilişkileri daha sınırlı... Ama Batman Belediyesi'nin denetiminde yürütülen kampın ihtiyaçlarının karşılanmasında halkın çok büyük bir katkısı var. Kampın ihtiyaçlarının karşılanmasında en büyük katkı payı Batman halkına ait... Tıpkı Zaxo halkı, Duhok halkı gibi yıllarca acı çekmiş Batman halkı da Ezidilerle empati kurmak ve onlara yardımcı olmak konusunda oldukça fedakar bir tutum takınmış. Bütün bu olumlu havaya rağmen zaman zaman inanç kimliklerinden dolayı dışlayıcı yaklaşımlarla da karşılaşmışlar. Şehre giden ya da bir iş için tarlada çalışmak amacıyla kamptan çıkan insanlara inançları üzerinden baskı yapmaya çalışan, tahakküm kurmak isteyen kimseler de olmuş. Bu pratikler bir şekilde yerel yöneticiler tarafından bertaraf edilmiş olsa da zaten büyük bir korku ve güvensizlik içindeki Ezidilerin ruh halini olumsuz etkilemiş.

Xoxê, 25 yaşında genç bir kadın olarak çok şey yaşamış birçok şeye tanıklık etmişti. Ailesinin bir kısmı Irak Kürdistan'ında kamplarda bir kısmı ise Şengal Dağı'ndaydı. Hepsiyle yakın bir iletişim içerisindeydi. Şengalle ilgili bütün

siyasal gelişmeleri yakından takip ediyordu. Gönlünün şengal'e dönmekten yana olduğunu, koşullar düzelirse döneceğini ama bunun kısa vadede gerçekleşmesinin mümkün olmadığını düşünüyordu. Bunda; saldırılarla şengal'deki yaşam alanlarının yerle bir olması, IşİD'in hala bölgedeki hkimiyetinin yarattığı güvensizlik kadar şengal'in geleceğine dair yürütülen siyasal mücadelenin doğurduğu umutsuzlukta önemli bir rol oynuyordu. şengal'de birçok ev yerle bir edilmişti. Bütün eşyaları ya talan edilmiş ya da ağır bir tahribata uğramıştı. Yeniden sıfırdan başlamak, hele bir de destek olmadan bunun üzerinden gelmek mümkün değildi. Bölgenin büyük kısmı IşİD'in denetimindeydi. şengal kent merkezini YPG gerillaları geri almak istiyordu ama peşmerge onlara yardım etmiyordu. Yardım etmiş olsa kısa sürede geri alınabilirdi ama onların eline geçer korkusuyla işgale göz yumuyorlardı. Bir de Amerika faktörü vardı, dünyada ondan büyük devlet yoktu ama Suriye'de yıllardır sonuç alamamıştı. şengal meselesi de kolay zlmezdi, en az 4–5 yıl daha sürerdi. Bu durumda şengal dönmek pek akılcı değildi.

Yine Müslüman koņřularının ve Kürdistan Bölgesel Yönetiminin yaptıklarını nasıl unutacaklardı? Peşmerge-nin saldırı öncesinde onlara verdiği güvenceye rağmen saldırı zamanı yalnız bırakıp bölgeyi boşaltması ne anlama geliyordu? Hala nedenini bilmiyorlardı ama bir pazarlık sonucunda satıldıklarını düşünüyorlardı. Kim ve neden sattı, cevabı bilinmeyen sorulardı. Bunları tartışmanın, konuşmanın ortamı da yoktu. Zira bu söyledikleri KDP'nin, başkanı Barzani'nin ve peşmergenin kulağına giderse baskı görebilirlerdi. Orada yaşayan yakınlarına baskı yapılabilirdi veya geri dönmek zorunda kalırlarsa, tutuklanabilir, işkence görebilirlerdi. Bunları göze alıp geri dönmek de mümkün değildi. Birleşmiş Milletlere başvuru yapmak, mültecilik

hakkı almak için bir kez Ankara'ya gitmişlerdi. Batman'dan Ankara'ya gidip gelene kadar yolda çocuklar perişan olmuş, hastalanmıştı, bu da başka bir rezillikti. Bir daha aynı yolu gidip gelmek mümkün değildi bu hem masraflıydı hem de zordu. Başvuru yapmışlar ama randevu için yedi buçuk yıl sonraya gün almışlardı. Yedi buçuk yıl sonra yapacakları görüşmeden nasıl bir sonuç çıkacağı ise bilinmiyordu kısacası önlerinde belirsiz bir süreç vardı.

Bu durumda birçok Ezidi'nin yaptığı gibi kaçak yollardan Avrupa'ya gitmekten başka bir çareleri olmadığını düşünüyorlardı. Çünkü burada kendilerine bir gelecek göremiyorlardı. Çocuklarının okumasını, daha iyi bir gelecek sahibi olmasını istiyorlardı. Avrupa'ya ulaşabilirlerse çocukları oradaki sosyal haklardan yararlanarak okuyabilir, kendilerine daha iyi bir hayat kurabilirlerdi. Avrupa'da tanınan sosyal hakları özellikle çocuklarının geleceği için önemsiyorlardı. Bir kız kardeşi Almanya'da yaşıyordu ve kendilerine yardım edebileceğini söylemişti, keşke oraya ulaşabilselerdi. Ama ekonomik durumları iyi değildi, elde avuçta biriktirdiklerini Borik'te yaptıkları eve yatırmışlardı. Bin bir zorlukla yaptıkları evleri ise yerle bir edilmişti, başka bir gelirleri yoktu. Kocasını iş buldukça Batman'a ya da Beşiri ilçesine gidip çalışıyordu ama iş olanakları sınırlıydı. Bir de resmi çalışma izinleri olmadığı için yasal sorunlarla karşılaşmaları da söz konusuydu.

Hayat ağır bir yük gibi boyunlarına asılmıştı. Bir taraftan geleceğe dair belirsizlik ve çaresizlik, diğer taraftan soykırım sürecinde yaşadıkları ve tanık oldukları Xoxê'nin ruh halini bozmuştu. Son 7 aydır ciddi sağlık sorunları yaşıyordu. Bir anda kendini kaybederek düşüp bayılıyordu. Aldığı ilaçlarla ancak ayakta kalabiliyordu. Doktorlar travma sonrası stres bozukluğu teşhisi koymuşlardı. Son 6 aydır, ayda bir kez

Batman'a psikoloğa gidiyordu. Batman'a her gidişinde biraz şehri dolaşıp, bir yerde oturup çay içmek ona geliyordu. Kampıta olduğu günlerde sürekli çadırdı temizlik yapıyor, çamaşır yıkıyor, kendisine uğraşacak bir şeyler buluyordu. Bazen günde 3–4 kez çadırın önünü yıkıyordu. Bu uğraşlar sayesinde yaşadıklarını düşünmekten kurtuluyordu. Çünkü yaşananları düşünmek ona iyi gelmiyordu. Mümkün olsa hayatının son bir yılını hafızasından söküp atmak istiyordu.

Meleke Tıvus'un çocukları dünyaya bir ferman hafızasıyla gelir ve bir ferman gerçeğıyle de yaşar. Kendi kutsal mekânlarını terk etmek zorunda kalmak hepsinin yüreğini yangın yerine çevirirken dini liderlerinden uzak yaşamak da sürgünü derin, onulmaz bir yaraya dönüştürür. Travmaları tüm insanlığın utancı iken bununla yaşamayı önlenemez bir yazgı gibi alınlarında taşırlar. Son fermanla bir kez daha açığa çıkan gerçek ise; İŞİD lanetin adı, lanetin kendisi ise siyasallaşmış dinler ile uluslararası siyasetin çapraz ateş... Çapraz ateşin ortasında kalan ise tüm insanlığın ortak utancı...

